הלכות אישות פרק י"ח (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

רמב"ם הלכות אישות, פרק י"ח

הקדמה לפרק י"ח: הגדר של מזונות אלמנה

1. דברי הרמב"ם

(הקדמה ליסודות הפרק לפני שמתחילים ללמוד את הטקסט בפנים).

2. הסבר הפשט

הפרק עוסק בהלכות "מזונות אלמנה" — תנאי הכתובה שלאחר שבעל מת, יורשיו מחויבים לפרנס את אלמנתו (במזון, בגדים ודיור) מנכסי הירושה, כל זמן שהיא אלמנה ולא נטלה את כתובתה.

3. חידושים והסברים

* **ההבדל בין ההלכה למנהג כיום (ר' יצחק):** מעיקר הדין אשה אינה יורשת את בעלה כלל (בניגוד לבעל שיורש את אשתו). כל הנכסים עוברים ישירות ליורשיו (שאפילו אינם בהכרח ילדיה). כדי שלא תישאר הפקר בלי כלום, יש תנאי כתובה שהיורשים חייבים להמשיך ולפרנסה מהנכסים. אולם בזמנינו נוהגים בדרך כלל שלא מחלקים את הירושה עד שהאם נפטרת, או משאירים לה את הבית וחשבונות הבנק, שזה בנוי על אותה רעיון של ההלכה, אבל פחות מגיעים לכל הפרטים.

* **החילוק בין גט למיתה — שעבוד נכסים (ר' יואל אשר):** בגט, היא מקבלת רק את כסף הכתובה והולכת לדרכה. במיתת הבעל לעומת זאת, אף שהבעל כבר בעולם הבא והוא "למתים חפשי" (אין לו עוד מצוות שאר, כסות ועונה), בכל זאת תנאי הכתובה גורם **שממונו נעשה מחויב**. כלומר, הירושה נופלת ליורשים עם חוב ותנאי שהנכסים חייבים להמשיך ולפרנסה.

* **הגדר והגבלת החיוב (ר' יצחק):** זה לא סתם זכות מוחלטת בממון (שתוכל להינשא לשני ולהמשיך ולקבל כסף "כפול"). אלא כל היסוד הוא שכל עוד היא נשארת לבדה ואין מי שיטפל בה, הירושה מטפלת בה.

* **לא כנגד דבר אחר (ר' יואל אשר ור' יצחק):** על שאלת ר' יואל אשר האם תנאי הכתובה של מזונות אלמנה תוקן "כנגד" משהו שהיורשים מקבלים ממנה (כמו שמזונות בחייו כנגד מעשה ידיה), התשובה היא שלא — יש רק שלושה דברים שהם "כנגד", וזה לא אחד מהם; זה פשוט המשך וחלק מחיוב המזונות (וכפי שנראה בהמשך הפרק, היורשים מקבלים את מעשה ידיה כנגד המזונות שנותנים לה).

הלכה א': הגדר והגבלת הזמן של מזונות אלמנה

1. דברי הרמב"ם

אלמנה ניזונית מנכסי יורשים כל זמן אלמנותה עד שתיטול כתובתה, ומשתתבע כתובתה בבית דין אין לה מזונות. וכן אם מכרה כתובתה כולה או משכנה כתובתה או עשתה כתובתה אפותיקי לאחר, והוא שתאמר לו פה תקנה חובך, בין שעשת דברים אלו בבית דין בין שלא בבית דין מומחין, בין שעשת בחיי בעלה בין שעשת אחר מיתת בעלה, אין לה מזונות מן היורשים. אבל אם מכרה מקצתה יש לה מזונות. ומשתתארס האלמנה איבדה מזונותיה.

2. הסבר הפשט

אלמנה ניזונית מנכסי היורשים כל זמן שהיא אלמנה, עד שתיטול את כתובתה. מהרגע שהיא תובעת את כתובתה בבית דין, היא מאבדת את מזונותיה (אפילו עדיין לא קיבלה את הכסף בפועל). כמו כן, אם מכרה את כל כתובתה, או משכנה אותה, או עשתה אותה אפותיקי לבעל חוב (כלומר, אמרה לו "פה תקנה חובך" – מכאן תגבה את חובך), בין שעשתה זאת בבית דין ובין שלא בבית דין מומחין (אלא בפני שלושה אנשים סתם, או אפילו בלי בית דין במכירה), ובין שעשתה זאת בחיי בעלה ובין לאחר מותו – היא מאבדת את מזונותיה. אבל אם מכרה רק חלק מהכתובה, יש לה עדיין מזונות. ברגע שהאלמנה מתארסת לאיש אחר, היא מאבדת מיד את מזונותיה.

3. חידושים והסברים

* **העצה לאלמנה שלא לתבוע את הכתובה (ר' יצחק):** מאחר שהמזונות שהיא אוכלת אינם מנוכים מסכום הכתובה, הרבה יותר חכם עבורה שלא לתבוע את הכתובה עד שתדע בבירור מה היא הולכת לעשות הלאה (כמו להינשא או לפתוח עסק). כי כל עוד היא לא תובעת, היא זוכה במזונות בחינם, והכתובה נשארת שלמה לאחר מכן.

* **הדיוק של "תבעה בבית דין" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** מדברי הרמב"ם מדויק שהיא מאבדת מזונות רק כאשר היא תובעת את הכתובה **בבית דין** (תביעה רשמית שבה בית דין מתחיל את תהליך מכירת הנכסים). אבל אם היא פונה ליורשים באופן פרטי ומדברת איתם שהיא רוצה את כתובתה ומתנהלים משא ומתן ביניהם ללא בית דין, היא עדיין לא מאבדת את מזונותיה עד שתקבל בפועל את הכסף. (בניגוד למכירה, משכון ואפותיקי, שפועלים אפילו שלא בבית דין, כי קנין/מכירה אינם צריכים בית דין).

* **החילוק בין משכון לאפותיקי (ר' יצחק ור' יואל אשר):** "משכון" הוא רק כמו ערב (ביטחון שאם לא תשלם, אפשר לקחת ממנו), משא"כ "אפותיקי" ("פה תקנה") הוא יותר ממשכון – היא קובעת ומקנה מעכשיו שהחוב ישולם ישירות מהמקום הזה (הכתובה).

* **הטעם מדוע תביעת כתובה או מכירתה גורמת לאובדן מזונות — שיטת רש"י (ר' יצחק ור' יואל אשר):** מדוע היא מאבדת מזונות רק מפני שהיא תובעת את הכתובה בבית דין או מוכרת אותה, לפני שיש לה בכלל את הכסף? רש"י מסביר (ור' יצחק חשב על כך בעצמו מכלל הדברים): חיוב המזונות הוא רק "כל ימי אלמנותה" – כל עוד היא חיה במצב של אלמנה של אותו בעל. בדרך כלל, כאשר אשה תובעת את כתובתה, זה משום שהיא מתכוננת להינשא לשני (והיא צריכה את הכסף להכניס כנכסי מלוג לבעל החדש). ר' יואל אשר מוסיף בסברה: כל עוד היא משאירה את הכתובה מונחת, היא עדיין מתייחסת לבעלה המנוח. ברגע שהיא "ממשת" (על ידי תביעה בבית דין או מכירה), היא מראה שהיא ממשיכה בחיים (She's moving on to the next step), ממילא נפסק היחס לבעל הראשון. לכן, אם היא מוכרת רק "מקצת" (חלק) מהכתובה, זה מראה שהיא עדיין לא התנתקה לגמרי, ויש לה עדיין מזונות.

* **מדוע באירוסין היא מאבדת מזונות והגדר של "אלמנה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** לכאורה היה אפשר לחשוב שיהיו לה מזונות עד "נישואין", כי באירוסין הבעל החדש עדיין לא מחויב לתת לה מזונות, אז מי יפרנס אותה? אלא היסוד הוא (וזה קל וחומר מתבעה כתובתה): תנאי הכתובה אינו תלוי בשאלה אם יש לה מה לאכול או לא, אלא זה תלוי בתואר **"כל זמן אלמנותה"** (בלשון הכתובה: "כל ימי מיגר ארמלותיך"). ברגע שהיא מתארסת לשני, אין לה עוד את השם "אלמנה", ממילא נופל החיוב. (ר' יצחק משווה זאת למצוות התורה לעזור לאלמנה – שגם היא נוהגת רק כל עוד אין לה בעל חדש).

הלכה ב': מדור אלמנה, כלי תשמיש, וכאשר הבית נופל או נמכר

1. דברי הרמב"ם

כשם שניזונית אחר מותו מנכסיו כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור, יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה ומשתמשת בכרים וכסתות ועבדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה. נפל המדור אין היורשין חייבין לבנותו. ואם אמרה הניחו לי ואני אבננו משלי, אין שומעין לה. וכן לא תחזק בדקו ולא טחה אותו, אלא תשב בו כמה שהוא או תצא. ויורשים שמכרו מדור אלמנה לא עשו כלום.

2. הסבר הפשט

כשם שהאלמנה מקבלת מזון מנכסיו לאחר מותו, כך גם היורשים צריכים לתת לה בגדים, כלי תשמיש (כלי בית, כמפורט בפרק י"ב או י"ד) ומדור (דיור). היא נשארת באותם סטנדרטים כמו בחיי בעלה: היא יושבת באותה דירה שבה הייתה בחיי בעלה, וממשיכה להשתמש באותם כרים וכסתות (כריות ושמיכות) ובאותם עבדים ושפחות שבהם השתמשה כשהבעל היה חי.

אם המדור שבו התגוררה נפל, היורשים אינם חייבים לבנותו מחדש. אם האלמנה אומרת: "הניחו לי ואני אבנה אותו מכספי שלי", אין שומעים לה. כמו כן, אפילו כשהבית עדיין עומד, אסור לה לחזק את החלקים החלשים של הבית (בדק הבית) ולא לטייח/לצבוע את הבית (טחה אותו), אלא היא צריכה או לשבת בו כמות שהוא, או לצאת. אם היורשים מכרו את הבית שבו האלמנה גרה (בזמן שיש לה עדיין זכות לגור שם), לא עשו כלום והמכר בטל.

3. חידושים והסברים

* **הזכות ב"גופא דחפצא" של הבית (ר' יצחק):** המילים "יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה" אינן אומרות רק שהיורשים חייבים לספק לה דירה דומה באותם סטנדרטים, אלא יש לה זכות להישאר לגור דווקא **בבית הממשי** (גוף החפץ של הדירה או החדר) שבו גרה עם בעלה, והיורשים לא יכולים להוציא אותה משם ולקנות לה מדור אחר.

* **האם האלמנה מקבלת למעשה יותר מאשר בחיי בעלה? (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *הערת ר' יואל אשר:* במובן מסוים האלמנה מקבלת עכשיו יותר מאשר בחיי בעלה. כשהבעל חי היא התחלקה איתו בבית ובכלים (אפילו אם לאדם יש כמה נשים ולכל אחת יש ביתה שלה, אבל בדרך כלל הבעל גר שם איתה, יצא שהייתה לה רק חמישים אחוז). עכשיו שהבעל מת, והיתום לא הולך להיכנס לגור שם איתה, היא נשארת עם כל הבית לבדה.

* *תשובת ר' יצחק:* מעיקר הדין היא לא מקבלת יותר, אלא בדיוק מה שהבעל היה חייב לתת לה. תיאורטית היורשים עומדים במקום בעלה והיו יכולים להיכנס לגור שם. מה שלמעשה הם לא יכולים לגור איתה בגלל בעיות של צניעות ופרטיות (כי היא לא נישאה ליורשים והם אנשים זרים), זו הלכה צדדית (שנלמדת בהלכה ד'), אבל בעיקר הדין של מדור היא לא מקבלת יותר זכויות מקודם.

* **החילוק בין חיוב המדור לזכות בבית הספציפי, והערה מעשית על "נפל המדור" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** כשהבית נופל, לא נופל עצם החיוב של היורשים לספק לה מדור (כפי שרואים בהלכה ג' שהם צריכים לשכור לה מקום אחר). מה שכן נופל הוא זכותה הספציפית לגור בגוף החפץ של בית הבעל. הזכות קיימת רק כל עוד הבית עומד כמו שהיה בחיי בעלה, ללא שום שינוי. לכן, ברגע שהוא נופל, היורשים נפטרים מהשעבוד על המקום: הם יכולים לנצל את ההזדמנות, למכור את המקום או להרוס את הבית הישן ולבנות שם בניין גדול חדש, ולתת לה דירה אחרת, והיא לא יכולה לדרוש לבנות אותו בעצמה. ר' יצחק מוסיף באופן עצמאי, שהיורשים כנראה יחפשו לעשות קומבינציות ("סקעמס") שהבית ייפול כדי שיוכלו למכור אותו.

* **מחלוקת בפשט של "לא תחזק בדקו ולא טחה אותו" – האם מותר לה לעשות שיפורים קוסמטיים? (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *שיטת ר' יואל אשר:* כל האיסור של "לא תחזק בדקו ולא טחה אותו" הוא המשך להלכה של "נפל". מאחר שזכותה בבית מסתיימת כשהבית נופל, אין לה זכות לעשות פעולות שמחזקות את הבית פיזית (בדק הבית, או "טחה" שפירושו למרוח בזפת וכדומה לחזק את הקירות) כדי למשוך ולהאריך את הזמן שהבית יישאר עומד. אבל אם היא רוצה לצבוע את הבית רק ליופי, או לתלות דברים יפים על הקירות ולהחליף מנורה מכספה שלה – שאין לזה שום קשר לחיזוק הבית נגד נפילה – בוודאי מותר לה לעשות זאת.

* *שיטת ר' יצחק:* המילה "וכן" מביאה דין נפרד שאינו מצומצם רק ל"נפל", ו"טחה" פירושו סתם צביעה, לא חיזוק. הסברה של ההלכה היא: מעיקרא מגיע לה רק חיוב ממוני פשוט של מדור (שהיורשים היו יכולים לצאת ממנו בדירה זולה במקום אחר). מה שהיא יושבת בבית הגדול והיקר של הבעל – שהוא הרבה יותר ממה שמגיע לה באמת – זה רק כי לא מוציאים אותה מהמצב שבו הייתה. ממילא, כל זכותה מוגבלת לבית *בדיוק כמו שהוא* ("כמה שהוא"). מאחר שהבית שייך באמת ליורשים ולא לה (בדיוק כמו אורח בבית זר שלא יכול להחליף מנורה בלי רשות), אין לה שום זכות לגעת או לעשות שיפוצים משלה, אפילו לא ליופי או להחליף מנורה. אם היא אדם עדין ורוצה בית יפה – בחיי בעלה היתה יכולה לבקש מהבעל שישפץ, אבל ליורשים היא לא יכולה לדרוש כלום וגם לא לעשות בעצמה; אם לא מוצא חן בעיניה המצב הנוכחי של הבית ("כמה שהוא"), האפשרות היא "או תצא" – הם יתנו לה דירה זולה במקום אחר.

* **חקירה בגדר של "לא עשו כלום" — מדוע הקנין בטל כשהיורשים מוכרים את המדור? (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *מהלך ר' יואל אשר (שיור/תנאי בירושה):* צריך להבין בלמדות מדוע הרמב"ם אומר "לא עשו כלום" – שפירושו שעצם הקנין לא חל (ולא רק שאסור להוציא אותה, או שהקונה קונה את הבית כדי לקבל אותו מאוחר יותר וצריך להניח לה לגור שם בינתיים). הבית מעולם לא היה שייך לאלמנה (אפילו בחיי בעלה היה של הבעל), והיורשים ירשו אותו! אלא על סמך הגמרא שהבית "משתעבד מחיים" (מכשהבעל היה חי), צריך לומר שהבעל כבר נתן לה אותו וחכמים עשו תנאי ושיור בעצם הירושה של היתומים. "זכות הירושה" והקנין שלהם בבית אינם מלאים כל זמן שהאלמנה גרה שם; הם ירשו אותו רק לזמן שהבית ייפול או שהיא תמות. ממילא, עכשיו אין להם הבעלות למכור אותו. (ר' יואל אשר מעיר גם שכאן רואים שליורשים יש במובן מסוים חיוב חזק יותר מהבעל עצמו, כי הם לא יכולים להוציא אותה מהבית).

* *מהלך ר' יצחק (הלכה בחפץ המשועבד לזכות של אחר):* בהתחלה ר' יצחק מציע שלא צריך להגיע לחסרון בעצם הירושה: הבית הוא מאה אחוז ירושת היתומים, אבל לאלמנה יש "זכות אמיתית (כמו שעבוד או הסכם) לגור שם, ולא אפשר לתת לה בית אחר בעל כורחה. בדיוק כמו בכל שני אנשים, אם לראובן יש הסכם עם שמעון שהוא יכול לגור בבית של שמעון עד אסרו חג פורים, ושמעון הולך בינתיים ומוכר את הבית לאדם שלישי – מאחר שאין לו זכות לעשות זאת ולקחת את זכותו של ראובן, המכר ממילא בטל (והחידוש של הגמרא הוא שאפילו במקרים מסוימים שהיה אפשר לחשוב שהמכר יחול, אומרים "לא עשו כלום"). בסוף השיחה ר' יצחק מסכים שהיורשים ירשו אותו עם "שעבוד הבית", שחסר בזכותם על הבית, ולכן לא אפשר למכור אותו (לא רק כאיסור של "אסור", אלא כחסרון בזכותם).

הלכה ג': מדור ומזונות לפי כבודה ולפי כבודו ("עולה עמו ואינה יורדת")

1. דברי הרמב"ם

נפל הבית או שלא היה לבעלה בית כלל אלא בשכר, נותנין לה מדור לפי כבודה, וכן מזונותיה וכסותה כפי כבודה. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה, נותנין לה לפי כבודו, מפני שעולה עמו ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה.

2. הסבר הפשט

אם הבית נפל, או שהבעל מעולם לא היה לו בית משלו אלא שכר, היורשים צריכים לספק לה דירה לפי כבודה (סטנדרט). אותו דבר לגבי מזונה וכסותה – הכל לפי כבודה (כפי שכבר נלמד בפרק י"ב וי"ג). אם סטנדרט הבעל היה גבוה יותר משלה, נותנים לה לפי כבודו, כי אשה עולה עם בעלה בסטנדרט ואינה יורדת, אפילו לאחר מותו.

3. חידושים והסברים

* **"נפל הבית" לעומת "נפל המדור" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** ר' יואל אשר רוצה בהתחלה לעשות חילוק בין "נפל המדור" (בהלכה ב', שרק דירתה נפלה) ל"נפל הבית" (בהלכה ג', שכל הבית נפל ואי אפשר לגור שם יותר). ר' יצחק דוחה זאת ואומר שזה בדיוק אותו דבר ואין שום הבדל בין המילים "מדור" ו"בית": בהלכה ב' הרמב"ם אמר מה היורשים *לא* צריכים לעשות כשהוא נופל (הם לא צריכים לבנות א

ותו מחדש), וכאן בהלכה ג' הרמב"ם מסביר מה *כן* צריכים לעשות (צריכים לשכור לה מדור לפי כבודה).

* **מדוע היא לא יכולה לדרוש את אותה דירה שכורה? (ר' יואל אשר):** כשהבית היה שייך לבעל, יש לה זכות ישירה באותה דירה עצמה. אבל כשהוא נפל או שגרו בשכירות, החיוב על היורשים הוא רק חיוב כספי לשלם שכירות. ממילא היא לא יכולה לדרוש להישאר דווקא באותה דירה שכורה, אלא היורשים יכולים לתת לה דירה אחרת כדי לחסוך כסף, כל עוד היא "לפי כבודה".

* **האם הדירה נעשית קטנה יותר כי היא עכשיו אלמנה יחידה? (מחלוקת ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *צד ר' יואל אשר:* "לפי כבודה" או "לפי כבודו" אינו אומר שהיורשים חייבים לתת לה את אותו גודל ("סייז") דירה שהייתה לה עד עכשיו. עד עכשיו היא גרה בבית גדול יחד עם בעל, אבל

עכשיו מחשבים כמה זה הסטנדרט ("לפי כבודו") לאדם אחד – אלמנה יחידה.

* *צד ר' יצחק:* לא אפשר להקטין את הדירה בגלל זה שאין לה בעל. תיאורטית, אפילו כשהבעל חי, החיוב שלו אליה היה רק לתת מה ש*היא* צריכה (ומה שהוא עצמו צריך זה עניינו שלו, אלא אם כן קנה חדר נפרד רק לעצמו). ממילא, מה שהיא הייתה זכאית לקבל מהבעל, היא ממשיכה לקבל מהיורשים.

* *מדוע כן דירה אחרת לפי ר' יצחק:* החידוש מדוע היורשים לא צריכים להמשיך לשכור בדיוק את אותה דירה הוא כי "לפי כבודו" פירושו סטנדרט כללי (כמנהג בעלי בתים חשובים באותה עיר), ולא בדיוק מה שהיתה לה אתמול. אם הבעל הרחיב ונתן יותר מסטנדרטו, היורשים לא צריכים להמשיך זאת, אלא לתת לפי ה"כבודו" הכללי.

* **החילוק במשמעות של "אפילו לאחר מיתה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *ר' יואל אשר:* החידוש של הרמב"ם הוא שהיה אפשר לחשוב שהכלל של "עולה עמו" הוא רק כל זמן שהבעל חי, אבל לאחר מותו תחזור לסטנדרט של בית אביה; בא הרמב"ם ואומר שאפילו לאחר שהבעל מת, היא נשארת בסטנדרט הגבוה שלו.

* *ר' יצחק:* כבר למדנו קודם בדיוק את אותו לשון – "עולה עמו ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה" – לגבי חיוב הבעל לקבור את אשתו (קבורתה) לפי כבודו. אבל שם "לאחר מיתה" פירושו לאחר *מותה* (שלא נאמר שמאחר שהיא כבר מתה לא אכפת לה; לא, כן אכפת). כאן לעומת זאת, באלמנה, הרמב"ם משתמש באותן מילים, אבל הכוונה למשהו אחר: "לאחר מיתתו" – לאחר *מות הבעל*, שאפילו הוא כבר לא כאן, היא נשארת בכבודו.

הלכה ד': "ברכת הבית מרובה" ואלמנה שרוצה לגור בבית אביה

1. דברי הרמב"ם

ברכת הבית מרובה. כיצד? חמישה שהיה מזונות כל אחד מהן קב כשיאכל לבדו, אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בעירוב, מספיק להן ארבעה קבין. והוא הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך, אלמנה שאמרה איני זזה מבית אבי, פסקו לי מזונות ותנו לי שם, יכולין היורשים לומר לה: אם את אצלנו יש לך מזונות, ואם לאו, אין אנו נותנים לך אלא לפי ברכת הבית. ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים, נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה והיא בבית אביה.

2. הסבר הפשט

יש כלל ש"ברכת הבית מרובה" – כשהרבה אנשים גרים ואוכלים ביחד בבית אחד, זה עולה פחות לנפש. למשל, אם חמישה אנשים צריכים כל אחד קב מזון כשהם אוכלים בנפרד, מספיקים ארבעה קבין כשהם אוכלים ביחד בבית אחד (ואותו דבר לגבי כל הוצאות הבית האחרות). לכן, אם האלמנה עוברת לגור בבית אביה ומבקשת שישלחו לה שם את מזונותיה, היורשים יכולים לומר לה: אם את גרה איתנו את מקבלת מזונות מלאים, אבל אם את הולכת, אנחנו נותנים לך רק לפי החישוב של כמה היית עולה לנו בבית (על ידי הפחתת "ברכת הבית", כלומר ארבע חמישיות). אבל, אם יש לה טענה מוצדקת מדוע היא לא יכולה לגור איתם – כי היא אשה צעירה והיורשים הם בחורים צעירים, וזה יכול להביא למכשול או לחשד שאנשים יסתכלו עליהם בעין רעה – אז הם חייבים לשלוח לה לבית אביה את המזונות המלאים שהיא צריכה לעצמה.

3. חידושים והסברים

* **המציאות של "ברכת הבית מרובה" במזון (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *ר' יואל אשר:* הכלל של "ברכת הבית" מובן עם משל מעשי: בית עם עשרה ילדים זול יותר לתחזק מעשרה בתים נפרדים עם ילד אחד בכל בית (כמו למשל בקבוק חלב שמספיק למספר אנשים, או חשבון החשמל).

* *תמיהת ר' יצחק:* בחשמל ובשאר צרכי הבית מובן היטב מצד "נר לאחד נר למאה", אבל בקב מזון זה אומר שכל אחד אוכל באמת פחות (רק ארבע חמישיות מקב)! מדוע זה כך? לפי התחושה משפחה גדולה דווקא קונה יותר מזון מאשר כשכל אחד בנפרד.

* *תירוץ ר' יואל אשר:* המציאות היא שאף אחד לא אוכל עד הפירור האחרון; אדם רוצה רק לאכול עד שהוא מרגיש רגוע שיש מספיק על השולחן. כשחמישה אנשים אוכלים ביחד, תמיד קורה שאחד אוכל היום קצת פחות מקב, וביחד יוצאים עם פחות.

* **יסוד החילוק בין חיוב מזונות של הבעל לחיוב של היורשים, והסברה ב"ילדה" (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *מהלך ר' יצחק:* מדוע היורשים יכולים להפחית את "ברכת הבית" כשהיא לא גרה איתם, בעוד שהבעל עצמו (כשהוא חי והיא גרה בנפרד, כמו בהלכות פוסקים מזונות שנתנו שיעורים מסוימים והיא לא אוכלת מהמקרר שלו) לא יכול לומר "אם את לא איתי אני שולח לך פחות", אלא הוא חייב לשלוח לה את כל המזונות? היסוד הוא שלבעל יש חיוב כספי מלא ותיאורטי להאכיל את אשתו, ממילא הוא חייב לתת לה כל מה שמגיע לה, אפילו היא גרה בנפרד. אבל חיוב המזונות של היורשים לאלמנה הוא חיוב חלש יותר (כמו שמותר מזונות הולך ליורשים). באלמנה החיוב הוא יותר "דבר מעשי" מאשר חוב תיאורטי: יש לה זכות להישאר לגור ולאכול בביתה יחד עם היורשים. ממילא, אם היא רוצה לממש זאת בכסף כדי לגור במקום אחר, יש לה זכות רק על הסכום שהיא היתה עולה להם למעשה בבית (סכום "ברכת הבית"). לפי זה מובן גם מדוע כש"היא ילדה והם ילדים" הם כן חייבים לשלם מזונות מלאים: מאחר שזכותה מתחילה מהסיטואציה המעשית, כל זמן שהיא *יכולה* למעשה לגור שם, הם אומרים לה "בואי תגורי כאן". אבל כשבגלל צניעות וחשש מכשול/חשד הסיטואציה המעשית היא שהיא *לא יכולה* לגור איתם, הם לא יכולים

להשתמש בטענה, וממילא הם נעשים חייבים לספק לה את מזונותיה המלאים בבית אביה.

* *מהלך ר' יואל אשר:* זה לא פשט שלאלמנה יש כוח להוציא *יותר* ממון כשיש לה טענה. להיפך: בעצם הם צריכים לספק לה מזונות מלאים, אלא שחז"ל הקילו על היורשים שהם יכולים לתת פחות כסף בגלל החישוב של "ברכת הבית". אבל הקולא היא רק כשהיא הולכת בלי סיבה; כשיש לה טענה מוצדקת מדוע היא לא יכולה להיות שם, נופלת הקולא של ברכת הבית. (הוא מוסיף כלל בלימוד: אף שאנחנו מחפשים תמיד את ה"למדות", הרבה פעמים הלמדות עצמה בנויה על סברה פשוטה — "מה שהגיוני").

* **שאלה לגבי טענות מוצדקות אחרות (ר' יואל אשר ור' יצחק):** ב"ילדה" הטענה שלה היא טענה הלכתית/"דתית" שהחכמים עצמם לא רוצים שהיא תהיה שם בגלל חשד. אבל מה הדין אם יש לה טענה מעשית אחרת מוצדקת מסיבותיה שלה – למשל, היא אומרת שיש יותר מדי רעש ("נויז") בבית והיא לא יכולה לישון? ר' יצחק מניח שזו שאלה טובה ("צריך לדעת") וזו באמת בעיה, אפילו אם לא קוראים לזה טענה "דתית".

* **[דיגרסיה: ההבדל ברמות חיים בין פעם להיום] (ר' יצחק ור' יואל אשר):** ר' יצחק מעיר שלפי הסטנדרטים שלנו כיום כל הוויכוח נראה כמו קמצנות נוראה – מתווכחים על "דולר פיצה" (ההפרש של ברכת הבית). ר' יואל אשר עונה שפעם הערכים היו שונים לגמרי: היום דמי שכירות (רנט/מדור) הרבה יותר יקרים ממזון, משא"כ פעם מזון היה ההוצאה העיקרית. הוא גם מבהיר שכשהיא חוזרת לבית אביה ("בבית אביה"), אין לה זכות לבקש כסף עבור "מדור" – הם מספקים את הבית, ואם היא לא רוצה להשתמש בו היא מאבדת אותו, וכל הדיון הוא רק על המזונות.

הלכה ה': מותר מזונות וכסות, רפואה, פדיון שבויים וקבורה של אלמנה

1. דברי הרמב"ם

ומותר מזונות האלמנה ומותר הכסות ליורשים. אלמנה שחלתה, אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה הרי זו כמזונות והיורשין חייבין בה. ואם היתה רפואה שיש לה קצבה הרי זו מתרפאת מכתובתה. נשבית אין היורשין חייבין לפדותה, ואפילו היתה יבמה, ואפילו נשבת בחיי בעלה אין חייבין לפדותה מנכסיו, אלא נפדית משל עצמה. מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה. ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה, יורשיה יורשין כתובתה והן חייבין בקבורתה, אבל לא יורשי הבעל.

2. הסבר הפשט

* **מותר מזונות וכסות:** אם היורשים נתנו לאלמנה כסף למזון או לבגדים ונותר, השארית ("מותר") שייכת ליורשים – בדיוק כמו אצל בעל.

* **רפואה:** אם אלמנה חולה: אם היא צריכה "רפואה שאין לה קצבה" (הוצאה כרונית ללא סוף, כמו תרופות יומיומיות), זה נחשב כמזונות והיורשים חייבים לשלם. אבל אם זו "רפואה שיש לה קצבה" (הוצאה חד-פעמית עם סכום ברור, כמו ניתוח), היורשים יכולים לומר שתשלם זאת מכתובתה.

* **פדיון שבויים:** אם היא נשבית ("נשבית"), היורשים לא חייבים לפדות אותה מנכסי הבעל – אפילו אם היא יבמה (שממתינה ליבום או חליצה), ואפילו אם נשבתה עוד בחיי בעלה ואחר כך הבעל מת בזמן שהיא בשבי – אלא היא צריכה לפדות את עצמה מכספה שלה.

* **קבורה:** אם האלמנה מתה, יורשי הבעל חייבים לקבור אותה. אבל אם היא כבר נשבעה את "שבועת אלמנה" (כדי לגבות את כתובתה) ורק אחר כך מתה, יורשיה שלה יורשים את הכתובה, והם (יורשיה) חייבים בקבורתה, ולא יורשי הבעל.

3. חידושים והסברים

א. מותר מזונות ומותר הכסות

* **השגת הראב"ד והירושלמי (ר' יצחק ור' יואל אשר):** הראב"ד כותב שהוא גם היה חושב כמו הרמב"ם, עד שמצא ירושלמי שמחלק בין בעל ליורשים: באשת איש מותר מזונות הולך לבעל, כי "מציאתה לבעלה" – מאחר שמציאתה שייכת לבעל, חכמים גם נתנו את מותר המזונות לבעל. אבל באלמנה, ש"מציאתה לעצמה" (מציאתה שייכת לה), מותר המזונות גם נשאר לה. הרמב"ם לעומת זאת לא מתחשב בירושלמי זה ופוסק שכל מותר מזונות הולך ליורשים.

ב. חיוב רפואה ("קצבה" לעומת "אין לה קצבה")

* **מדוע אלמנה שונה מאשת איש ברפואה — הקולא והחומרא של יתומים לעומת בעל (ר' יצחק ור' יואל אשר):** כאן יש פרדוקס: אצל בעל למדנו שאפילו ברפואה *שאין לה קצבה*, הבעל יכול לומר לה "קחי כתובתך ולכי" (אף שזה לא דרך ארץ, הוא רשאי לעשות זאת על ידי נתינת גט). אצל יתומים לעומת זאת, ב*יש לה קצבה* יש להם קולא שהיא משלמת זאת בעצמה מכתובתה, אבל ב*אין לה קצבה* (שהוא למעשה הרבה יותר יקר בטווח הארוך!) היתומים לגמרי "תקועים" וחייבים לשלם ללא סוף.

היסוד הוא (ר' יצחק): לבעל יש תמיד דרך לצאת מהחיוב – הוא יכול לתת לה גט ולשלם את הכתובה. יתומים לעומת זאת לא יכולים לגרש אלמנה! כל זמן שהיא לא נישאה היא יכולה להישאר על ראשם, והם חייבים לשלם מזונות פלוס הכתובה בסוף ("להיות יתום יקר יותר מאשר להיות בעל"). מאחר שליתומים אין דרך לצאת, חכמים עשו תקנה לטובת היתומים ברפואה שיש לה קצבה (שהיא הוצאה גדולה חד-פעמית) שאין חייבים יותר מהכתובה והיא מתרפאת מכתובתה.

* **העצה של רבי יוחנן בגמרא לעשות "קצבה" (ר' יצחק ור' יואל אשר):** על סמך המגיד משנה וההערות מובאת הגמרא על רבי יוחנן: לקרובי רבי יוחנן היתה אלמנה שהיתה צריכה רפואה שאין לה קצבה. רבי יוחנן נתן להם עצה ("טריק"): לכו לרופא ועשו איתו "פלט פי" (סכום קבוע) שהוא מתחייב לרפא אותה

לעולם. בכך זה הופך ל"רפואה שיש לה קצבה", והיתומים נפטרים (או יכולים להפחית זאת מהכתובה). אבל הגמרא מביאה שרבי יוחנן התחרט על כך אחר כך ואמר: "עשינו עצמנו כעורכי הדיינים" – לא מתאים לרב לתת עצות "עורכי דין" כאלה להוציא אנשים מחיוב.

* **חילוק למדותי בגדר חיוב רפואה ביתומים לעומת בעל (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *ר' יצחק:* אצל בעל יש "תנאי כתובה" נפרדים – מזונות, רפואה, פדיון, קבורה. אצל יתומים לעומת זאת לא כתוב בכתובה "שתהא נרפאת מנכסי", אלא רק "שתהא יושבת בביתי וניזונית מנכסי". ממילא ליתומים בכלל אין חיוב עצמאי של "רפואה"; כל חיוב הרפואה שלהם בא רק כחלק מ"מזונות" ("ניזונית" כולל רפואה).

* *ר' יואל אשר:* "מזונות" פירושו הצרכים היומיומיים לשמור על אדם בחיים. אדם בריא צריך לחם, ואדם חולה כרוני צריך תרופות יומיומיות (רפואה שאין לה קצבה) כדי להישאר בחיים – זה ממש "מזונות". אבל רפואה שיש לה קצבה (כמו שכיבה בבית חולים חודשיים עבור סכום גדול) היא "התערבות חריגה"; זה כבר יוצא מגדר "מזונות", ומאחר שיתומים חייבים רק מצד מזונות, הם פטורים מזה.

* **[דיגרסיה: שיטת הרמב"ם בפסחים על רפואה ומזון] (ר' יצחק ור' יואל אשר):** לתמוך ברעיון שרפואה ומזון הם ענין אחד, מובא הרמב"ם המפורסם בפירוש המשניות בפסחים (על חזקיהו המלך שהחביא את "ספר רפואות"). הרמב"ם יוצא שם נגד השיטה (שמובאת באבן עזרא ורמב"ן) שעובד ה' לא צריך ללכת לרופא אלא צריך להסתמך על הקב"ה. הרמב"ם שואל עליהם: אם כך, גם לא צריך לאכול לחם אלא רק להתפלל! בדיוק כמו שגוף בריא צריך מזון, גוף חולה צריך תרופות. רואים מהרמב"ם עצמו שרפואה היא ממש אותו דבר כמו מזונות.

ג. פטור מפדיון שבויים ("נשבית")

* **שלוש סברות מדוע יורשים פטורים מפדיון שבויים (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

1. *יוקר הפדיון (ר' יצחק):* פדיון מהשבי הוא בדרך כלל דבר יקר מאוד (בעל לפעמים צריך לשלם פי עשרה מכתובתה לפדיון), חכמים לא הטילו זאת על היתומים, והיא יכולה תמיד לקחת את כתובתה ולפדות את עצמה.

2. *גדר אשת איש וקנאה (ר' יואל אשר ור' יצחק):* יסוד חיוב הבעל "לפדותה" הוא כי היא "אשת איש" – בשבי תמיד יש חשש שהשובים בעלו אותה. בעל מקנא לאשתו והמחשבה ש"אדם אחר מחזיק את אשתך" ובועל אותה מכריח את הבעל לפדות אותה. באלמנה לעומת זאת היא פנויה (לא אשת איש), ממילא אין את הטיעון החזק מצד הבעל; אם היא בסכנה, זה כבר נופל תחת החיוב הכללי של פדיון שבויים שמוטל על כלל ישראל, אבל לא כחיוב ממוני ספציפי על היורשים.

3. *לשון הכתובה – על פי גמרא (ר' יצחק):* חיוב הפרקון נ בע מהלשון בכתובה: "ואהדרינך לי לאנתו" – הבעל מתחייב לפדות אותה כדי להחזיר אותה אליו כאשה. ממילא, ברגע שהבעל מת, לא שייך המושג של להחזיר אותה אליו.

* **[דיגרסיה: הדין אצל כהן] (ר' יצחק ור' יואל אשר):** בגמרא כתוב לגבי כהן שאשתו נשבית, שאף ששבויה אסורה לכהן, מוטל עליו חיוב לפדות אותה ולהחזיר אותה (ורק אחר כך היא נאסרת עליו). ר' יואל אשר מעיר שנראה שאיסור כהונה הוא דבר נפרד שאינו קשור לשעבוד הממון שיש לו להחזיר אותה למצבה הקודם.

* **ההוה אמינא ביבמה (ר' יואל אשר ור' יצחק):** מדוע הרמב"ם צריך להדגיש "ואפילו היתה יבמה"? כי כשאח מת בלי ילדים, היבם הופך ליורש של הנכסים (על סמך "יקום על שם אחיו", כמו שכתוב במסכת יבמות). ממילא היה אפשר לחשוב שמאחר שהיבם הוא היורש ויש לו זיקה אליה (היא ממתינה לו ליבום ועדיין לא מותרת לשוק), היא כאילו כאשתו והוא צריך להיות חייב יותר לפדות אותה כדי שיוכל לייבם אותה. בא הרמב"ם ואומר שלא – הוא הולך רק לפי דין ירושה, ומצד ירושה אין חיוב לפדותה.

* **ההוה אמינא ב"נשבת בחיי בעלה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** היה אפשר לחשוב שמאחר שהיא נשבתה כשהבעל היה חי, החיוב לפדות כבר עלה על הבעל, והנכסים כבר נעשו משועבדים לחוב זה. ממילא כשהיורשים יורשים את הכסף, הם יורשים אותו עם השעבוד. לכן זה חידוש שהם פטורים (כי, כפי שר' יצחק הסביר, החיוב הוא רק להחזיר אותה לבעל — "ואהדרינך לי לאנתו" — והוא כבר לא קיים).

* **המשמעות של "אלא נפדית משל עצמה" (ר' יואל אשר נגד ר' יצחק):**

* *ר' יואל אשר:* המילים "אלא נפדית משל עצמה" אומרות שהיורשים לא יכולים להתעלם לגמרי ("להתחמק") ממנה. בדיוק כמו יהודי שיודע שיהודי אחר נמצא במאסר מקבל חיוב מצווה להציל אותו, כך גם כאן, היורשים לא יכולים לעצום עיניים, אלא יש להם טענה אליה: "פדי את עצמך בכספך שלך" – כלומר, היורשים חייבים לפחות לשלם לה את כתובתה כדי שיהיה לה במה לפדות את עצמה (ובכך היא יוצאת מרשות הבעל ומאבדת מזונות נוספים).

* *ר' יצחק:* מסופק ב"סברה ההומניטרית" כאן בהלכה. החיוב הכללי לגייס כסף לפדיון שבויים (או מת מצווה בקבורה) הוא נושא אחר; כאן ברמב"ם מדברים אך ורק על דיני ממונות – מכיסו של מי גובים את הכסף.

ד. קבורת אלמנה

* **התלות בין כתובה לקבורה (ר' יצחק ור' יואל אשר):** מאחר שאלמנה לא יכולה לגבות את כתובתה בלי שבועה ("אין אלמנה נפרעת אלא בשבועה"), אם היא מתה לפני השבועה, נופלת הכתובה (כי יורשיה לא יכולים להישבע, ו"אין אדם מוריש שבועה לבניו"). במקרה כזה הכסף של הכתובה נשאר אצל יורשי הבעל, וממילא הם חייבים בקבורתה. אבל אם היא כבר נשבעה לפני

מותה, הכתובה כבר נחשבת כנגבית, ויורשיה יורשים את הכתובה. הכלל הוא: מי שמחזיק בכסף של הכתובה, הוא נושא בחיוב קבורתה (דומה למושג "תיטול כתובתה ותיקבר", אלא שכאן אומרים זאת ליורשיה).

* **מקרה שיורשיה יורשים את הכתובה בלי שבועה (ר' יואל אשר):** זה לא דווקא תלוי ב"נשבעה". אם למשל האלמנה תפסה מטלטלין בחייה עבור כתובתה (מקרה שבו היא לא צריכה שבועה כי אין חשש שהיא מחלה או כבר לקחה), ואחר כך מתה – גם יורשיה יירשו את הכתובה, וממילא גם שם חיוב הקבורה יפול על יורשיה ולא על יורשי הבעל. העיקר תלות היא: מי מקבל למעשה את הכתובה.

* **האם חיוב הקבורה על יורשיה מוגבל לסכום הכתובה? (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *שאלת ר' יצחק:* מה אם הקבורה עולה יותר מהכתובה (למשל, אם צריך לספק ספדנים וכדומה "לפי כבודה")? כשהיא אלמנה, קבורה היא תנאי כתובה על יורשי הבעל. אבל כשהיא לוקחת את הכתובה ואינה עוד אלמנה, מדוע הילדים "יירשו" חיוב קבורה יחד עם הכתובה? אולי זה חיוב כללי על ילדים לקבור אם (או מדין מת מצווה)?

* *תירוץ ר' יואל אשר:* חיוב הקבורה הוא שעבוד שמוטל על הכסף של הכתובה עצמה (כי זה הכסף שלה). כמה הם צריכים להוציא תלוי בכמה כסף יש בכתובה (הם לא יכולים להיפטר בקבורה הזולה ביותר אם יש כסף בכתובה).

* **השגת הראב"ד (ר' יואל אשר ור' יצחק):** הראב"ד במקום חולק על הרמב"ם וקורא לזה "דעתא קלישתא" (דעה חלשה). ר' יואל אשר מסביר את הראב"ד: כשהאלמנה מתה בלי שבועה, מדוע היא לא מקבלת כתובה מיורשי הבעל? כי יורשי הבעל טוענים "אולי כבר קיבלת את כתובתך בחייו של הבעל!". שואל הראב"ד: אם כל הפטור שלהם מלשלם את הכתובה הוא כי אנחנו אומרים שהיא כבר קיבלה את הכתובה, מדוע יורשי הבעל יהיו חייבים בקבורתה? לפי הטענה שלהם היא כבר קיבלה את כתובתה, אז יורשיה שלה ישלמו את הקבורה! יוצא לפי הראב"ד שאפילו כש"לא נשבעה", חיוב הקבורה נופל על יורשיה, כי קבורה שונה משאר חיובים והולכת אחר מי הם יורשיה. (ר' יצחק מעיר שהראב"ד לא נשאר לגמרי ברור, וצריך לעיין בהלכות קבורה מי בכלל חייב לקבור אדם שמת).

הלכה ו': מעשה ידי האלמנה ליורשים ("טלי מעשה ידיך במזונותיך")

1. דברי הרמב"ם

מעשה ידי האלמנה ליורשים. ויורש שאמר לאלמנה טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין לו, אבל היא שרצת בזה שומעין לה.

2. הסבר הפשט

הכסף שהאלמנה מרויחה מעבודתה (מעשה ידיה) הולך ליורשי הבעל. אם היורש אומר לאלמנה: "החזיקי במעשה ידייך לעצמך במקום לתת אותם לנו, והתפרנסי מהם (ואנחנו נהיה פטורים ממזונות)", אין שומעים לו. אבל אם היא עצמה רוצה לעשות כך ואומרת שהיא רוצה להחזיק במעשה ידיה, שומעים לה.

3. חידושים והסברים

* **מבנה הפרק ויסוד "זה כנגד זה" (ר' יצחק ור' יואל אשר):** ר' יצחק מחלק את הפרק: עד כאן הרמב"ם דיבר על הזכויות שהאלמנה מקבלת מהיורשים; עכשיו הוא מתחיל לדבר על השעבודים שהאלמנה חייבת ליורשים. ר' יואל אשר מדייק יותר: זה לא סתם רשימה חדשה של שעבודים, אלא זה הולך על היסוד הקודם של "זה כנגד זה" – מאחר שאצל הבעל חכמים תיקנו שהוא נותן לה מזונות ולכן הוא מקבל את מעשה ידיה, ממילא עכשיו שהיורשים נושאים בעול לפרנס אותה (מזונות), הם מקבלים כנגד זה את מעשה ידיה.

* **ההשוואה לבעל ויסוד התקנה (ר' יצחק ור' יואל אשר):** זה בדיוק אותה הלכה כמו אצל הבעל עצמו, כי התקנה נעשתה "לטובתה" (לטובתה). ר' יואל אשר מסביר את היסוד: חיוב המזונות הוא חיוב חזק יותר ובא קודם בזמן לענין מעשה ידיה. החכמים רק אחר כך הוסיפו שהבעל מקבל את מעשה ידיה כדי שלא ירגיש מנוצל (שיקבל משהו בחזרה), אבל חיובו במזונות גדול יותר. לכן היורשים לא יכולים לבטל את המזונות, אבל כשהיא מסכימה לכך, היא פשוט מוותרת על זכותה למזונות ומחזיקה במעשה ידיה.

הלכה ז': המלאכות של אלמנה עבור היתומים, מציאתה ופירות נכסיה

1. דברי הרמב"ם

כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליתומים, חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו. מציאת האלמנה ופירות נכסים שהכניסה לבעל לעצמה, ואין ליורש בהן כלום.

2. הסבר הפשט

כל המלאכות שאשה חייבת לעשות לבעלה (כמו כיבוס, אריגה וכדומה), אלמנה צריכה גם לעשות ליתומים (היורשים). אבל שלושה דברים ספציפיים היא לא צריכה לעשות עבורם: למזוג את הכוס (מזיגת הכוס), להציע את המיטה (הצעת המטה), ולרחוץ את פניו, ידיו ורגליו (הרחצת פניו ידיו ורגליו).

אם האלמנה מצאה מציאה, או הפירות שגדלים מהנכסים שהכניסה לבעל (נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל) – אף שבחיי הבעל זה הולך לבעל – אצל אלמנה זה שייך לה עצמה (לעצמה), והיורשים אין להם בזה כלום.

3. חידושים והסברים

* **[דיגרסיה: סדר הרמב"ם] (ר' יצחק):** עדיין לא למדנו בכלל אילו מלאכות אשה צריכה לעשות לבעלה – עד עכשיו הרמב"ם רק דיבר על מה שהבעל צריך לתת לאשה. רק מאוחר יותר בפרק כ"א הרמב"ם יסביר את חיוביה לבעל, אבל כאן הרמב"ם כבר מכניס פרט מזה לגבי אלמנה.

* **החילוק בין מלאכות ממוניות למלאכות של שלום בית (ר' יואל אשר):** מדוע האלמנה צריכה לעשות את כל המלאכות ליתומים? המלאכות הכלליות אינן קשורות לעצם הדבר של להיות נשוי, אלא הן מצורפות לכתובה ולמזונות (מאחר שהם מפרנסים אותה, היא צריכה לעבוד). אבל שלושת החריגים (מזיגת הכוס, הצעת המטה, הרחצת פניו ידיו ורגליו) אינם ענין ממוני; הם ענין של אינטימיות, קרבה ושלום בית בין איש לאשה. אצל הבעל חיברו את שני החלקים – הדברים הכספיים והדברים המעשיים שמביאים קרבה. אבל אלמנה לא צריכה להיות לה "שלום בית" וקרבה עם היורשים, ממילא נופל החיוב.

* **מחלוקת על גדר שלוש המלאכות – איסור קרבה או טקס עתיק של חיבה (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *צד ראשון של ר' יצחק:* טכנית זה אמור להיות חלק משעבודה גם ליורשים, אלא שלמעשה **אסור** לה לעשות זאת עבורם משום צניעות וקרבה. ראיה לדבר מהלכות נדה: נדה תיאורטית חייבת במלאכות לבעלה, אבל את שלושת הדברים אסור לה לעשות כהרחקות כי זה מביא לקרבה; כאן גם כן, אסור להשתמש באשה זרה לדברים כאלה.

* *דחיית ר' יואל אשר:* זה לא ענין של "אסור" (איסור צניעות/ערויות), כי היתומים האלה יכולים להיות ילדיה שלה! ועוד, היא עכשיו פנויה, לא אשת איש. אצל ילדיה שלה בוודאי אין איסור צניעות לאם להציע מיטה, למזוג כוס, או אפילו לרחוץ את פני ילדה וידיו. ובכל זאת היא פטורה מזה!

* *ויכוח מה המלאכות פירושן למעשה:* ר' יואל אשר סובר שהמילים פירושן פשוט: למזוג כוס, להציע מיטה, ולרחוץ את האדם (בימים ההם כשלא היו "מקלחות", היו מביאים כד גדול של מים ורוחצים אנשים כמו שרוחצים כלים; ובזמנינו אשה בכלל לא חייבת במזיגת הכוס אפילו לבעלה, כי זה כבר לא המנהג). ר' יצחק לא מסכים בכלל שזה פירושו פשוט למזוג יין קידוש או להציע מיטה כמו שאם עושה לילד: אנחנו לא חיים בסדר החיים של חכמי התלמוד ואנחנו לא יודעים בדיוק מה זה היה, אבל ברור ששלושת הדברים היו "טקס" ספציפי וסדר מיוחד של הבעת "חיבה" בין איש לאשה. זו לא שאלה של איסור לגעת, אלא זה מעשה של חיבה שאם לא עושה אפילו לילדיה שלה, ובוודאי לא ליורשים זרים.

* **הטעם מדוע פירות שייכים לה, והקושי במציאה לפי הרמב"ם (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *פירות נכסיה:* בפרק י"ב הרמב"ם אמר במפורש שהתקנה שהבעל אוכל פירות נכסיה היא "כנגד פדיונה" (מעשה ידיה כנגד מזונות, וקבורתה כנגד ירושתה). מאחר שהיורשים פטורים מ"פדיונה" (הלכה ה'), מובן מדוע הם מאבדים את הזכות לאכול את הפירות מנכסיה. (ר' יואל אשר רצה בדרך לומר שמציאה כנגד פדיון, אבל ר' יצחק תיקן אותו שפירות כנגד פדיון).

* *מציאתה:* ר' יצחק מצביע על קושי לפי הרמב"ם. הראב"ד סבר קודם בפרק (הלכה ה') ש"מציאתה" כנגד "מותר מזונות". ממילא לפי הראב"ד הכל מסתדר: מאחר שאצל אלמנה מותר מזונות שייך לה, גם מציאתה שייכת לה. אבל הרמב"ם חולק על הראב"ד ופוסק שמותר מזונות של אלמנה שייך *כן* ליורשים! ובפרק י"ב הרמב"ם לא נתן שום "כנגד" למציאת האשה. אם כך, מדוע היורשים לא מקבלים את מציאתה?

* *התירוץ (בשם המפרשים/הגמרא):* לפי הרמב"ם מציאת האשה אינה כנגד שום חיוב אחר, אלא החכמים נתנו אותה לבעל משום **איבה** (הבעל יתרגז וזה יפריע לשלום הבית אם היא תמצא כסף ותחזיק בו לעצמה). ממילא אצל היורשים, שאין חשש של "איבה", המציאה נשארת אצל האלמנה.

הלכה ח': הנדוניה עצמה (נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל) ואם עלו בשווי

1. דברי הרמב"ם

והנכסים עצמן שהן נדוניתה נוטלת אותן בלא שבועה, ואין ליורשים בהן דין בעולם, אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל. ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשין נדוניתה ואף על פי שהיא נכסי צאן ברזל, ואם היה בהן מותר המותר ליורשי הבעל.

2. הסבר הפשט

את הנכסים עצמם שהיא הכניסה כנדוניה היא לוקחת חזרה לעצמה בלי שבועה, והיורשים אין להם שום טענה על כך. החריג היחיד הוא אם היו "נכסי צאן ברזל" והם עלו בשווי (הותירו) כשהבעל עוד חי – מאחר שהרווח (מותר) של נכסי צאן ברזל שייך לבעל, היורשים יורשים את אותו מותר. ואם האלמנה מתה לפני שנשבעה (שבועת אלמנה על כתובתה), יורשיה יורשים את נדוניתה בלי שבועה אפילו אם זה נכסי צאן ברזל; אלא שאם יודעים בבירור שהיה "מותר", אותו מותר הולך ליורשי הבעל.

3. חידושים והסברים

* **מדוע היא לא צריכה להישבע על הנדוניה, והחילוק היסודי בין כתובה לנדוניה (ר' יואל אשר ור' יצחק):** הכסף והנכסים של הנדוניה מעולם לא היו של הבעל; זה תמיד נשאר שלה. הבעל רק היה לו זכות לאכול פירות, או חיוב אחריות לשמור עליהם (בנכסי צאן ברזל). מאחר שהיא לוקחת פשוט חזרה את הדבר שלה ואין סיבה לחשוד שזה לא שלה, היא לא צריכה לעשות שבועה על זה. ר' יצחק מצביע שזה חוזר ליסוד שהרמב"ם אמר שני פרקים קודם, שנדוניה וכתובה הם שני דברים נפרדים: כל ההלכות המיוחדות של כתובה — כמו הדין שהיא צריכה לעשות שבועה (כי אולי היא כבר לקחה לעצמה), או הדין של "כולה כתובה" — הולכים רק על עיקר הכתובה ותנאי כתובה, אבל לא על נדוניה.

* **הפשט ב"הותירו" והחילוק בין נכסי מלוג לנכסי צאן ברזל (ר' יצחק ור' יואל אשר):** ר' יואל אשר רצה בהתחלה לפרש ש"הותירו" פירושו שהנכסים עשו "פירות" בחיי הבעל, ושזה הולך גם על נכסי מלוג וגם על נכסי צאן ברזל. ר' יצחק מתקן אותו ומדייק ברמב"ם ש"הותירו" פירושו לא פירות, אלא ש**עצם הנכס עלה בשווי** (עליית שווי הקרן). לכן הרמב"ם אומר דווקא "והיו נכסי צאן ברזל":

* ב*נכסי מלוג*, הקרן נשאר לגמרי שלה; אם הנכס עצמו עולה בשווי (הותירו), העלייה שייכת לה (הבעל יש לו רק זכות על פירות, לא על השבח של הנכסים).

* ב*נכסי צאן ברזל*, הכלל הוא שהיא יוצאת בדיוק עם השווי שהכניסה בחתונה. ממילא, אם הנכסים עלו בשווי בחיי הבעל ("הותירו"), ה"מותר" (השווי שנוסף) שייך לבעל, ולאחר מותו יורשיו יש זכות על אותו מותר.

* **ירושת הנדוניה כשהיא מתה בלא שבועה — הנכסים אינם מוטל בספק (ר' יצחק ור' יואל אשר):** כשהאלמנה מתה לפני עשיית

שבועה, יורשיה יורשים את הנדוניה אפילו בנכסי צאן ברזל. החידוש הוא שלא אומרים שהנכסים מוטלים בספק בגלל שאולי יש "מותר" ששייך ליורשי הבעל. כל זמן שהיתומים לא באים עם טענה ברורה ובטוחה ולא יודעים אם היה מותר, יורשיה לוקחים הכל. רק אם הוכח ויודעים בבירור שהיה מותר, אז הם צריכים להחזיר את המותר ליורשי הבעל.

הלכה ט': אלמנה שתפסה מטלטלין למזונות או לכתובה

1. דברי הרמב"ם

אלמנה שתפשה מיטלטלין כדי שתיזון מהן, בין שתפשה מחיים בין שתפשה אחר מותו, אפילו תפשה כיכר זהב, אין מוציאין מידה. אלא כותבין עליה בבית דין מה שתפשה, ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה, והיא ניזונית ממה שבידה עד שתמות או עד שלא יהיו לה מזונות, ויקחו היורשים את השאר. וכן אם תפשה מיטלטלין בכתובתה מחיי בעלה ומת, גובה מהן. אבל אם תפשה אחר מותו לכתובתה, אינה גובה מהן.

2. הסבר הפשט

אף שאלמנה לוקחת בדרך כלל את מזונותיה מקרקעות, אם היא תפסה מטלטלין מנכסי בעלה כדי להתפרנס מהם — בין שתפסה כשהבעל עוד חי ובין לאחר מותו — ואפילו תפסה ככר זהב (כיכר זהב) ששווה הרבה יותר ממה שמגיע לה, אין מוציאים זאת מידה. אלא בית דין כותב את שווי מה שתפסה, פוסקים לה מזונות ועושים איתה חשבון. היא ניזונית ממה שבידה עד שתמות או עד שלא יהיו לה עוד מזונות (למשל, אם היא תובעת את כתובתה), ומה שנשאר אחר כך לוקחים יורשי הבעל חזרה.

כמו כן, אם האשה תפסה מטלטלין עבור כתובתה (המאתיים זוז) כשהבעל עוד חי, ואחר כך הוא מת, היא רשאית לגבות את כתובתה מהמטלטלין. אבל אם היא תפסה את המטלטלין עבור כתובתה לאחר מותו (אחרי שהיורשים כבר ירשו אותם), היא לא יכולה לגבות מהם.

3. חידושים והסברים

* **כוח התפיסה שלה במזונות לעומת כתובה, והכלל בחושן משפט (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* אנשים תופסים בדרך כלל יותר ממה שהם צריכים, כי אדם לא יודע כמה זמן הוא יחיה. היא עושה לעצמה כמו אפותיקי משלה להתפרנס ממנו, אבל הכסף נשאר בעצם קניין היורשים (לכן הם לוקחים את השארית).

* לכאורה היורשים יכולים לטעון: למה את לוקחת עכשיו עשרת אלפים דולר לעשר השנים הבאות? אנחנו ניתן לך כל חודש! התשובה היא שזו הלכה כללית בהלכות תפיסה בחושן משפט (ובגמרא יש מעשה על פרטי הדינים איך היא תופסת): לכתחילה אסור לה לתפוס, אבל בדיעבד מוציאים מעט מאוד דברים ממוחזק אם יש לו איזו טענה מוצדקת ושעבוד מסוים על הנכסים.

* זה עובד רק כי היא תפסה למזונות. אם היא היתה תופסת לכתובתה לאחר מות הבעל, היורשים ראשית היו נפטרים ממזונות, ושנית אין לה זכות לתפוס לכתובה כי לכתובה צריך לעשות שבועה; ממילא כן מוציאים זאת ממנה.

* **השאלה על החילוק בין מחיים ולאחר מותו בכתובה, ובין כתובה למזונות (ר' יואל אשר ור' יצחק):** מדוע לגבי כתובה יש חילוק מתי היא תפסה (שמחיים עוזר ולאחר מותו לא), בעוד שבמזונות תפיסה עוזרת אפילו לאחר מותו? נראה שדין הכתובה שהבעל חייב ודין הכתובה שהיורשים צריכים לתת אינו אותו דבר, אבל הרמב"ם לא מסביר מדוע. (ר' יצחק מעיר שיש מחלוקת ראשונים בזה, ולא כולם מסכימים עם הרמב"ם).

* *תירוץ א' — סברת התוספות על החילוק בין כתובה למזונות (ר' יצחק):* תוספות מסביר מדוע במזונות הקילו לתפוס לאחר מותו יותר מאשר בכתובה: בכתובה יש לאשה שעבוד חזק והיא יכולה לגבות אפילו מלקוחות אם היורשים מכרו את הקרקע; ממילא החכמים לא היו צריכים לדאוג לכתובתה לאחר מות בעלה, ולא נתנו לתפיסתה לעבוד. מה שאין כן במזונות השעבוד לא כל כך חזק (אם הם מכרו את הקרקע היא לא יכולה לטרוף מלקוחות והיא יכולה להישאר בלי כלום), לכן חכמים הקילו שתפיסתה תעבוד. (ר' יואל אשר מצביע לעומת זאת שזה עדיין לא עונה על החילוק בכתובה עצמה בין מחיים ולאחר מותו).

* *תירוץ ב' — החילוק של שבועה בין מחיים ולאחר מותו בכתובה (ר' יואל אשר):* בחיי בעלה, אם הבעל ייתן לה גט, היא יכולה לקחת את כתובתה מיד בלי שבועה (בגלל הסברה של "אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו"). מאחר שיש צד שהנישואין יסתיימו בגט שבו היא לא צריכה להישבע, תפיסתה מחיים היא תפיסה טובה. מה שאין כן לאחר מותו, אצל היתומים, היא לעולם לא יכולה לקחת את הכתובה בלי ללכת לבית דין ולעשות שבועה; ובמקום שצריך שבועה, לא שייך תפיסה ("כאפעריי").

* *השוואה להלכות מלווה ולווה (ר' יצחק ור' יואל אשר):* ר' יצחק מביא שאותה הלכה נמצאת גם בכל ההלוואות בהלכות מלווה ולווה — שאם תופסים מטלטלין בחיי הלווה זה נשאר, ולאחר מותו לא. על שאלת ר' יואל אשר למה (היורשים מקבלים את חיוב ההלוואה!), עונה ר' יצחק שזה מתאים לסברת ר' יואל אשר, שאצל יורשים תמיד קשה יותר לתפוס בגלל ההלכות הקשורות ליורשים.

הלכה י' (י"ג): גביית מזונות ממטלטלין (לאחר תקנת הגאונים) ומקרקע ("יכולה לעכב")

1. דברי הרמב"ם

אף על פי שתיקנו הגאונים שתגבה הכתובה ותנאי הכתובה מן המיטלטלין, ולפיכך תיזון האלמנה מן המיטלטלין אף על פי שלא תפשה — אם הניח בעלה מיטלטלין ולא תפשה אותן, היורשין נוטלין אותן והם מעלין לה מזונות, ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר יהיו המיטלטלין מונחין בבית דין עד שאזון מהן שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות, ואפילו התנה עליו בפירוש שתיזון מן המיטלטלין אינה מעכבת, ובזה דנין תמיד בכל בתי דינין. אבל אם הניח קרקע, יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו. ואם מכרו, אינה מוציאה מיד הלקוחות, שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין.

2. הסבר הפשט

אף שהגאונים תיקנו שאשה גובה את כתובתה ותנאי כתובה ממטלטלין, וממילא אלמנה יכולה גם לדרוש מזונות מהמטלטלין אפילו לא תפסה אותם — בכל זאת, אם הבעל השאיר מטלטלין והיא לא תפסה אותם, היורשים לוקחים את המטלטלין והם משלמים לה מזונות חודשיים. היא לא יכולה לעכב אותם ולדרוש שהמטלטלין יונחו בבית דין כמשכון (עיקול) בטענה שאולי המטלטלין יאבדו או יימכרו והיא תישאר בלי מזונות. אפילו אם הבעל עשה תנאי מפורש בכתובה שהיא יכולה לקחת מזונות ממטלטלין, היא לא יכולה לעכב; וכך פוסקים תמיד בכל בתי הדין.

אבל אם הוא השאיר קרקע, היא כן יכולה לעכב את היורשים שלא למכור את הקרקע. אבל אם היורשים כבר מכרו את הקרקע, היא לא יכולה להוציא אותה מהקונים (לקוחות), כי אשה והבנות ניזונות רק מ"נכסים בני חורין" (נכסים שלא נמכרו), בניגוד לעיקר כתובה שכן לוקחים ממשועבדים.

3. חידושים והסברים

*** המוזרות של ההלכה במטלטלין ותנאי מפורש, וגדר תקנת הגאונים (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* ר' יצחק מעיר שההלכה נראית הפוכה ("בעקוורדס"): היה אפשר לחשוב שלאחר תקנת הגאונים שמטלטלין משועבדים לכתובה ומזונות, היא תוכל לעכב את היורשים ממכירת המטלטלין בדיוק כמו בקרקע, אבל בכל זאת היא לא יכולה.

* ר' יואל אשר מתפלא מאוד על דברי הרמב"ם "ואפילו התנה עליו בפירוש": אם עשו תנאי מפורש בכתובה (כמו שהרמב"ם עצמו המליץ לעשות בפרק הקודם, כי הוא סבר שתקנת הגאונים עצמה לא כל כך פשוטה!), מדוע היא עדיין לא יכולה לעכב?

* ר' יצחק מציע שאולי זה המשך משיטת הרמב"ם עצמו שתקנת הגאונים לא עובדת כל כך חזק. אבל ר' יואל אשר מצביע מהלשון "ובזה דנין תמיד בכל בתי דינין" (בניגוד לקודם שבו הוא התווכח עם המנהג), שכאן אפילו אלה שנוהגים כגאונים הודו שהיא לא יכולה לעכב.

* *ההסבר:* אף שהגאונים עשו תקנה שהיא יכולה לגבות מזונות ממטלטלין (אפילו בלי תפיסה), הם לא רצו לקחת את עצם "זכות הירושה" מהיורשים עד כדי כך שהיא תוכל ללכת לבית דין ולשים עיקול לאסור על היורשים להשתמש או למכור את המטלטלין שירשו.

* **מדוע מזונות רק מבני חורין ולא מלקוחות? (ר' יצחק):** על סמך הלכות מלווה ולווה וגמרא גיטין, הטעם מדוע לא נפרעים מנכסים משועבדים למזונות הוא בגלל "תקנת השוק" (ההפסד של הלקוחות) כי מזונות הוא דבר **"שאינו קצוב"**. שעבוד על נכסים ללקוחות עובד רק כשכל קונה יודע בדיוק כמה החוב (כמו כתובה של מנה ומאתיים), אבל במזונות לא יודעים מראש כמה כסף האוכל יעלה ולכמה שנים (50-60 שנה) זה יימשך.

*** ויכוח חזק על גדר "יכולה לעכב" ומכירת הקרקע (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *קושיית ר' יואל אשר:* מה פשט "יכולה לעכב"? אם הקרקע לא באמת משועבדת לה (ראיה לדבר: אם הם מכרו אותה, היא לא יכולה להוציא אותה מהלקוחות!), באיזה כוח היא יכולה לעכב את היורשים ממכירה? ועוד: כשהיורשים מוכרים את הקרקע תמורת כסף מזומן, הכסף שהם מקבלים הוא עדיין "כסף ירושה" (זה רק החלפה של קרקע לכסף, כמו שמחליפים שטר מאה לשני שטרות חמישים), אז תמשיך לקחת מזונות מהכסף המזומן שנמצא אצל היורשים! מדוע היא מאבדת את מזונותיה דרך המכירה?

* *תירוץ ר' יצחק (והסכמת ר' יואל אשר):*

1. יש שתי רמות בשעבוד: יש שעבוד חלש יותר שנותן לה זכות לאסור על היורשים למכור כל זמן שזה אצלם, אף שהשעבוד לא מספיק חזק כדי לטרוף מלקוחות בדיעבד (בגלל תקנת השוק).

2. עיקר היסוד: בניגוד לבחיי הבעל שבו לבעל יש חיוב אישי על הגברא לפרנס אותה, ליורשים **אין בכלל חיוב אישי** עליהם לפרנס את האלמנה! כל זכות המזונות שלה לאחר המוות היא רק שעבוד על **הקרקע** של הירושה. מעיקר הדין (לפני תקנת הגאונים) מטלטלין וכסף בכלל לא משועבדים למזונות. ממילא, ברגע שהיורשים מוכרים את הקרקע, הקרקע מפסיקה להיות "בני חורין" (ומלקוחות לא אפשר לקחת), והכסף המזומן שהיורשים קיבלו עבור הקרקע הוא **מטלטלין**, שעליהם מעיקר הדין אין שום שעבוד וזה הופך לכסף הפרטי שלהם! לכן היורשים נעשים פטורים לגמרי מלתת לה מזונות אם הם מוכרים את הקרקע,

ובדיוק זו כל הסיבה מדוע יש לה זכות לכתחילה לעכב את המכירה כדי שלא תאבד את מזונותיה. (אף שהיא לא יכולה לתבוע בבית דין מהכסף לפני תקנת הגאונים, היא יכולה "לתפוס" אותו — לתפוס אותו — אם היא רוצה; ולאחר תקנת הגאונים היא כבר כן יכולה לבקש ולגבות מהכסף כראוי).

הלכה י"א (י"ד): "אין דין קדימה במזונות" במספר נשים

1. דברי הרמב"ם

הניח נשים רבות, אף על פי שנשאן זו אחר זו, ניזונות בשוה, שאין דין קדימה במזונות.

2. הסבר הפשט

אם אדם השאיר כמה נשים, אף שנישא להן אחת אחרי השנייה, אין דין "קדימה" (שהאשה הראשונה תהיה לה זכות ראשונה כמו בגביית הכתובה עצמה). אלא כל הנשים מקבלות מזונות ביחד ("בשווה") — אם יש מעט כסף, מחלקים אותו שווה בשווה ביניהן.

3. חידושים והסברים

* **הסברה מדוע אין דין קדימה והשגת הראב"ד (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *מחשבה ראשונה של ר' יואל אשר:* אפשר לקשור את הדין של "אין דין קדימה במזונות" עם הדין הקודם שמזונות נגבים רק מ"נכסים בני חורין". דין קדימה שייך רק כשיש שעבוד נכסים שאוסר למכור (ממילא בודקים של מי השעבוד היה קודם), אבל במזונות זה רק חיוב על הבעל (כמו "מצווה") לשלם כל זמן שיש לו בני חורין. ר' יצחק דוחה את המושג של "מצווה" כאן, כי על קרקע כן יש שעבוד (היא יכולה לעכב שלא ימכרו!).

* *הגירסא והלמדות של הראב"ד (ר' יצחק):* לראב"ד היתה גירסא אחרת ברמב"ם: "שאין דין קדימה **במטלטלין**". הראב"ד חולק על כך ואומר שאפילו **בקרקע** גם אין דין קדימה במזונות. הראב"ד מסביר שחיוב מזונות של אלמנה (לאחר מיתה) לא חל בשעת החתונה או כשהוא קונה את הקרקע, אלא זה **חיוב חדש** שנולד ברגע שהבעל מת! ממילא, מאחר שהבעל מת בבת אחת לכל שלוש נשיו, שעבוד המזונות לכל הנשים חל באותה שנייה, ולכן אין קדימה.

* *טענת ר' יואל אשר נגד הראב"ד:* מזונות אלמנה אינו חיוב חדש, אלא היורשים פשוט לוקחים את המשך חיוב הבעל (תנאי בית דין), או שמזונות הוא חיוב שמתחדש כל יום ("שעה שעה").

* **חקירה על דין קדימה בחיי הבעל (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *שאלת ר' יצחק:* לפי סברת הראב"ד, מה יהיה אם הבעל **חי** (הוא למשל נסע, ובית דין "יורד לנכסיו" לתת מזונות לשלוש נשיו)? בחייו החיוב כן חל בכל חתונה בנפרד (זו אחר זו) — האם אז יהיה דין קדימה לפי הראב"ד?

* *תירוץ ר' יואל אשר:* בחייו הוא צריך לתת לכל אחת כמה שהוא יכול (ואם אין לו, הוא צריך לגרש), ואין קדימה כי מזונות הוא חיוב שחל כל יום מחדש. ר' יצחק מעיר שמלשון הראב"ד ("אין דין קדימה במזונות") נראה שהוא עושה זאת לכלל כללי בכל המקרים.

הלכה י"ב (ט"ו): מזונות של שומרת יבם

1. דברי הרמב"ם

אלמנה שנפלה לפני יבם, בשלשה חדשים הראשונים ניזונית משל בעל. אם הוכר העובר, וכן אם הניחה מעוברת, ניזונית והולכת עד שתלד. ילדה בן של קיימה, ניזונית והולכת כל ימי אלמנותה כשאר הנשים. לא נמצאת מעוברת אחר השלשה חדשים או שהפילה, אינה ניזונית לא משל בעל ולא משל יבם, אלא תובעת יבמה לכנוס או לחלוץ. תבעה יבמה לכנוס או לחלוץ ועמד בדין וברח, או שחלה, או שהיה היבם במדינת הים, הרי זו ניזונית משל יבם בלא שבועה כלל. נפלה לפני יבם קטן, אין לה מזונות עד שיגדיל ויהיה כשאר היבמין.

2. הסבר הפשט

אלמנה שבעלה מת בלי ילדים והיא נופלת לפני יבם (שומרת יבם):

1. בשלושת החודשים הראשונים (כשהיבם אסור לייבם אותה עד שיודעים אם היא מעוברת מהבעל הראשון – הבחנה) היא מקבלת מזונות מנכסי הבעל המת.

2. אם נודע שהיא מעוברת (או ידעו בדיוק כשהוא מת שהיא מעוברת), היא ממשיכה לאכול מנכסי הבעל עד שתלד. אם ילדה ילד חי (בן של קיימה), נופלת הזיקה ליבום והיא נשארת אלמנה רגילה שאוכלת מנכסי הבעל כל ימי אלמנותה.

3. אם לאחר שלושה חודשים מתברר שהיא לא מעוברת, או שהפילה, היא לא מקבלת עוד מזונות — לא מהבעל ולא מהיבם. אלא היא צריכה לתבוע את היבם בבית דין שיחליט: או לייבם (ואז יהיה חייב במזונות כבעל) או לתת חליצה.

4. אם היא תבעה אותו בבית דין והוא ברח, או שהוא חלה, או שהוא במדינת הים (והיא הלכה לבית דין לתבוע), היא ניזונת מנכסי היבם בלי שום שבועה.

5. אם היבם הוא קטן (שהיא צריכה לחכות עד שיגדל), אין לה מזונות עד שיגדל ויהיה כשאר היבמים.

3. חידושים והסברים

* **גדר הזיקה — מדוע היבם לא חיי

תמלול מלא

רמב"ם הלכות אישות – פרק י"ח: הלכות מזונות אלמנה

הקדמה לפרק י"ח: הגדר של מזונות אלמנה

ר' יצחק: [[#1]] רבותי, היום זה פרק י"ח.

ר' יואל אשר: אנחנו לומדים ספר נשים, הלכות אישות פרק י"ח. יפה מאוד. כן, אנחנו נמצאים באמצע הלכות כתובה. בפרק זה נלמד את ההלכה שאלמנה יכולה להיזון, היא צריכה לקבל את שארה, כסותה – לא עונה, סליחה – את שארה, כסותה, מנכסי בעלה לאחר שהבעל נפטר, כל עוד היא יושבת ברשותו.

אז יעמדו שם הלכות שונות בזה: מתי האישה תובעת מהיורשים שהיא רוצה להישאר לאכול מנכסי הבעל, עד כמה זה הולך, ובאופנים שונים מתי היורשים צריכים באמת למלא את תנאי הכתובה ומתי לא, וכן הלאה. זה בעיקר נראה, כן?

ר' יצחק: כן, אני חושב שזה הכל. כן. וזה נוגע, כלומר, אני חושב שבזמנים של היום, בדרך כלל כשאדם נפטר, רוב הפעמים לא מחלקים את הירושה עד ששאתו נפטרת גם כן, כך אני חושב, אז זה פחות.

ר' יואל אשר: אולי זה הופך לעסק, אני לא יודע. למשל יש בית, את הבית לא מוכרים, לא מגרשים אותה מהבית שבו הבעל גר. את חשבון הבנק שהיה לה ביחד עם הבעל, בדרך כלל נהוג שמשאירים לה.

ר' יצחק: נכון. אז אבל ההלכה, כלומר, אתה צודק, פותחים עסק ודברים אחרים אני לא יודע. אבל ההלכה היא בעצם, הכל הולך – אני אומר שאנחנו מתנהגים גם מעט על בסיס הרעיון של ההלכה, אבל זה לא ישירות אולי כל ההלכות האלה, זה פחות. אני מתכוון בוודאי זה נוגע אם מישהו הולך לדין תורה, אבל הדרך שההלכה מוצגת היא שכשהיא נישאה הבעל דואג, הוא חייב במזונותיה, שכולל, כמו שאתה אומר, כסות ומדור וכל הדברים האחרים שכלולים בזה. אבל כשהוא נפטר, מה יהיה? היא תישאר הפקר. אז יש כמו תנאי בכתובה שהיא ממשיכה לקבל.

במילים אחרות, אף על פי – אה, זה התכוונתי לומר – אף על פי שבעצם ברגע שאדם נפטר, אישה לא יורשת את בעלה. זה הדבר החשוב שצריך לזכור. אנחנו מתנהגים כן קצת שהאישה יורשת, או לפחות קצת, או לפחות כל עוד היא חיה וכדומה. אבל מעיקר הדין אישה בכלל לא יורשת בעל; בעל יורש את אשתו, אבל אישה לא יורשת כלום. הכל הולך לבניו. וזה לא חייב להיות ילדיה בכלל, נכון? הכל הולך לילדיו. עכשיו, כדי שלא יישאר כלום, נשאר תנאי בכתובה שהיורשים צריכים עדיין להחזיק אותה באותה דרך, פחות או יותר, כמו שהאב החזיק אותה.

ר' יואל אשר: כן, אז יש חילוק גדול בין גט למיתת הבעל. בגט, יש רק את הכסף של הכתובה, והיא הולכת הלאה. מיתת הבעל זה דבר מעניין: אף על פי שהבעל כבר אין לו... זה הרי "למתים חפשי", אין לו יותר מצווה של שאר כסות ועונה, זו הרי מצווה. אבל נראה שתנאי הכתובה הוא שהכסף שלו נעשה מחויב. כלומר, אפילו הוא לא כאן, אבל הכסף שלו נעשה מחויב, ממילא היורשים צריכים להמשיך להחזיק. רק מה, זה כמו תנאי בירושה. זה אמנם עבר בירושה, אבל התנאי שהבעל התחייב, זה נעשה כמו חוב, והם צריכים להמשיך להחזיק.

ר' יצחק: נכון. ולזה יש מגבלה, אלה ההלכות הראשונות שנלמד. כי זה לא פשוט שיש לה זכות; היא נישאת לאדם שני, מיד זה נעלם. זה לא פשוט שהיא יכולה לקבל כפול, נכון? הרעיון הוא שכיוון שהיא נשארת לבד, אין לה מי שידאג לה, אז הירושה דואגת לה כל עוד זה חסר. זה הרעיון הבסיסי, כן?

ר' יואל אשר: [[#2]] כן. אני שואל אם אתה זוכר: חכמים עשו תנאי כתובות שונים אחד כנגד השני, כמו מעשה ידיה... לא?

ר' יצחק: זה לא כנגד כלום.

ר' יואל אשר: האם יש משהו כנגד זה שהיא אוכלת מזונותיה כשהיא אלמנה?

ר' יצחק: כל ה"כנגד"ים האלה יש רק שלושה כנגדים, זה לא כנגד. זה חלק ממזונות, פחות או יותר.

הלכה א': כל זמן שהאלמנה מקבלת מזונות ומתי היא מאבדת זאת

כל זמן אלמנותה ותביעת כתובה בבית דין

ר' יואל אשר: [[#3]] אומר הרמב"ם כך: **"אלמנה ניזונית מנכסי יורשים כל זמן אלמנותה"**.

ר' יצחק: האלמנה יכולה להיזון מה...

ר' יואל אשר: נכסים שהיו נכסי בעלה, עכשיו זה הפך לנכסי יורשים, זה נכנס לרשות יורשים. **"כל זמן אלמנותה"**, עד כמה זמן היא נקראת אלמנה. מה זה אומר כל עוד היא נקראת אלמנה? עד שהיא נישאת לבעל שני. **"עד שתיטול כתובתה"**, עד שהיא באה ואומרת שהיא רוצה לקחת את כתובתה, עד כמה זמן היא לגמרי פטורה. אז היא כאילו התנתקה מהבעל, כי היא כבר אספה את כספי הכתובה, ואז היא צריכה להחזיק את עצמה לבד מכספי הכתובה.

ר' יצחק: נכון, יכול להיות שהרעיון הוא כאילו שכתובה היא בדרך כלל הרבה כסף. אם היא לוקחת את הכתובה היא תוכל לבנות את עצמה לבד, היא יכולה לעשות עסק, אני לא יודע, היא יכולה בעצמה. אבל בעצם זה יותר חכם עבורה לא לקחת את הכתובה עד שהיא כבר יודעת מה היא הולכת לעשות, כי היא הולכת לאבד את זה, פלוס הכתובה. זה לא יורד מהכתובה, כן? בסדר. ומאימתי נחשב שהיא לקחה את הכתובה?

ר' יואל אשר: מאימתי שהיא תובעת כתובה בבית דין: **"ומשתתבע כתובתה בבית דין אין לה מזונות"**.

ר' יצחק: כלומר, אפילו היא עדיין לא קיבלה. מאימתי שהיא תובעת, כן.

ר' יואל אשר: עוברים כמה שבועות עד שבית הדין מוכר את נכסיו וכדומה, אז **"אין לה מזונות"**. מאימתי שהיא תובעת את הכתובה, אבל דווקא בבית דין, אין לה מזונות. כלומר לכאורה, אם

היא הולכת ישירות ליורשים והיא אומרת: "אני רוצה את הכתובה שלי", והם מסכימים שלא הולכים לעבור דרך בית דין והולכים לסדר זאת ביניהם, הם עדיין כן מחויבים במזונות.

ר' יצחק: נכון, נכון. בית דין פירושו שיש לה תביעה רשמית כאילו, היא הולכת, כי הוא מביא את נכסיה פנימה. אם היא סתם משוחחת שיחה ביניהם, הם שוחחו. זה לא בית דין פשוט.

מכירה, משכון ואפותיקי של הכתובה

ר' יואל אשר: אוקיי. [[#4]] נכון. אומר הרמב"ם: **"וכן"**, עוד מקרה איך היא מאבדת את הכתובה. היא יכולה לאבד את הכתובה דרך תביעת הכתובה – לא לאבד את הכתובה, כלומר לאבד את זכות המזונות דרך תביעת הכתובה, או בדרכים נוספות. הדרכים הן כך: **"אם מכרה כתובתה כולה"**, אם היא מכרה את כל הכתובה לאדם אחר. **"או משכנה כתובתה"**, שהיא משכנה, היא לקחה חוב כנגד הכתובה. **"או עשתה כתובתה אפותיקי לאחר"**, היא עשתה את הכתובה שתהיה אפותיקי לאדם אחר, למישהו שהיא חייבת לו כסף, למישהו שממנו היא לוותה כסף. והרמב"ם מיד מסביר, מה פירוש המילה אפותיקי? **"והוא שתאמר לו פה תקנה חובך"**. אפותיקי פירושו ראשי תיבות "פה תקנה", אפותיקי פירושו דומה למשכון.

ר' יצחק: אבל לא משכון, זה יותר ממשכון. כלומר שזה הולך להיות עבור הכסף שלו.

ר' יואל אשר: אה, משכון הוא רק ערבות כזו, שאם לא אשלם, זה נמצא כאן, מכאן תוכל לקחת... משכון קבלן. נכון. שהיא אז כבר מקנה את הקרקע שלה שהבעל נתן, מה שהבעל הכין לכתובה, היא הכינה: מכאן תיקח את החוב שלך, מהכתובה, כמו שזה. הדברים האלה, נכון.

הדברים האלה, **"בין שעשת דברים אלו בבית דין, בין שלא בבית דין מומחין"** – בניגוד לתתבע כתובתה שצריך להיות בבית דין ראוי, אבל אם היא בדרך אחרת מכרה את כתובתה... נכון.

ר' יצחק: כי מכירה מוכרים הרי לא בבית דין דווקא.

ר' יואל אשר: אז בין שהיא עשתה בבית דין, **"בין שלא בבית דין מומחין"**, כמו שלמדנו קודם שיכול להיות גם לא בפני בית דין מומחין אלא סתם בפני שלושה אנשים. בין שהיא עשתה את המכירה או משכון או אפותיקי **"בחיי בעלה, בין שעשת אחר מיתת בעלה"**, היא עשתה זאת לאחר שהבעל נפטר, **"אין לה מזונות מן היורשים"**, כי זה גם, זה דומה לתובעת את הכתובה. אם היא כבר עשתה עסק עם הכתובה, היא מאבדת גם את זכות המזונות שלה. נכון.

הטעם מדוע היא מאבדת מזונות בתביעה או מכירה

ר' יצחק: הוא מביא כאן, מה הפשט באמת כך? הוא אומר שרש"י אומר שזה הרי לא הבעיה עם תביעה. הפשט הוא, ניסיתי לומר את זה לפני רגע משכלי שלי, אבל כאילו, ניסיתי להבין שהרעיון של הניזונית הוא כל ימי אלמנותה, כל עוד היא אלמנה. אם היא לוקחת כתובה – בדרך כלל, כתובה לוקחים כשמתכננים כבר להינשא. אומר רש"י, שהיא מראה שהיא הולכת להינשא; לחתונה הבאה היא תצטרך את הכתובה, היא תעשה מזה נכסי מלוג, אני לא יודע מה.

ר' יואל אשר: אפשר לשמוע. כל עוד היא עדיין מחזיקה, היא עדיין מתייחסת לבעלה המנוח, היא גרה שם, היא עדיין לא חושבת לצאת, היא עדיין שם. ברגע שהיא כבר יוצאת, היא כבר מתכננת את דרכה הלאה, אז פשוט she's going on in life, היא הולכת הלאה. Next step.

אומר הרמב"ם, זה הכל כשהיא מכרה את כל הכתובה, או משכנה את כל הכתובה. **"אבל אם מכרה מקצתה"**, אבל אם היא מכרה רק חלק מזה, אז פשוט שהיא עדיין לא ויתרה על הזכויות שיש לה...

ר' יצחק: אז **"יש לה מזונות"**, שמכרה חלק. [[#5]] וחוץ מזה שאם לקחה את הכתובה תוכל לאבד את מזונותיה גם, שזה העיקר בעצם.

משתתארס האלמנה: הגדר של "אלמנה"

ר' יואל אשר: הדבר האחרון הוא, כמו שנאמר "כל זמן אלמנותה", מתי נגמר זמן אלמנותה? אומר הרמב"ם: **"ומשתתארס האלמנה"**, מאימתי שהיא מתקדשת, **"איבדה מזונותיה"**. כי הדרך האחרת של חשיבה הייתה יכולה להיות שרק מנישואין, מאימתי שהבעל החדש נעשה מחויב בכתובה, עד אז אין לה עדיין מי שיחזיק אותה. זה לא עובד כך, כי המילה היא לא כאילו כל עוד אין לה שני שמחזיק אותה צריכים להחזיק אותה אצל הראשון, אלא כל עוד היא אלמנה. ברגע שהיו אירוסין חדשים היא כבר לא אלמנה.

ר' יצחק: כן.

ר' יואל אשר: קל וחומר מתבעה כתובתה. כן, בשניהם מראה שזה לא פשוט שלוקחים בחשבון רק אם יש לה מה לאכול או לא, אלא לוקחים בחשבון אם היא עדיין נקראת אלמנה, כלומר היא עדיין בזמן הזה, כל זמן אלמנותה.

ר' יצחק: לא, יהיה לה מה לאכול, זה כבר דיני ממונות. הפשט הוא, כן, כן, מסכים.

ר' יואל אשר: "כל ימי מיגר ארמלותיך".

ר' יצחק: העניין הוא כל עוד היא נבוך אלמנה. אגב, יש כמו מצווה של עזרה לאלמנה. כל עוד היא נקראת אלמנה? כל עוד אין לה בעל חדש! אז היא לא אלמנה. אני חושב שזה הרי אותו רעיון. אני לא יודע אם כתובה הלכה כזו, אבל אוקיי, עכשיו לומדים מהם המזונות?

הלכה ב': כסות, כלי תשמיש ומדור לאלמנה

ר' יואל אשר: הדבר שכתוב בכתובה: **"כל ימי מיגר ארמלותיך"** יכולה לשבת בביתך ולאכול מנכסיך – מה זה כולל, האם זה רק אוכל? אומר הרמב"ם: **"כשם שניזונית אחר מותו מנכסיו"**, בדיוק כמו מזונות, אותו דבר גם לגבי כסות וכל החיובים האחרים שלמדנו. **"כך נותנין לה"**, היורשים צריכים לתת לה

"כסות", הבגדים, ו**"כלי תשמיש"**, הכלים שלמדנו בפרק י"ב או אולי אחר כך שם בי"ד, אילו כלים הם בגדר תשמיש, **"ומדור"**, ובית למגורים, כל הדברים האלה כמו הבעל.

ועכשיו אומר הרמב"ם יותר מפורט: שהיא נשארת עם אותם סטנדרטים כמו בחיי בעלה: **"יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה"**.

ר' יצחק: לכתחילה היא נשארת ממש, היא נשארת באותו מצב.

ר' יואל אשר: היא נשארת באותו...

ר' יצחק: בית, באותו בית ממש. יש לה זכות להישאר בבית.

ר' יואל אשר: אה אוקיי, היא יכולה להישאר בבית שבו גרה בחיי בעלה.

ר' יצחק: אבל לא מגרשים אותה כיוון שהוא קונה מדור מה שלא יהיה. מדור למדנו קודם זה אומר חדר או בית, מה שזה לא יהיה; היא נשארת גרה באותו, בגוף החפצא של הבית.

ר' יואל אשר: ו**"משתמשת"**, היא יכולה להשתמש עוד ב**"כרים וכסתות"**, בכלים של הבית, מצעים וכדומה, **"שנשתמשה בהן בחיי בעלה"**. והיא יכולה להשתמש ב**"עבדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה"**. שהיא צריכה להישאר כמו עד עכשיו.

ר' יצחק: יפה מאוד. מה אם...

שיחה: האם האלמנה מקבלת למעשה יותר מבחיי בעלה?

ר' יואל אשר: זה מעניין, במובן מסוים היא מקבלת אפילו עוד יותר, כן? כי עד עכשיו היא חלקה עם הבעל את כל הדברים האלה.

ר' יצחק: לא, לא.

ר' יואל אשר: מדור פירושו הבית הקטן שלה, אדם שיש לו כמה נשים, זה הסדר.

ר' יצחק: מדור פירושו מה שהוא חייב לתת לה.

ר' יואל אשר: אבל תגיד סתם שבמציאות, בעל גר שם, אז פשוט שחמישים אחוז מהבית יש לה עכשיו, והיתום לא הולך להיכנס שם.

ר' יצחק: הוא יכול כן.

ר' יואל אשר: הוא יכול כן להיכנס, זו הבעיה.

ר' יצחק: זה נעשה מסובך בגלל זה. זה אולי הנושא קצת, כלומר למעשה, המדור שנשאר,

ר' יואל אשר: נשאר מה שהיא

ר' יצחק: היה לה בחיי בעלה, לא יותר. היא לא מקבלת יותר.

ר' יואל אשר: היא לא מקבלת יותר, אבל למעשה היא מקבלת יותר.

ר' יצחק: נראה כבר. אוקיי, בואו נראה אחר כך. זה לא נכון, אני אומר לך זה לא... תיאורטית לפחות ההלכה היא, היורשים הם במקום בעלה. אם יש בעיה שהיורשים, נראה אחר כך, עם היורשים, עם הבעל יש פרטיות, היורשים הם אנשים אחרים, זה לא יכול, אז זה נושא. אבל עיקר הדין הוא לא שהיא מקבלת יותר. למעשה, היינו רואים למעשה איך היא יצאה. יש לה הרי זכות שיהיה לה מדור משלה. היא לא נישאת ליורשים, נכון? אבל למעשה זה... כן. מה, כן? **נפל**.

כשהמדור נופל (נפל המדור)

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם כך: מה קורה? המדור, שהחיוב הוא שהיא יכולה להישאר גרה בו, נפל, הבית הקטן שלה נהרס, הדירה שלה. אז היא הייתה חושבת שמדין מדור, כלומר, כשזה קורה כשהבעל חי, הבעל היה מקבל חיוב לתקן... אוקיי,

ר' יצחק: בואו נראה. אז אם אוקיי,

ר' יואל אשר: אמרנו שהיא יכולה להישאר במדור, היא

ר' יצחק: יכולה להישאר במדור

ר' יואל אשר: שהיה כל השנים כשהיא הייתה עם הבעל. מה קורה שהבית נפל? אז עכשיו היא רוצה שהיורשים יבנו אותו מחדש.

תרגום לעברית

ר' יצחק: אומרת ההלכה... היא רוצה שהיורשים יבנו אותו מחדש. השאלה היא האם יש לה זכות, האם הזכות שיש לה להישאר באותו בית ממש, האם הזכות הזו נשארת גם אחרי שהבית הממשי התמוטט, שיבנו אותו מחדש. המדור שבו היא

ר' יואל אשר: גרה נפל, **ואין היורשים חייבין לבנותו**. אין היורשים מחויבים לבנות אותו מחדש. כלומר, ההלכה שיש לה זכות לגור בבית שבו גרה עד עכשיו היא רק באופן שהוא

ר' יצחק: עומד ולא השתנה כלום.

ר' יואל אשר: ואם אמרה, מה קורה? עוברים כבר להלכה הבאה שבמקרה כזה היורשים יצטרכו לשכור לה מקום. כלומר, המצווה לספק לה שאר כסות לא נופלת, אבל הזכות שהיא יכולה לגור בבית שאליו היא רגילה, זה נופל.

ר' יצחק: אין בית.

ר' יואל אשר: נכון. **ואם אמרה...**

ר' יצחק: ואם אמרה,

ר' יואל אשר: מה קורה כאן, בואו נראה. **ואם אמרה**, אם היא אומרת **הניחו לי ואני אבננו משלי**, אני אשקיע כאן קצת כסף ואבנה מחדש את המדור, **אין שומעין לה**, אין לה זכות על זה. אם היורשים תופסים את ההזדמנות והם אומרים: אוקיי, עכשיו הזדמנות, אנחנו רוצים להרוס את הבית לגמרי ולבנות נדל"ן חדש וגדול, ואנחנו ניתן לך במקום זה דירה אחרת, **אין שומעין לה**. יש להם זכות להוציא אותה משם ולתת לה דירה אחרת, כי הזכות שהיא יכולה להישאר עם המדור היא רק כל עוד לא קרה שינוי.

לא תחזק בדקו ולא טחה אותו

ר' יצחק: וכן,

ר' יואל אשר: אפילו יותר מזה, **וכן**, אפילו יותר מזה, אפילו כשהמדור נפל קצת, היא יכולה בקלות לבנות אותו מחדש בעצמה... אה, מדברים כאן אפילו כשלא נפל. **וכן**, היא גרה בבית, אין לה זכות לעשות שיפוצים ולחזק את הבית כדי שתוכל לגור שם שנים רבות. לכן **לא תחזק בדקו**, היא לא יכולה לתקן את בדק הבית, לחזק את מה שחלש וישן בבית. **ולא טחה אותו**, היא לא יכולה לחזק אותו בצבע חדש, כי כל הדברים האלה גורמים לכך שהבית יישאר שלה לזמן ארוך יותר מזכותה. זכותה היא שכל עוד הוא כמו שהוא, **אלא תשב בו כמה שהוא**.

שיחה: האם רשאית האלמנה לעשות שיפורים קוסמטיים בבית?

ר' יצחק: נכון, אז כאילו, כי אבל **טחה אותו** לא אומר שהיא

ר' יואל אשר: יכולה

ר' יצחק: לא לצבוע ליופי.

ר' יואל אשר: היא רשאית, אבל אני מבין, לא, ליופי היא רשאית לעשות. מתכוונים לומר כל דבר שעושה, שמשנה שהבית יעמוד זמן רב יותר

ר' יצחק: ממה שהיה. לא, הם יכולים לומר: את רוצה להאריך, אני מנסה לברר את ההגיון. יש חיוב, כמו חיוב ממוני, חיוב מוחלט, היא צריכה בית, אוקיי, יש דירה זולה במורד הרחוב, לכי תעברי לשם. היא אומרת: מה זאת אומרת? יש לי זכות גם לדירה הפיזית, נכון? לא מוציאים אותה מהדירה. אומרים: אין בעיה, אבל אל תצבעי. אל תחליפי אפילו נורה.

ר' יואל אשר: לא, לא, לא הייתי מסכים לזה.

ר' יצחק: בוודאי, זו ההלכה. כי אין לה שום זכות.

ר' יואל אשר: לא, כי **תחזק** ו**טחה** הם שני דברים שמחזקים את הבית. **טחה** פירושו שמים זפת, מה שעושה את הבית חזק.

ר' יצחק: תשב בו כמה שהוא או תצא. יש לך זכות להישאר בבית של הבעל.

ר' יואל אשר: לא, לא. הם לא יכולים למנוע מלשים קישוטים יפים על הקירות. לא, לא זה כתוב כאן. הם יכולים? למה אתה אומר כך?

ר' יצחק: כי זה הפירוש. זה אני אומר, כי היא לוקחת כאן יותר כסף... זו ההלכה. היא לוקחת כאן יותר כסף ממה שמגיע לה. כלומר מגיע לה בית לגור בו, מכסף הבעל, יפה מאוד. אבל הבית, מדברים כאן שהבית יקר הרבה יותר ממה שהיא צריכה באמת,

ר' יואל אשר: נכון? כן.

ר' יצחק: נו? טוב מאוד. אז כל עוד את גרה בבית, את יכולה לגור שם. אין לך זכות לעשות שיפוצים, לעשות את זה טוב יותר.

ר' יואל אשר: זה לחזק כדי שלא ייפול, כדי שהיא תוציא את זמנה שיש לה בזה.

ר' יצחק: זה כתוב כאן. זה כתוב **לא תחזק בדקו**. לא, לא, זה לא יוצא. באופן טבעי זה נופל. טוב מאוד. הזמן מעכשיו. היא אדם טוב יותר, היא רוצה בית מפואר. כשהבעל חי, את יכולה לנדנד לבעל שיעשה שיפוצים. אי אפשר לעשות אותם... את לא מרוצה מהבית? אין בעיה, יש לי בשבילך זול יותר במקום אחר.

ר' יואל אשר: אוקיי, אבל מה שכתוב כאן בהלכה הוא, שהדין הוא שהיא יכולה לגור שם בבית כמו שהוא, כמו שהבעל השאיר אותו. היא לא יכולה לעשות את הבית חזק יותר כדי שיחזיק מעמד זמן רב יותר, כי ברגע שנפל, יכולים להוציא אותה. לא כתוב משהו על לעשות יפה יותר, אם היא רוצה לשים נורה יפה, מדברים רק...

ר' יצחק: כן, זה הגיוני. למה?

ר' יואל אשר: זה מכספה, היא לא גבתה מהיורשים,

ר' יצחק: נכון אין לה זכות לבית הענק. יש לה רק זכות לבית הענק כמו שהוא,

ר' יואל אשר: כי לא מוציאים אותה מהבית שלו. אבל כשאני נכנס לבית של אחר כאורח, אני יכול לשים את הנורה שלי? לא,

ר' יצחק: את לא יכולה.

ר' יואל אשר: לא, את לא יכולה! את לא יכולה! אני לא יודע את השאלה לגבי הנורה, אבל אני לא רואה למה אתה אומר כך. כל דבר שמשתנה, עושה שינוי אמיתי. על זה הוא תופס חיזוק או טיחה, שזה גם

ר' יצחק: עניין של חיזוק הבית שלא ייפול. לא עושה חזק יותר, טיחה לא עושה חזק יותר,

ר' יואל אשר: זה אומר סתם לשים צבע.

ר' יצחק: זה לא קשור לצביעה. זו ההלכה שכתובה כאן. אני לא משפיע, אני אומר לך מה שכתוב. זה הפירוש: **תשב בו כמה שהוא או תצא**. את לא מרוצה ממצב הבית? אין בעיה, יש לי בשבילך אחר. את רוצה את הזכות על הבית? הזכות היא ממש על הבית, אין לך זכות להוסיף לזה. זה הבית שלהם, הם לא יכולים לומר מה לעשות? זה הבית שלהם,

ר' יואל אשר: זה לא הבית שלה. זה עושה בדיוק שיש לה זכות לצבוע, היא רשאית לייפות, זה לא קשור לנפילה, זה הכל ההלכה של נפילה.

ר' יצחק: לא, זה לא! אין שום קשר. **וכן**, אין קשר, אתה עצמת עיניים שזה קשור, אין שום קשר. **או תשב בו או תצא**, סוף. זו ההלכה, וזה מה שהרמב"ם אומר, ואתה לא צודק. כך אני סבור. נראה כמו תמיד שאתה צודק, אבל זה כי אתה למרבה הצער טועה,

ר' יואל אשר: מה אעשה. בסדר.

יורשים שמכרו את מדור האלמנה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה: **ויורשים שמכרו מדור אלמנה**, אם היורשים לא ציתו והם מכרו את הבית שבו האלמנה

גרה, שבו עדיין יש לה זכות לגור, **לא עשו כלום**, לא עשו כלום, כי אין להם זכות על זה.

שיחה: הגדר של "לא עשו כלום" במכירת המדור

ר' יואל אשר: צריך להבין מה פירוש **לא עשו כלום**. נראה שזה כמו תנאי בירושה שהם

ר' יצחק: לא ממש ירשו? לא, הוא מדבר הלאה שאין להם זכות, הלאה הם טוענים והם מכרו, נתנו לה בית שני, נכון? אבל אין להם זכות, הזכות היא שלה.

ר' יואל אשר: אני רוצה להבין מה פירוש הזכות, כלומר כך, מדין קנין, לא היה קנין טוב. למה הם לא אומרים... **לא עשו כלום** פירושו שלא היה קנין טוב. בזה אני חושב שזה אולי תנאי בירושה. הם ירשו אותו באמת, אבל הם ירשו רק את הזכות שכאשר היא לא גרה שם הם יכולים לקבל אותו,

ר' יצחק: אבל כל עוד היא גרה שם הם לא יכולים לגרש אותה. זה כמו שעבוד, אני לא יודע. מה הפירוש? מצווה לספק את כתובת הבעל זה דבר אחד, אבל הם גם יורשים. על זה אני אומר שיכול להיות שזה דין בירושה שאין להם את ה... **לא עשו כלום** פירושו פשט בקנין? אין נפקא מינה, הם היורשים, זה הבית שלהם. הלכה כזו, יש לה זכות לגור שם. אם יש לה זכות לגור שם, איך הם יכולים למכור? הם לא יכולים לומר: אני,

ר' יואל אשר: אני רוצה לדעת, מה פירוש המילה זכות? הזכות פירושה שזה כמו, שיש לה עוד, בירושה שלהם זה

ר' יצחק: מעולם לא היה שלה. זה מעולם לא היה שלה. זה בית הבעל. אפילו כשהבעל חי זה לא שלה. אין דבר כזה, זו רק זכות. הבעל מחויב לתת לה מדור, וגם הם מחויבים לתת,

ר' יואל אשר: הם גם, יש להם קצת יותר

ר' יצחק: חיוב מהבעל, אבל הם לא יכולים לקחת מהבית.

ר' יואל אשר: על זה אני אומר שנראה לי, צריך לדעת בלמדות אם זה נכון, נראה לי שזה משהו תנאי בירושה שזכות הירושה שלהם לא מלאה. משהו יש עוד שיור בירושה שזה נירש באמת, אבל זה נירש רק עד כדי כך שכאשר הבית ייפול או כשהיא תמות. כל עוד היא שם אין להם עדיין את הזכות המלאה. כך נראה כאן. בכל מקרה, הם יכולים למכור, אין נפקא מינה, חכמים לא אומרים "הם לא יכולים",

ר' יצחק: חכמים אומרים **לא עשו כלום**,

ר' יואל אשר: כאילו שבקנין הזה הם לא יכלו למכור.

ר' יצחק: בוא, פשיטא, אין לי לך יו"ד על... אבל למה אין להם את ה... יכול היה להיות שזה אומר כך, להיפך, השאלה היא למה צריך בכלל לומר את ההלכה, הרי יש לה זכות לגור שם, יש זכות לגור שם אסור להוציא אותה, מה הפשט הם יכולים למכור, הם לא יכולים? הם לא יכולים. **לא עשו כלום** פירושו שהקנין בטל, לא שהם צריכים לתת לה לחכות שם ו

ר' יואל אשר: הם יתמקחו עכשיו עם הקונה: אה, היא צריכה עוד לגור שם. לא, **לא עשו כלום**, לא היה להם, משהו חסר בזכות הירושה שלהם שם למכור. אין להם, לא,

ר' יצחק: יש לי עסקה,

ר' יואל אשר: כל שני אנשים שיש להם עסקה זה כך, שיש לי

ר' יצחק: עסקה שאני רשאי לגור בבית שלך עד אסרו חג פורים, ואתה מוכר בינתיים את הבית, ואין לך זכות, אז המכר בטל. אז מה ההלכה? כן, למה? בוודאי. יש לו עסקה איתם, העסקה היא איתם, זו עסקה אמיתית. להיפך, זה צריך, היה הווה אמינא שלא, הגמרא אומרת שיש אופנים,

הגדר של שעבוד מדור אלמנה והירושה של הבית

ר' יצחק: הגמרא אומרת יש חילוק כי זה **משתעבד מחיים**, מה שהסיבות הן, אבל העובדה היא שמאחר שיש לה חיוב אמיתי,

ר' יואל אשר: הוא נתן לה.

ר' יצחק: אוקיי, סליחה,

ר' יואל אשר: **משתעבד מחיים** אתה מתכוון מהבעל. כן, אבל פשט שהם לא ירשו את הבית במלואו...

ר' יצחק: אני לא יודע מה פירוש ירשו במלואו, הם ירשו אותו עם שעבוד שהם חייבים לתת לה לגור שם, ממילא הם לא יכולים למכור, מה הבעיה?

ר' יואל אשר: לא מדברים כאן על שום יכולים... מדברים כאן על קנין,

ר' יצחק: שמשהו חסר בזכותם.

ר' יואל אשר: מה זה אומר יכולים? כל קנין,

ר' יצחק: הכל כך, הלכך קשיא מה זה אומר יכולים... חסר משהו ב...

ר' יואל אשר: חסר משהו בזכות הירושה שלהם. כן, חסר משהו בזכות הירושה שלהם.

ר' יצחק: שעבוד הבית על ה...

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה: **"נפל הבית"**,

ר' יצחק: אבל כאן דיברנו, קודם למדנו שאין להם חיוב לבנות אותו מחדש. ממילא אם נפל, הם נפטרים, הם יכולים עכשיו למכור. עכשיו יש להם מזל, נכון? הם הולכים לעשות תחבולות, הם הולכים כנראה לעשות שייפול, שיוכלו למכור. בכל מקרה, אם נפל,

---

הלכה ג': מדור, מזונות וכסות לפי כבודה ולפי כבודו

ר' יואל אשר: כן, אומר הרמב"ם הלכה ג': **"נפל הבית"**, אם הבית... כל הבית נפל, אי אפשר יותר לגור שם, שונה מ**נפל המדור**, דירתה נפלה, מתחילה השאלה...

ר' יצחק: לא, אותו דבר! זה בדיוק אותו דבר. **נפל הבית**... אין שום הבדל בין **נפל המדור** ו**נפל הבית**. **נפל המדור** הם לא צריכים לבנות, ועכשיו הרמב"ם מסביר מה צריך כן לעשות. אין הבדל

מדור... המילה מדור והמילה בית. זה נפל, ועל מה דיברנו עכשיו? הם לא צריכים לבנות. ומה הם צריכים כן לעשות?

ר' יואל אשר: **"נפל הבית"**, אם הבית שבו האישה גרה נפל, **"או שלא"**... או שמעולם לא היה לו בית, הם תמיד גרו בשכירות. במקרה כזה, **"נותנין לה מדור לפי כבודה"**, צריך לתת לה מדור לפי כבודה, לא לפי מה שהיא רוצה.

כלומר, במקרה כזה היא לא יכולה לדרוש שימשיכו לשכור את אותה דירה, כי כשזה היה שייך לבעל פשוט שיש לה איזו זכות בדירה. אבל במקרה כזה פשוט שהם יצטרכו עכשיו לשלם שכירות. הם לא מחויבים לשלם שכירות דווקא עבור הדירה. במקרה כזה הם יכולים לשלם שכירות לפי מה שנראה להם שהם יכולים לחסוך, כל זמן שזה לפי כבודה.

שיחה: השיעור של "לפי כבודה" לאלמנה

ר' יצחק: זה צריך להיות בעצם אותו דבר

ר' יואל אשר: שהיה אז,

ר' יצחק: אבל... כן, לא כתוב שצריך להיות אותו דבר שהיה אז,

ר' יואל אשר: זה לפי כבודה, עד עכשיו... כן, אבל עד עכשיו היא גרה בבית גדול עם בעל, עכשיו היא גרה לפי כבודה של אלמנה רווקה.

ר' יצחק: **"וכן"**, אומר הרמב"ם הלאה,

ר' יואל אשר: רגע, בוא תאמר, **"וכן מזונותיה וכסותה"**, הדין של מזונות וכסות, השאר והכסות האחרים, הוא גם **"כפי כבודה"**, לפי כבודה, כמו שכבר למדנו שם בי"ב י"ג, שהכל לפי כבודה, לפי מה שהיא רגילה לפי הסטנדרט שלה.

אומר הרמב"ם הלאה חידוש: **"ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה"**, למדנו שאם הבעל בא מסטנדרט גבוה יותר, עולה עמו, אז היא מקבלת יותר ממה שהיא רגילה. אז אדם היה יכול לחשוב שזה רק כל עוד הבעל חי, אבל עכשיו היא תחזור לסטנדרט של אביה, מה שהיא, מאיפה שהיא באה? אומרים לא כך, לא. **"ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה"**, עדיין נותנים לה **"לפי כבודו"**, לפי הכבוד של הבעל שאליו היא התרגלה תחת הבעל.

למה? כי ההלכה היא, למדנו, **"מפני שעולה עמו"**, האישה עולה, הסטנדרט שלה עולה, החיוב כמה צריך לתת לה כסף עולה לפי כמה כסף יש לבעל, או לפי מה שהבעל רגיל, **"ואינה יורדת"**, זה לא יורד. וההלכה היא **"אפילו לאחר מיתה"**, לא רק כשהבעל חי הוא צריך לתת לה לפי הסטנדרט שלו, אלא גם היורשים צריכים לספק לה לפי הסטנדרט שאליו היא הייתה רגילה.

אבל שוב, אפשר לומר שזה לא אומר אותה דירה בגודל, אפשר עדיין לחשב כמה לפי כבודו, איזה גודל דירה לאדם אחד, או שני אנשים,

ר' יצחק: לא, לא, לא. כלומר, כבר אמרתי קודם, תמיד הוא צריך לתת רק מה שהיא צריכה, מה שהוא צריך זה העניין שלו. אז מה שהוא היה צריך לתת לה מדור לפי כבודה, הם צריכים להמשיך לתת. לא כתוב שאפשר לעשות קטן יותר. כלומר, כמה שאפשר לכתחילה, אתה אומר שהוא קנה עוד חדר רק בשבילו, אין בעיה, עכשיו מדברים על החדר שלה, או מה שבדיוק המציאות מדברת, אני אומר שתיאורטית רק. תיאורטית תמיד, כי **נותנין לה מדור** לא אומר... פירושו פרקטית היא כנראה גרה איתו, או כן או לא, תלוי במנהג העולם. אבל תיאורטית, תמיד היא מקבלת בדיוק מה שהיא ראויה מבעלה, לא מה שהיתה לה.

חלק 3 מתוך 9

בזה יש כאן חידוש גדול, רואים כאן שאפשר למוכרה, למה אינם צריכים לשכור את אותה דירה? כי הם יכולים לומר שהבעל נתן יותר מלפי כבודו או כבודה, נכון? למה זה יותר? כי לא עלה על דעתו. כבודו פירושו סטנדרט, זה לא פירושו מה שהיה לה אתמול, נכון? כבוד זה רמה מסוימת. לפי מנהג בעלי בתים חשובים שבעירנו נוהגים כך, הוא נהג יותר או מה שלא יהיה, ירד המחיר או איני יודע מה, זה לא, אבל לא כתוב שזה נעשה פחות כי אין לה בעל. יפה כוח.

חידוש על הלשון "אפילו לאחר מיתה"

אומר הרמב"ם הלכה ד'. אני רוצה לומר אבל **הלאחר מיתה** שהיה קודם, מעניין מאוד, זה מתכוון למשהו אחר. כל מה שלמדנו לגבי קבורתה שכן, שהוא צריך לתת לה לפי כבודו גם, לפי כבודה כתוב גם אותו לשון **"עולה עמו ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה"**, אבל שם לכאורה זה מתכוון לאחר מיתתה. שלא יוכלו לומר שעכשיו שהיא מתה אינה חוזרת. לא, היא כן חוזרת. אבל כאן זה מתכוון למשהו אחר, כאן זה מתכוון לאחר מיתתו. נכון? שאפילו הוא אינו כאן, זה הפשט, לא הפשט הוא... בקיצור זה אותו דבר, אני רק אומר שזו לשון אחרת, כלומר אותה לשון, אבל לכאורה זה מתכוון למשהו אחר. כן. עכשיו נלמד שלגבי המזונות כן יש דבר שהם אינם צריכים לספק יותר.

הלכה ד': ברכת הבית מרובה אצל מזונות אלמנה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם כך: **"ברכת הבית מרובה"**. יש כלל בכלכלה שבית של עשרה ילדים יהיה זול יותר מעשרה בתים, כל בית ילד אחד. כי אם צריך לקנות בקבוק חלב, בקבוק חלב אחד ישרת יותר אנשים מאשר כשכל אחד גר במקומו שלו. זה נקרא ברכת הבית, **ברכת הבית מרובה**, שהבית עצמו מביא עמו ברכה, פירושו שכל מה שמוציאים על הבית יכול להאכיל יותר אנשים.

אומר הרמב"ם כך: **"כיצד? חמישה"** חמישה אנשים, חמישה פירושו איש שהיו לו חמש נשים כן?

ר' יצחק: לא לא, אין הבדל, הוא רק אומר משל,

ר' יואל אשר: הוא מסביר את המושג של ברכת הבית. **"חמישה שהיה מזונות כל אחד מהן קב כשיאכל לבדו"**, הכלל הוא שחמישה אנשים שכל אחד מהם צריך לספק קב למזונות אם היו אוכלים לבד, אבל **"אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בעירוב"**, אם החמישה אוכלים בבית אחד והם אוכלים ביחד, אז

מספיק ארבעה קבין. **"והוא הדין לשאר צרכי הבית"**, כך הכלל בשאר צרכי הבית שברכת הבית מרובה. כן, פשוט כך.

שיחה: המציאות של "ברכת הבית" באכילה

ר' יצחק: פירושו הם אינם אוכלים אז קב, כל אחד אוכל רק ארבע חמישיות של קב.

ר' יואל אשר: כן, וגם חשבון החשמל וכן הלאה, זה זול יותר אצל יותר אנשים.

ר' יצחק: זה ממש כך ש... אבל בוודאי, ממש אצל החשמל אני מבין את זה, כי יש כזה **נר לאחד נר למאה**. אני לא מבין כל כך טוב אצל הקב.

ר' יואל אשר: כי אף אחד לא אוכל עד הטיפה האחרונה, זה רק מסוים, כשאוכלים כמה שמרגישים רגוע, רואים שאין מספיק אוכל על השולחן כל אחד,

ר' יצחק: אז אתה אומר שלא אוכלים בפועל קב.

ר' יואל אשר: לפיכך, כן, בין חמישה אנשים יש את זה שדווקא היום הוא אכל קצת פחות מקב. זה קל יותר, יודע, זו מציאות כזו. אז,

ר' יצחק: לפיכך מציאות בדברים גדולים. כלומר למשל שמשפחה שקונה אוכל גדול יותר מכמה שהיו קונים כשכל אחד בנפרד, כך נדמה לי, למה נדמה לי כך?

כשהאלמנה חוזרת לבית אביה

ר' יואל אשר: לא יודע. אז, אומר הרמב"ם: **"לפיכך"**, מהסיבה הזו, שאלמנה שאומרת **"איני זזה מבית אבי"**, אני לא רוצה לזוז מ, בעשרים ושתיים היה צריך לומר, היא חזרה לבית אביה.

ר' יצחק: כן, היא הלכה הביתה.

ר' יואל אשר: אז **"פסקו לי מזונות"**, אתם חייבים, אתם היורשים חייבים לספק לי שאר כסות, **"ותנו לי שם"**, תנו לי שם את האוכל, **"יכולין היורשים לומר לה"**, יכולים היורשים לומר לא, **"אם את אצלנו"**, אם את באה לגור אתנו ותאכלי ממה שמוכן עבורנו, מברכת הבית, **"יש לך מזונות ואם לאו"**, נצטרך לשלוח קב שלם, **"ואם לאו אין אנו נותנים לך אלא לפי ברכת הבית"**, אנו מוכנים לתת רק כמה שזה היה עולה לנו כאן בביתנו ביחד אתנו, עם היורשים. נותנים לה קצת פחות. האם יש להם את הזכות להעלות את הטענה הזו, שאם היא לא רוצה לגור אתם יעלה להם פחות המזונות.

חידוש: ההבדל בין חיוב מזונות מהבעל לחיוב מהיורשים

ר' יצחק: נכון, זה גם בנוי על הדבר, הפשט הוא כאילו יש, חיוב מזונות אלמנתו הוא במובן מסוים יותר דבר מעשי מאשר דבר תיאורטי, מבין? כאילו יש לה זכות להישאר ממש בביתה, ממילא יוצא, כאן עושים כן מזה חשבון כספי, אבל יוצא שיש לה רק זכות לסכום ברכת הבית, לא זכות לכל הסכום. כלומר אצל הבעל הוא לא יכול לומר את זה, נכון?

ר' יואל אשר: נכון. כי לבעל יש חיוב כספי, אבל גרים ביחד,

ר' יצחק: אין בית אביה, אז זה לא לא, אפילו היא גרה בנפרד. למשל כל הלכות פוסקים מזונות שלמדנו, שכתוב שיעורים, דיברנו שהיא לא אוכלת מהמקרר של הבעל, אז הוא צריך לתת לה את כל מה שמגיע לה. אבל אצל האלמנה יש פחות, כי לאלמנה אין חיוב כספי חזק כמו הבעל, בדיוק כמו גם במזונות שם למדנו שמותר מזונות הוא לבעל, זה... אבל על כל פנים כן יש דבר כזה שאם היא לא גרה אתו, מה שלא יהיה, הוא צריך לתת לה את כל המזונות. הוא לא יכול לומר, "נותנים רק מזונות אם נמצאים בבית, ואם לא שולחים פחות". כאן אצל יתומים אפשר כן לומר את זה, זה חיוב קטן יותר.

הטענה של "מפני שהיא ילדה והם ילדים"

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, אבל זה רק כשאין סיבה אמיתית למה היא צריכה להיות בבית אביה. יש ליורשים, ליתומים את הזכות לומר שהם יתנו שאר כסות בביתנו אתנו. אבל אם יש לה טענה צודקת, הסיבה שהיא הולכת לאביה היא **"מפני שהיא ילדה"**, היא ילדה, היא אישה צעירה, **"והם ילדים"**, הם אנשים צעירים, ואם הם יהיו ביחד זה יביא מכשולות, או שזה יביא שאנשים יסתכלו עליהם עקום, יש לה טענה לגיטימית למה היא רוצה לקבל את שאר כסותה בבית אחר. במקרה כזה **"נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה והיא בבית אביה"**, הם לא יוכלו להוריד את החשבון של ברכת הבית, אלא הם כן יצטרכו להאכיל אותה בבית אביה. נכון.

ר' יצחק: מה הפשט של זה? זה מעניין, פירושו כאילו יש לה זכות. הזכות מתחילה ממצב מעשי מסוים. המצב המעשי כשאפשר, הוא שהיא תגור שם. אבל כאן, המצב המעשי הוא לא שהיא תגור שם, כי אי אפשר לומר שהיא תגור אתם. אז ממילא הם חייבים במזונות, משהו כזה.

הגדר של לגור עם היורשים והקולא של ברכת הבית

ר' יואל אשר: נכון. מה הפשט של זה?

ר' יצחק: מעניין. הפירוש הוא, כאילו יש לה זכות. הזכות מתחילה ממצב מעשי מסוים. המצב המעשי כשאפשר, הוא שהיא תגור שם. אבל כאן, המצב המעשי הוא לא שהיא תגור שם, כי אי אפשר לומר שהיא תגור אתם. אז ממילא הם חייבים במזונות, משהו כזה.

ר' יואל אשר: כן. הפשט הוא ש...

ר' יצחק: הפשט הוא לא שהם...

ר' יואל אשר: הבינו שאפשר להוציא יותר ממון מהם. אבל זה נראה משהו כמו שחז"ל היקלו עליהם שהם יכולים לתת קצת פחות כסף עם החשבון של ברכת הבית. אבל זה רק במקרה שאין לה טענה,

ר' יצחק: כשאין לה סיבה.

שאלה על טענות צודקות אחרות

ר' יואל אשר: כי היא צודקת כאילו בזה שהיא רוצה את ברכת הבית. זו כאילו הסברא. הרבה דברים הם כך. אנחנו מחפשים

תמיד את הלמדות, אבל הרבה דברים הם, הלמדות מבוססת על מה שאנחנו אומרים שזה הגיוני שזה יהיה, נכון?

לא, השאלה היא במקרה שיהיה לה סיבה אחרת למה היא לא רוצה לגור עם היורשים. לא, לא, עם ילדה, עם ילדה זה כמו שהטענה שלה היא כמו טענה דתית, כמו שזה בא מ... החכמים מרוצים מזה, כי יש באמת חשד. מה קורה כשהיא אומרת: כי יש הרבה מאוד רעש ואני לא יכולה לישון? יש לה טענה צודקת, אבל זה מהסיבות שלה, צריך לדעת.

ר' יצחק: אני לא יודע. צריך לדעת. זו טענה טובה, אני לא יודע אם המילה היא דתית. זו באמת בעיה. אני לא יודע. אני לא יודע, כל הדבר הזה הוא קמצנות נוראה לגמרי, לפחות לפי הסטנדרטים שלנו. מתווכחים על דולר פיצה שם, מה אפשר לומר.

ר' יואל אשר: אבל בכל מקרה. זה יכול להיות שונה מאוד מהסטנדרטים שלנו, כי הסטנדרטים שלנו הם, שכר דירה הוא הרבה יותר מכל אלה, פירושו היא גרה בבית האב, הפשט שהיא לא משתמשת בבית, הבית שהם מספקים, בסדר.

ר' יצחק: אבל הם צריכים לשלם לה על זה, לא?

ר' יואל אשר: היא בבית אביה, לא?

ר' יצחק: יש לה זכות לבקש, אה יש לה,

ר' יואל אשר: אין לה זכות לבקש מדור, לא. אני רק אומר שאצלנו,

ר' יצחק: בסדר, אבל זה יכול להיות מעשי, היא רוצה לגור שם.

ר' יואל אשר: אוכל שווה פחות ו... כלומר, מדור הוא דבר יקר.

הלכה ה' (חלק א'): מותר מזונות ומותר הכסות

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: הלכה ה', **"ומותר מזונות האלמנה ומותר הכסות"**. היא קיבלה, הם כן סיפקו כסף לאוכל, ונשאר אוכל, היא לא אכלה את כל האוכל. אותו דבר עם כסות, היא לא השתמשה בבגדים שהם היו צריכים לקנות. היא לא ניצלה? כן, כמו שלמדנו קודם לגבי הבעל, הפשט הוא לא ששלה, וממילא היא גם לא יכולה להשתמש במותר, אלא זה הולך **"ליורשים"**.

ההשגה של הראב"ד והירושלמי

ר' יצחק: כך אומר הרמב"ם הקדוש. הראב"ד אומר שהוא גם היה חושב כך, עד שמצא ירושלמי שאומר אחרת, שדווקא מותר מזונות של אשת איש הוא לבעלה, למה? כי מציאתה שלו, כן?

ר' יואל אשר: אם היא מוצאת מציאה היא צריכה לתת לבעל, ולעומת זה נתנו החכמים לבעל בחזרה מותר מזונות, מה שאין כן אלמנה שמציאתה שלה,

ר' יצחק: נשאר לה גם מותר מזונות,

ר' יואל אשר: כך פוסק הראב"ד. אבל הרמב"ם לא מתחשב בזה.

ר' יצחק: הוא אומר כל מותר מזונות הוא ליורשין. אין... מעניין. בסדר, זה השיעור של מזונות, גם מדור למדנו. עכשיו בואו נראה.

הלכה ה' (חלק ב'): חיוב רפואה אצל אלמנה

ר' יואל אשר: תחת כסות כתוב עוד חיובים שונים.

ר' יצחק: היו עוד עשרה דברים שהחכמים עשו.

ר' יואל אשר: יש עוד חיובים שהבעל צריך לספק: לרפאותה, לפדותה, לקוברה. נלמד עכשיו איך היורשים מחויבים בשלושת החיובים האלה.

אומר הרמב"ם: **"אלמנה שחלתה"**, אלמנה נעשתה חולה. אז כך: **"אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה"**, היא צריכה רפואה שלא נגמרת, פירושו היא מה שקורא כרונית, היא צריכה תמיד עזרה. **"הרי זו כמזונות"**, זה נקרא כמו מזונות. פירושו שעד עכשיו היא עלתה רק מאתיים דולר, היו צריכים רק לקנות אוכל. עכשיו צריך גם לקנות תרופות או מה שלא יהיה, צריך להיות משהו כיסא גלגלים. כלומר לא כיסא גלגלים, כיסא גלגלים הוא דבר חד פעמי, הוצאה שהיא תמידית, היא כמו מזונות, זה נעשה יותר יקר, זה עולה יותר כסף לקיים אותה, זה נקרא כמו מזונות, **"והיורשין חייבין בה"**.

"ואם היתה רפואה שיש לה קצבה", אם זו הוצאה חד פעמית של רפואה, פירושו היא צריכה חד פעמי, יודע, ניתוח יקר. נלמד אצל הבעל, במקרה כזה יכול הבעל לומר: השתמשי בכסף מהכתובה לרפואה שלך והוא נפטר. **"הרי זו מתרפאת מכתובתה"**. מעניין מאוד.

ההבדל בין בעל ליורשים ברפואה

ר' יצחק: הלכה מעניינת מאוד. אבל למעשה,

ר' יואל אשר: רפואה שאין לה קצבה...

ר' יצחק: בעל בטווח ארוך, יכול לגרש אותה גם בשביל...

ר' יואל אשר: רפואה שאין לה קצבה, נכון? למדנו שאצל בעל הוא תמיד יכול לומר: קחי את הכסף מהכתובה.

ר' יצחק: הוא אומר שזה לא יפה, שזה לא דרך ארץ, אבל שהוא רשאי. היורשים אין להם זכות, כי הם לא יכולים לתת גט, נכון? הם תקועים אתה. אז, במובן מסוים יש להם כאן קולא שיש לה קצבה היא יכולה להתרפא מכתובתה, אבל אין לה קצבה הם באמת תקועים. כן? וזה כמו שאתה אומר, שזה קצת הפוך. כלומר, אין לה קצבה זה נעשה יותר יקר.

המעשה בגמרא עם רבי יוחנן

ר' יצחק: אבל יש באמת על זה עצה. אני זוכר שבגמרא כתוב ש...

ר' יואל אשר: יש עצה לזה.

ר' יצחק: נכון? הוא לא מביא גמרא? יש עצה. אולי נראה את זה מאוחר יותר? אין. אתה זוכר שיש טריק? אפשר לקחת רופא ולעשות לו קצבה.

ר' יואל אשר: הוא מביא את זה בהערות.

ר' יצחק: המגיד משנה מדבר על זה. המגיד משנה אומר את זה? אה. אמר רבי יוחנן... לא. אה, כתוב מעשה. אה, המגיד משנה

מביא מעשה. כתוב מעשה בגמרא, שמה? רבי יוחנן היו לו קרובים שהיתה להם אלמנה שהם היו צריכים לפרנס, הם היו צריכים כל הזמן רפואה. אמר עצה: לך, תן לרופא תשלום קבוע, עשרת אלפים דולר, איני יודע, שירפא אותה לתמיד. יוצא שמה? עכשיו זו רפואה שיש לה קצבה. עכשיו הם פטורים. אם זה יותר מהכתובה, הם יכולים לומר קחי את הכתובה, והלאה הם לא חייבים. והגמרא אומרת שרבי יוחנן התחרט על זה. הוא אמר: **"עשינו עצמנו כעורכי הדיינים"**. לא מתאים לומר עצות כאלה, עצות עורכי דין לאנשים.

למה "יש לה קצבה" היא קולא לטובת היורשים?

ר' יואל אשר: רב לא צריך להיות עורך דין. אני רוצה להבין קצת, החכמים אמרו שדבר שאין לה קצבה, הפשט שצריך כל שבוע להוציא כסף, זה נעשה כמו מזונות. הקיום שלה יקר יותר. הפשט יש לה קצבה פירושו, פירושו פחות כסף בטווח הארוך, אבל זו פעם אחת הוצאה גדולה יותר. כלומר, למי עשו את הדבר שביש לה קצבה יכולים לתת את הכתובה ולהיפטר? לטובת היורשים, נכון? נכון.

ר' יצחק: מעניין. בסדר. נכון. יש כזה כלל, אף פעם לא חייבים יותר מהכתובה, כך יש סברא סביב לפעמים.

ר' יואל אשר: ולמה אצל הבעל הוא כן יכול היה...

ר' יצחק: בעל יכול לתת גט. בעל יכול לתת גט. אצל הבעל אין את ההבדל של קצבה ואין לה קצבה, כי בעל תמיד יכול לתת גט, הוא רק יהיה חייב כתובה. יתומים לא יכולים לתת... יתומים אין להם דרך לצאת מהחיוב שלהם. בכלל להיות יתום זה יקר יותר מלהיות בעל, במובן הזה. מבין מה אני אומר? כלומר, לאלמנה יש זכות, למשל, כל עוד היא לא רוצה להתחתן, מה שלא יהיה, היא יכולה להישאר, והם אין להם דרך לצאת, הם חייבים לתת לה מזונות. הבעל תמיד, נניח הוא לא במצב רוח, הוא לא מעוניין לשלם כל כך, הוא תמיד יכול לתת גט, הוא תמיד יכול לומר לכי לחיים ולשלום, וצריך רק לשלם כתובה. הם צריכים תמיד לשלם כתובה פלוס מזונות,

ר' יואל אשר: אין דרך לצאת עבורם.

ר' יצחק: עצוב, אבל אי אפשר לגרש אלמנה.

ביאור למדני: רפואה אצל יתומים היא רק מדין מזונות

ר' יואל אשר: כן. כן. עכשיו נלמד על הדין הזה. זה לרפואתה. הדין לפדותה, פדיון.

תרגום לעברית

ר' יצחק: *יכול להיות, אני חושב סברא אחרת, אבל אולי זה שטויות. כלומר, דיברנו לפני שניה, בכתובה, אנחנו אומרים שיש כאילו עוד תנאי כתובה: יש מזונות, יש רפואה, יש פדיון, יש קבורה, כל מיני דברים נוספים. כאן רואים פתאום שאין שום תנאי, הרי לא כתוב "שתהא נרפאת מנכסי", כתוב כאילו "שתהא יושבת בביתי וניזונית מנכסי", אבל החכמים אומרים ש"ניזונית" כולל גם את רפואתה. אז כאילו יכול להיות שלרפואה יש דבר כפול, יכול להיות שיתומים יש להם רק חיוב רפואה מצד מזונות, ובגלל זה "אין לה קצבה" זה מזונות.*

ר' יואל אשר: *מבין? אבל בעצם אצל בעל מזונות פירושו להחיות אדם. משהו כזה. אדם רגיל צריך לקבל לחם כדי להישאר בחיים, האישה צריכה גם לקבל תרופות כדי להישאר בחיים. רפואה שיש לה קצבה פירושו שהיא צריכה טיפול רפואי, היא צריכה עכשיו להיות בבית חולים לחודשיים, זה עולה הרבה מאוד כסף. זה כבר נעשה מזונות, זה לא מזונות שמדברים עליו. זה משהו התערבות נוספת.*

שיטת הרמב"ם בפסחים לגבי רפואה ואכילה

ר' יצחק: ויש ללמוד את זה. אולי הלימוד הוא האמת המכריעה, אבל יכול להיות. כמו שהרמב"ם אומר שם בפסחים, שהוא לא מבין את השיטה של, נו, זוכר מי יכול, אומר שגנז ספר רפואות, כי צריך להתפלל. אומר הרמב"ם, נו, אולי גם לא לאכול. כלומר, מזונות, רפואות, רק כשחולים צריך את האוכל הזה.

ר' יואל אשר: לא, הרמב"ם הולך נגד אבן עזרא ורמב"ן שאומרים "מעלה רופא מבית עובד ה'". אומר הוא, אם כך עובד ה' גם לא יאכל. לא לעשות השתדלות, להסתמך על הקב"ה.

ר' יצחק: אוקיי,

ר' יואל אשר: אבל זה סתם... כן, אני שומע מה שאתה אומר. אומר הרמב"ם הלאה...

הלכה ה' (חלק ג'): פדיון שבויים אצל אלמנה

ר' יצחק: אבל אותו דבר נשבית, אה נשבית לא ממש.

ר' יואל אשר: מה קורה כש**"נשבית"**? היא נשבתה, החיוב לא עובר לבעל. ליורשים. ליורשים. זה היה חיוב שהיה לבעל, שאם היא נשבית הוא חייב לפדותה. אבל **"אין היורשין חייבין לפדותה"**. מעניין. אבל מה לגבי הדבר האחד הזה לא תיקנו החכמים...

סברות מדוע יורשים פטורים מפדיון שבויים

ר' יצחק: אני לא יודע. אני יכול לחשוב סברא בעלמא, אבל אני לא יודע. אולי כי זה מאוד יקר פשוט בדרך כלל. ממילא "אין היורשים חייבין" פירושו שהיא תמיד יכולה לקחת את כתובתה, נכון? היא תאבד את המזונות מכאן ואילך. אז הרי למדנו שגם בעל, שביה יכולה להיות מאוד יקרה, הוא צריך לשלם עשר פעמים את כתובתה, מה שלא יהיה, פעם אחת. אמם. יכול להיות שהמילה היא משהו אחר,

ר' יואל אשר: *כי הדבר "חייבין לפדותה" קשור, קשור לזה שהיא אשת איש, ותמיד מניחים אצל נשבית שהיא נעשית... שבועלים אותה,*

ר' יצחק: *כאילו בועלים את אשתו.*

ר' יואל אשר: *יכול להיות. מה שאין כן אלמנה אין כאן את הטיעון הזה.*

ר' יצחק: *אוקיי. משהו כזה, אולי זה כמו מה שחשבתי, אולי זו הסברא. כאילו נשבית פשט, אדם אחר תופס את אשתך, לא שאשתו היא מה שלא יהיה.*

ר' יואל אשר: אהה. יכול להיות שהמילה היא משהו אחר, כי הדבר של "חייבין לפדותה" קשור לזה שהיא אשת איש, ותמיד מניחים אצל נשבית שבועלים אותה, כאילו...

ר' יצחק: בועלים את אשתו.

ר' יואל אשר: יכול להיות. מה שאין כן אלמנה אין כאן את הטיעון הזה.

ר' יצחק: אוקיי. אולי כך הסברא. לגבי נשבית זה פשט, אדם אחר תופס את אשתך, לא שאשתו היא מה שלא יהיה. אם כי מה אז, הבעל יכול לקבוע שכשהוא מת היא תהיה נשבית?

ר' יואל אשר: לא, שוב, מדברים כאן על מי יש את החיוב? המצווה היא, הרי יש יהודים טובים, יש עוד ארגונים לפדיון שבויים. תעזוב את הארגונים, לא לא, השאלה היא האם יש להם חיוב ממון. או יכול להיות כל עוד יש בעל, בעל צריך להיות מקנא לאשתו, הוא לא רוצה לתת לאנשים אחרים להסתכל על אשתו שהיא אשת איש. אבל ברגע שהיא פנויה אין את החוזק הזה. אז האם היא בסכנה, זה כבר חיוב כללי על אנשים.

ר' יצחק: נכון, רואה כאן בהלכה הבאה נראה שיש צד, הגמרא היתה לה צד, אם נשבית בחיי בעלה צריכים כן. מבין, כי אז זה מפריע לו כן.

ההלכה אצל יבמה ואצל נשבית בחיי בעלה

ר' יואל אשר: אוקיי, אומר הרמב"ם: **"ואפילו היתה יבמה"**, אפילו אם היא עדיין לא ממש מותרת לשוק, כי היא יבמה והיא עדיין מחכה לחליצה או ליבום, היית אז חושב שאז יהיה כן החיוב לפדותה גדול יותר, שהאח יוכל לייבם אותה.

ר' יצחק: שהם לא, אולי זה אומר שהיבמה, שאולי האח צריך אותה כן.

ר' יואל אשר: אם היבם הוא היורש. אה, היבם הוא היורש, כן, כשהאח מת בלי ילדים נעשה...

ר' יצחק: היבם...

ר' יואל אשר: נעשה היבם היורש. או לפחות על חלק. **"יקום על שם אחיו"**, כך כתוב ביבמות שגם כסף הוא יורש. אז היית יכול לחשוב שליבם יש חיוב גדול יותר כי יש לו אליה כבר זיקה, שיהיה כמו דומה לאשת איש. כאילו כמו אשתו, נכון. אבל אומרים שלא, רק בדין ירושה, ובדין ירושה אין דין לפדותה.

אומר הרמב"ם חידוש: **"ואפילו נשבת בחיי בעלה"**, היא נשבתה בחיי בעלה, והבעל מת, והיא עדיין נשארה בשביה. מה שאתה יכול לחשוב כמו שהחיוב עלה עליו, החיוב לא נעלם, ממילא היורשים יירשו גם את החיוב, כאילו שחלק מהכסף שהם יורשים כבר משועבד לחיוב לפדותה. אומרים שלא כך: **"אין חייבין לפדותה מנכסיו, אלא נפדית משל עצמה"**. ה"אלא" עולה כנראה על כל ההלכות עד עכשיו. אלא, מה כן? **"נפדית משל עצמה"**, היא צריכה לפדות את עצמה מכספה שלה. או מאיפה יש לה כסף משלה?

היסוד של "ואהדרינך לי לאנתו" והדין אצל כהן

ר' יצחק: מהכתובה... מה זה? מה רציתי לומר? אה, אני רואה, אני רואה שהגמרא אומרת שהסברות, בערך כמו שאמרתי, כתוב, בכתובה כתוב שאם היא נשבית, הוא יחזיר אותה אליו **"ואהדרינך לי לאנתו"**, הוא מחזיר אותה אליו. ברגע שהוא מת, שביה, מבין.

ר' יואל אשר: אני אומר מה כתוב בפירוש בגמרא. כהן...

ר' יצחק: כהן נבך יוצא מן הכלל. בעצם זה הולך כך: אפילו אצל כהן למדנו איזשהו דבר כזה, שכאילו הוא מחזיר אותה, ואחר כך היא נאסרת.

ר' יואל אשר: כן?

ר' יצחק: לא.

ר' יואל אשר: הוא צריך להחזיר אותה.

ר' יצחק: הוא צריך להחזיר אותה מהשביה חזרה. עכשיו, באה התורה ואומרת שכהן אסור בשבויה.

ר' יואל אשר: אה, זה נוסף כמו שהאיסור לא מחובר לשעבוד שיש לו.

ר' יצחק: משהו כזה, כך אני מבין שם. אבל זה הרעיון של פדיון הוא לא סתם מצוות פדיון שבויים מוטלת עליו, זה שהוא מחזיר את האישה. אם הוא מת, אין לו מה להחזיר. פירוש שלפני זה אומרת הגמרא, לפני זה אפילו נשבת בחיי בעלה, ממש אין לו למי להחזיר, כי הוא כבר מת.

שקלא וטריא: המשמעות של "אלא נפדית משל עצמה"

ר' יואל אשר: זה מעניין, ההלכה האחרונה, **"אלא נפדית משל עצמה"**, בעיקרון אומר כן משהו. הוא אומר כמו שהיורשים לא יכולים להתחמק לגמרי. זה נעשה כמו כל יהודי. פירוש, אם יש רק יהודי אחד שנודע לו שמישהו בשבי. פירוש כך, אוקיי, אני יודע, אני חוזר שוב...

ר' יצחק: לעניינים אחרים של מצוות...

ר' יואל אשר: לא, אבל אני רוצה לומר שזה כן נוגע, כי כולם יודעים שיש איזה יהודי בכלא, על מי נופלת המצווה? על בית הדין או על מי שזה. אבל אם יש אדם אחד שהוא יודע מהמעשה, נופלת עליו מצווה. המצווה לעשות אדם רעהו. אז יש כאן דבר שכאן, בסוף אומר משהו: אם יש לה כסף משלה, יש ליורש את הטענה, תיפדה משל עצמה. או לפחות יכול היורש לומר: תראה, אני אתן לך את הכתובה ותיפדי את עצמך. במילים האחרונות אומר הרמב"ם כמו שאתה...

ר' יצחק: לא יכול להתחמק. אני לא יודע. לקחת כתובה יש לזה מחיר, כי זה אומר שזה לא...

ר' יואל אשר: לא יבואו יותר מזונות. לא, הכתובה מה, כתובה היא מקבלת כי פשט שהיא כבר הולכת מהבעל הישן, רשות בעלה.

ר' יצחק: נופלים. אני שומע את הסברא שלך, זו סברא הומניטרית, אבל אני לא יודע. סתם ככה צריך לגייס כסף? אני לא יודע. סתם לפעמים לגייס כסף זה נושא שלם אחר. לא מדברים עכשיו על זה. אוקיי. אני מתכוון גם קבורה, זה כתוב בפירוש, שיש דין מת מצווה, מתחייבים. אבל מדברים עכשיו איך, ממי לגבות את הכסף, החברה קדישא אני מתכוון.

הלכה ו': קבורת אלמנה

התלות בין הכתובה לחיוב הקבורה

ר' יואל אשר: אוקיי. החיוב השלישי שהיה לבעל היה לקבור אותה לפי כבודה. אז אותו דבר, **"מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה"**. נעשים יורשי הבעל מחויבים לקבור אותה.

"ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה", אם היא כבר רצתה לגבות את הכתובה, והיא כבר אפילו הלכה לבית דין והיא עשתה את השבועה שמגיעה לה הכתובה והיא מתה. אז אז יש לה כבר את הכתובה. פירוש, אמנם אין לה, היא הרי מתה, אבל הכתובה כבר עכשיו בתוך.

ר' יצחק: אפשר כבר לקבל את הכתובה, כי לפני כן היא לא יכולה לקבל את הכתובה, כי אפילו אם היא מתה בלי השבועה, לא מקבלים את הכתובה יורשיה, נכון? אז אם היא יכולה כבר, כלומר, כך זה נראה, כלומר צריך להיות את, מי שיש לו את הכתובה, הוא צריך לקבור אותה. אז אם יש כבר שבועה, פירושו יורשיה באמת יירשו את הכתובה, **"יורשין כתובתה"**.

ר' יואל אשר: "יורשיה יורשין כתובתה", יירשו היורשים, כי היא כבר עשתה את השבועה. אלה שהם יורשיה, ילדיה או מה, יירשו את הכתובה. **"והן חייבין בקבורתה"**, פירוש שהקבורה היא דין, היא חיוב שבתוך הכתובה.

ר' יצחק: "אבל לא יורשי הבעל". כלומר יורשי הבעל אין להם שום חיוב בקבורה, אף על פי שעדיין לא נתנו את הכתובה, משהו כזה היא הסברא. כן.

שקלא וטריא: הגדר והשיעור של חיוב הקבורה על יורשיה

ר' יואל אשר: זה מעין מקרה של "תיטול כתובתה ותיקבר", כאן אי אפשר לומר את זה לה, אפשר לומר את זה ליורשים.

ר' יצחק: לא, ליורשים יש חיוב. אולי מחוץ לכתובה, מה שלא יהיה, אפילו זה יקר יותר מהכתובה. אני לא מתכוון לומר כך, כמה עולה קבורה, אין קשר, זה לא מהכתובה צריכים הם לשלם, זה מי שיש... למה בעצם?

ר' יואל אשר: לא, לכאורה כן מהכתובה, מכסף שיש לה.

ר' יצחק: למה? אם אין כסף בכתובה לזה?

ר' יואל אשר: זה הרי כספה, כן, הכתובה היא הרי כספה.

ר' יצחק: אבל יש חילוק.

ר' יואל אשר: אם זה לא מספיק צריכים הם עדיין להיות מחויבים? אם הכתובה לא מספיקה לכסות קבורה?

ר' יצחק: כן. אולי בכלל יורשים מחויבים לקבור אמא?

ר' יואל אשר: אולי הוא מתכוון כן לומר, שהם מחויבים בקבורה כמה כסף שיש להם בכתובה. לא שהם צריכים לתת את הקבורה הזולה ביותר.

ר' יצחק: לא יודע. מה פירוש "לפי כבודה" כל הדבר הזה? צריך לקנות את הספדנים? כן. לא יודע ברור. "אין לה כתובה אין לה קבורה". מעניין. כך כתוב כאן. משמע שכאילו אם אין כתובה, מה שלא יהיה, זה נעשה מת מצווה, הם צריכים לקבור את האמא כמו כל יהודי. אבל נראה שהכתובה נותנת משהו לקבורה.

לא, אבל יש חידוש, אתה תופס מה כתוב כאן? כלומר, כשהיא עדיין אלמנה, אתה אומר שזה בכלל תנאי כתובה שהם צריכים לתת לה קבורה. עכשיו היא כבר לא אלמנה, היא כבר לקחה את הכתובה גם, אבל ילדיה מאחר שהם ירשו את הכתובה, יורשים הם כאילו גם את החיוב לקוברה.

חידוש: מקרה שהיורשים יורשים את הכתובה בלי שבועה

ר' יואל אשר: נכון. אבל אני לא בטוח מה שאתה אומר, שנתת הערה שאם היא עדיין לא עשתה שום שבועה, לא יכולים הילדים לרשת.

ר' יצחק: במקרה כזה ש...

ר' יואל אשר: קורה מקרה למשל שהיא לקחה מטלטלין בחייה או משהו מהדברים שהם יירשו את זה, יהיה גם שיורשיה יצטרכו לקבור, פירושו.

ר' יצחק: לא, אבל הם למדו בפירוש שאם היא מתה לפני השבועה, היורשים הרי לא יכולים לעשות את השבועה, הם לא יודעים מה היא לקחה, הם תקועים.

ר' יואל אשר: אין לה כתובה. כן, אבל למשל, היה לנו גם, אם היא לקחה מטלטלין בחייה לפני הכתובה, למשל, תאמר מקרה שהיורשים מקבלים כן את הכתובה, אפילו היא לא צריכה שום שבועת אלמנה, היורשים יורשים את זה...

ר' יצחק: יכול רק בגלל זה לבד גם לצטרך לשלם את הקבורה. אני מבין מה אתה מתכוון.

ר' יואל אשר: הפשטות היתה ממש תלויה בכתובה. איך יכול להיות? כי אין שום טענה לומר שאולי היא מחלה. היו לנו דברים כאלה, לא? לא היה לנו אם היא תפסה, או אם היא תפסה זה פשט שממש היא כבר גבתה כאן. אוקיי, בוא נמשיך הלאה.

השגת הראב"ד

ר' יצחק: הראב"ד חולק על ההלכה הזו אני רואה, הוא לא מרוצה, הוא אומר שזו **"דעתא קלישתא"**. את זה אני כבר לא יודע

בעצמי.

ר' יואל אשר: אני לא תופס מה הוא אומר. הוא אומר שכשהיא לא נשבעת, מה הטענה שלהם? שאולי את כבר מקבלת את כתובתך. נו, למה הם יהיו אז חייבים בקבורתה? הם הרי כבר נתנו את הכתובה.

ר' יצחק: זה הפוך, זה הרי אפילו כש"לא נשבעה" מחזיק...

ר' יואל אשר: הוא שגם יורשיה, אותם יורשים, מה שלא יהיה יורשיה יש. פירוש הוא סובר שקבורה היא מאוד שונה מהחיובים האחרים.

ר' יצחק: נכון, לגמרי אחרת, קשור למי היורשים שלך. אני מתכוון אולי זה סתם דין כזה, צריך לעיין בהלכות קבורה, כי אולי כל פעם שאדם מת, היורשים שלו, אולי... לא יודע. אבל כאן יש הרי כן חיוב על הבעל, לא יודע ברור, לא מבין לגמרי את הראב"ד. אבל הראב"ד חולק על כל פנים. כן. לא יודע.

הלכה ז': מעשה ידי האלמנה ליורשים

מבנה הפרק והיסוד של "זה כנגד זה"

ר' יצחק: אוקיי, נלך עכשיו ללמוד, אלה הדברים שהיא מקבלת, הולכים עכשיו ללמוד מה היא צריכה לתת, כן? אוקיי, אתה יכול לחלק כך? יש מה שהן הזכויות של אלמנה, יש את השעבודים של אלמנה, מה שיש ליורשים ממנה.

ר' יואל אשר: או אתה יכול לומר אחרת, שהרי למדנו קודם שיש "זה כנגד זה", אז עכשיו השאלה מה היא צריכה להחזיר ליורשים.

ר' יצחק: כלומר, אותו דבר אני מתכוון. אה, אתה מתכוון שזה רק ה"זה כנגד זה", זה לא סתם. רגע בוא נראה, אוקיי, בוא נראה.

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **"מעשה ידי האלמנה"**, זה, למדנו שכשאישה עובדת והיא מרוויחה כסף מעבודתה, זה הולך לבעל שמפרנס אותה. הבעל נושא בחיוב של מזונות, אז לפחות מה שהיא עובדת ילך לבעל. אז עכשיו כשהיורשים יש להם את העול לפרנס אותה, מקבלים הם את מעשה ידיה, מעשה ידיה הולך **"ליורשים"**. ו...

"טלי מעשה ידיך במזונותיך" אצל אלמנה

ר' יצחק: זה אותה הלכה כמו הבעל, נכון? פירושו היא יכולה, תמיד היא יכולה לומר,

ר' יואל אשר: והוא לא יכול לומר. נכון, מה שלמדנו, מה קורה כשבעל אומר לאישה, "קחי את הכסף שלך ואני פטור ממזונות"? זה לא עובד, רק אם היא מסכימה, רק אם היא אומרת את זה.

תרגום לעברית

זה אותו דבר עם היורשים: **"ויורש שאמר לאלמנה טלי מעשה ידיך במזונותיך"**, קחי את שלך... במקום שנתן לנו את מעשה ידיה, החזיקי את זה לעצמך ואת תתפרנסי מזה – **"אין שומעין לו"**, לא עוזרים, לא שומעים ליורש. נכון. **"אבל היא שרצת בזה"**, אבל אם היא אומרת כך, אז **"שומעין לה"**, היא יכולה כן לומר, "אני רוצה להחזיק את מעשה ידי".

ר' יצחק: זה לטובתה.

ר' יואל אשר: זה לטובתה. זו אותה הלכה, נכון? נכון. *זאת אומרת מכיוון שחיוב המזונות הוא חזק יותר וקודם בזמן מהענין של מעשה ידיה. מעשה ידיה רק חכמים הוסיפו שלא ירגיש מנוצל, כמו שיקבל משהו בחזרה, אבל חיובו במזונות גדול יותר. אבל כשהיא מסכימה על זה, היא פשוט מוותרת על חיוב המזונות, והיא מחזיקה את מעשה ידיה.* בסדר.

הלכה ח' (חלק א'): המלאכות שאלמנה צריכה לעשות עבור היתומים

ר' יואל אשר: הרמב"ם, הם למדו קודם גם כן, יש עבודה שהאישה צריכה לעשות עבור הבעל.

ר' יצחק: הם עדיין לא למדו על זה, נכון? הם למדו על זה בכלל? עדיין לא, מאוחר יותר. כן, כן. הם עדיין לא למדו את... זאת אומרת, עד עכשיו רק למדנו מה הבעל צריך לתת לאישה. מה האישה צריכה לתת לבעל, עדיין לא למדנו. וכאן נכנס פרט מסוים שבעצם הולכים ללמוד מאוחר יותר. הוא אומר שבפרק כ"א הרמב"ם מסביר יותר את החיובים. פרק כ"א. בסדר. על כל פנים, יש דבר כזה שמלאכה אישה צריכה לעשות...

ר' יואל אשר: שלמדנו שיש מלאכות שהאישה צריכה לעשות לבעלה. וזה חלק מה... זה גם מחובר לכתובה שהבעל צריך לפרנס אותה והכל, אבל היא צריכה לעשות דברים עבור הבעל.

אומר הרמב"ם: כל אותם סוגי מלאכות שהולכים לעמוד שם – לטחון קמח, לארוג, דברים שהאישה צריכה לעשות – ההלכה היא ש**"אלמנה עושה ליתומים"**, האלמנה צריכה גם לעשות עבור היתומים. *כי הסיבה היא, אין זה קשור לעצם הדבר של להיות נשואה, אלא זה קשור לכתובה, זה קשור למזונות.* אז האלמנה צריכה לעשות את אותם דברים ליתומים.

"חוץ", יש שלושה מהדברים שהם דברים שזה יותר ענין של משהו אינטימיות בין הבעל והאישה, זה יותר ענין של קרבה, שאין לזה שום שייכות ליתומים. *זה לא דבר ממוני, זה יותר ענין של שלום בית. האלמנה לא צריכה להיות בשלום בית טוב עם היורשים.* ממילא **"מזיגת הכוס"** – למזוג כוס, **"והצעת המטה"** – להכין את המיטה, **"והרחצת פניו ידיו ורגליו"** – לרחוץ אותו, הדין הוא לא שהאלמנה צריכה לעשות זאת עבור היורשים.

שיחה: הגדר של שלוש המלאכות – איסור קרבה או טקס קדום של חיבה?

ר' יצחק: *יכול להיות שטכנית אצל הבעל זה כן חלק מחיובה, אבל למעשה אסור.*

ר' יואל אשר: *אצל הבעל חיברו שני סוגי דברים, חיברו את הדברים הפיננסיים לגמרי גם את הדברים המעשיים שהיא עוזרת

פיזית.*

ר' יצחק: זה שעבוד מסוים, אם היא אומרת "אני לא רוצה" היא חייבת, מה שלא יהיה, אני לא יודע. *אבל יכול להיות, אתה רואה יש את אותה הלכה אצל נדה, כן? נדה אסורה לעשות, שלושת הדברים נדה אסורה לעשות. למה? למרות שהיא צריכה תיאורטית, כי היא אסורה, כי זה ענין של קרבה. כך יכול להיות גם כאן, אני לא יודע, אני אומר סתם, נזרוק את זה באוויר, אבל היא אסורה. אני אומר שיש משהו שהיא אסורה, אסור,*

ר' יואל אשר: אסור לנצל אישה לדברים האלה. *אני לא יודע לגבי "אסור", כי למשל היתומים יכולים גם להיות הילדים שלה. שהיא מותרת, היא מותרת לרחוץ את פניו ידיו ורגליו של ילדיה, אין כאן ענין של קרבה כי היא לא אשת איש גם לא, היא פנויה. אבל לא הייתי אומר שהאיסור כאן הוא כי אסור, כי אני אומר לכם דבר חזק יותר: כשהם ילדיה, אין כאן ענין של צניעות. אמא מותרת להיות מוזגת כוס או מצעת מטה לילדים.* אני לא יודע מה זה אומר. אני יודע כן מה זה אומר: מזיגת הכוס פירושו למזוג כוס.

ר' יצחק: כתוב בהלכה כמה פעמים שזה מ

ר' יואל אשר: הרחקות שאסרו אצל נדה.

ר' יצחק: אני לא מסכים. זה אומר משהו מסוים,

ר' יואל אשר: משהו סגנון מסוים של דברים שאנחנו לא נוהגים היום.

ר' יצחק: פגשת פעם מישהו שעושה הרחצת פניו ידיו ורגליו?

ר' יואל אשר: כי היום יש מקלחות, אבל בזמנים הקדומים כשהביאו הביתה כד גדול של מים, ורחצו אנשים כמו ששוטפים כלים, כן.

ר' יצחק: *אני לא מסכים. מזיגת הכוס בטוח. זה אומר טקס מסוים, סדר מסוים שהיה פעם.*

ר' יואל אשר: זה אומר פשוט מאוד.

ר' יצחק: כן, אני לא מסכים איתך. כל שלושת הדברים האלה היה סדר מסוים. אנחנו לא חיים את סדר החיים של החכמים, של חכמי התלמוד,

ר' יואל אשר: סליחה. האמת היא שהיום לא יכולים לומר שאישה חייבת במזיגת הכוס, כי זה לא ענין של מנהג יותר.

ר' יצחק: זה לא אומר את מה שמוזגים יין קידוש. אבל זה עדיין... אין לי עדיין מושג מה זה אומר. זאת אומרת, לא הצעת המטה, לא מזיגת הכוס, לא הרחצת פניו ידיו ורגליו. שלושת הדברים, היה במהלך מסוים, אני מתכוון אמא לא עושה את זה לילד שלה, זה מה שאני רוצה להוציא. זה לא דבר שיש

ר' יואל אשר: לילד קטן מסוים, אבל האמא עושה מיטה, הא. בימים הקדומים האישה גם עשתה את זה לבעל.

ר' יצחק: עושה מיטה. לא, זה לא אומר את זה, בטוח שזה לא אומר את זה. אני לא הייתי שם, אני לא יודע מה זה אומר. צריך לראות סרט מאז אולי לדעת. אני לא יודע עד עכשיו מה זה אומר. *אבל אני רואה מכל המקומות שזה משהו ענין של חיבה. זה לא שירות שנוגעים, זה לא איסור של נגיעה. זה סוג של חיבה שהיה מקובל אז, וזה דבר שלא עושים לאיש זר, אפילו לילדיה שלה אולי.* אני לא יודע, משהו זה.

הלכה ח' (חלק ב'): מציאת האלמנה ופירות נכסיה

ר' יואל אשר: טוב, אומר הרמב"ם הלאה: מה קורה עם... למדנו, מלבד מעשה ידיה יש עוד משהו, יש מציאתה, שהיא הייתה בת מזל והיא קיבלה כסף, שזה גם בדרך כלל הולך לבעל.

ר' יצחק: אלא מציאות שלו.

ר' יואל אשר: ומה למדנו, מציאתה היא כנגד פדיונה?

ר' יצחק: כך למדנו, נכון. מכיוון שהם פטורים מפדיון, הם פטורים מזה. בדיוק. זו ההלכה כאן. תראה, למדנו שיורשים לא חייבים לפדותה, ממילא גם מציאתה,

ר' יואל אשר: **"מציאת האלמנה"**, שהיא הייתה בת מזל והיא זכתה בכסף, או **"ופירות נכסים שהכניסה לבעל"**, היא הכניסה נכסי מלוג, או נכסי צאן ברזל, שהבעל יכול לקחת מזה פירות – הדברים האלה, לבעל היא חייבת, זה הולך לבעל. אבל ליורשים אין זכות בזה, וזה **"לעצמה ואין ליורש בהן כלום"**. אתה אומר טוב מאוד, מציאתה, כי הם לא חייבים בפדיונה, והפירות, אולי כי...

שיחה: הטעם למה פירות ומציאה שייכים לאלמנה לפי הרמב"ם והראב"ד

ר' יצחק: לא, זה הפוך. זאת אומרת, קודם בפרק, איפה אמרנו שכתוב ההלכה

ר' יואל אשר: שמה כנגד?

ר' יצחק: כנגד. *אם אני תופס עכשיו יש בזה קצת מחלוקת. זאת אומרת, הרמב"ם אמר שפדיונה היא כנגד אכילת פירות נכסיה. אם כך זו הסיבה ליורשים שאין להם פדיון אין להם פירות. מציאתה הרמב"ם לא אמר כלום. אז לרמב"ם אין הסבר לכאורה למה מציאתה לעצמה.* הראב"ד, אני זוכר בעוד שניה זה יהיה

ר' יואל אשר: יבוא הראב"ד אמר כן. מעשה ידיה? כן,

ר' יצחק: לא:

* כנגד אכילת פירות נכסיה – כנגד פדיונה,
* מעשה ידיה – כנגד מזונות,
* קבורתה – כנגד ירושתה.

זה של הרמב"ם. הראב"ד זוכרים רגע אחורה אמר כאן, נכון, הראב"ד כאן בפרק הזה אמר, איך מתכוון הראב"ד? הראב"ד אמר שמותר מזונות הוא כנגד מציאתה.

ר' יואל אשר: ממילא לפי הראב"ד הסיבה... יש לה גם מותר מזונות.

ר' יצחק: *אבל הרמב"ם חולק על זה. הרמב"ם אומר שהוא מקבל כן, מותר מזונות כן ליורשים, אז זה לא יכול להיות שהוא מחזיק

את זה... למה? אצל מציאתה לעצמה לרמב"ם אין הסבר ראוי.* מבין? נכון?

ר' יואל אשר: אה.

ר' יצחק: אז למה מציאת האלמנה לעצמה? לא יודע. כך כתוב בגמרא, אבל לרמב"ם אין סיבה. אולי הוא מחזיק שזה גם כנגד פדיונה?

ר' יואל אשר: לא יודע. פירות נכסים... הוא אומר משהו? פירות נכסים שהכניסה לבעל זה כנגד מה? יש על זה משהו כנגד? או שזה כנגד שהוא לוקח אחריות, אבל כש...

ר' יצחק: אצל הרמב"ם פירות נכסיה זה כנגד פדיונה,

ר' יואל אשר: זה כתוב ברמב"ם. לא, לא מותר אמרת?

ר' יצחק: לא, אמרתי שזו מחלוקת עם הרמב"ם. הרמב"ם אומר מפורש בפרק י"ב: פירות נכסיה כנגד פדיונה.

ר' יואל אשר: אה, בסדר. ממילא נופלים...

ר' יצחק: ליורשים ברור שאין פדיון, ממילא אין פירות. לגבי המציאה הרמב"ם לא אמר שזה כנגד כלום. הראב"ד אומר שזה כנגד מותר מזונות, על כן לפי הראב"ד לאלמנה יש כן מותר מזונות, כי מציאתה לעצמה, אבל הרמב"ם אומר שמותר המזונות הוא ליורשים, ממילא הוא לא מחזיק את זה.

אבל מביאים שהרמב"ם החזיק שמציאת אישה היא נושא של איבה, זאת אומרת שהבעל יהיה נפגע אם היא מוצאת משהו ולוקחת את זה לעצמה. אבל אצל היורשים אין כאן נושא של איבה. ליורשים אין כאן ענין של איבה, בסדר. אין לזה כנגד,

ר' יואל אשר: דלא כראב"ד שיש משהו כנגד כאן.

הלכה ט': הנדוניה עצמה והדין של "הותירו" אצל נכסי צאן ברזל

ר' יצחק: טוב, אומר הרמב"ם הלאה, אבל הוא מסכים שמציאת האלמנה היא לעצמה,

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הפירות נכסים היא לעצמה. הולך עכשיו הרמב"ם לומר, מה קורה עם **"והנכסים עצמן שהן נדוניתה"**? הנכסים שהיא הכניסה כשהתחתנה?

אומר הרמב"ם: *הכסף מעולם לא היה של הבעל, זה תמיד היה שלה. הבעל רק היה לו חיוב לשמור על זה אם זה נכסי צאן ברזל, או שרק היה לו זכות לאכול את הפירות, אבל הנכסים שלה.* אז **"נוטלת אותן בלא שבועה"**, היא יכולה להמשיך לקחת את זה לעצמה בלי שבועה. לא צריך להישבע על זה. אין על זה סיבה לחשוב שזה לא שלה שצריך להישבע.

ר' יצחק: זה תמיד היה שלה...

ר' יואל אשר: **"ואין ליורשים..."** מה? לגמרי שלה, נכון. **"ואין ליורשים בהן דין בעולם"**, ליורשים אין שום טענה על זה, **"אלא אם כן הותירו בחיי הבעל"**. איזו זכות יש להם כן? מה שצמח לזה בחיי הבעל, זה כבר עשה פירות, והפירות שייכים תמיד לבעל. **"והיו נכסי צאן ברזל"**, נכסי המלוג או נכסי צאן ברזל הולך לבעל, המותר לבעל, הם ירשו את המותר. על זה יש להם כן זכות, אבל לא על הנכסים עצמם.

ר' יצחק: *לא פירות. "הותירו" פירושו כאן זה: נכסי מלוג הותירו לה, הכל שלה. הוא רק פירות. אני צודק? הפירות שהיו מקבלת היא גם.*

ר' יואל אשר: כן, כן.

ר' יצחק: *"הותירו" פירושו שנעשה יותר שווה. אם נעשה יותר שווה, אז אצל נכסי צאן ברזל,*

ר' יואל אשר: שהפשט הוא שבתמונה היא יוצאת עם מה שהכניסה,

ר' יצחק: נכון? ואם יש יותר, זה שלו, אז אז זה שלהם.

ר' יואל אשר: במקרה כזה, **"שהמותר לבעל"**, במקרה כזה יש להם

ר' יצחק: זכות גם על המותר.

ר' יואל אשר: נכון. אומר הרמב"ם: **"ואם מתה האלמנה בלא שבועה"**, אם האלמנה מתה עוד לפני שעשתה שבועת היורשין, שבועת אלמנה, אז **"יורשיה יורשין נדוניתה"**, יורשיה יורשים את הנדוניה, נכסי צאן ברזל, נכסי מלוג.

ר' יצחק: אומר: **"ואף על פי שהיא נכסי צאן ברזל"**, שזה אומר שהבעל יש לו לכאורה מותר מזה, נכון? אם נעשה יותר, שייך לו.

ר' יואל אשר: *הוא אומר כאן בעצם שכשהיתומים לא באים עם טענה ברורה של מותר, הם לא יודעים אם היה מותר בדבר כזה, לוקחים את זה.* **"ואם היה בהן"**

המשך לגבי גביית נדוניה (נכסי צאן ברזל)

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם:

ר' יצחק: **"אף על פי שהיא נכסי צאן ברזל"** - שזה אומר, לבעל יש לכאורה את המותר מזה.

ר' יואל אשר: יש לו יד בזה, ואם נעשה יותר שייך לו. הוא אומר כאן בעצם שכשהיתומים לא באים עם טענה ברורה של מותר, הם לא יודעים אם היה מותר ודבר כזה, לוקחים את זה. אם יודעים בבירור שהיה מותר, אז **"המותר ליורשי הבעל"**.

ר' יצחק: כן, אני לא תופס בבירור את ההלכה. הרמב"ם אומר כאן חידוש.

ר' יואל אשר: יורשים יכולים לקחת את זה אלא אם כן יודעים וקבעו שיש מותר. זה לא פשט שהכסף, הנכסים מוטל בספק כי אם יש מותר שייך ליורשי הבעל, אלא היא יכולה לקחת את זה, יורשיה יכולים לקחת את זה, ואם באים עם טענה של מותר, צריכים להביא טענה שהיה מותר וצריכים להחזיר מותר ליורשי הבעל.

היסוד העיקרי בחילוק בין כתובה ונדוניה

ר' יצחק: בקיצור, הנקודה כאן של ההלכה היא בעיקר שזה חוזר לרמב"ם שהוא אמר שני פרקים אחורה, שנדוניה עם כתובה הם

שני דברים אחרים.

כל הלכות של כתובה, זאת אומרת היא צריכה לעשות שבועה כי אולי כבר לקחה לעצמה, כך אני מתכוון, זה הכל רק לעיקר כתובה או לתנאי כתובה לפי מה שלמדנו עכשיו, אבל הנדוניה היא שלה, בכלל לא נושא. אז, זה נושא אחר. אם זה נכסי צאן ברזל, מקבלת היא כן את המותר, לא מקבלת את המותר וכדומה, לא יודע, אבל זה בעצם הנכסים שלה. כל ההלכות שהן במיוחד הלכות של כתובה, בין כולה כתובה שהרמב"ם אמר, נכון? בין עכשיו השבועה וכו', אין לזה שום קשר.

ר' יואל אשר: נדוניתה יש לה הלכה אחרת, טוב מאוד.

הלכה י': אלמנה שתופסת מטלטלין למזונות

ר' יואל אשר: טוב, אומר הרמב"ם הלכה כזו: **"אלמנה שתפשה מיטלטלין כדי שתיזון מהן"**, למדנו קודם שאלמנה בדרך כלל לוקחת מקרקעות, אבל היא יכולה גם לתפוס על המטלטלין. היא יכולה ללכת לתפוס מנכסי הבעל מטלטלין,

ר' יצחק: לא שהיא יכולה, היא,

ר' יואל אשר: ולהתפרנס מזה. כן, אז אם היא תפסה מטלטלין כדי שתיזון מהן, אין חילוק מתי הייתה התפיסה, **"בין שתפשה מחיים בין שתפשה אחר מותו"**, היא תפסה כשהוא עוד חי או כשהוא מת. **"אפילו תפשה ככר זהב"**, אפילו אם היא תפסה יותר ממה שמגיע לה, חתיכת זהב, אז **"אין מוציאין מידה"**, לא יכולים להוציא את זה מידה.

זה אומר, שיש לה כן זכות לתפוס. אבל מה אז? אבל זה לא הפקר, היא צריכה להתחשב עם היורשים, ובמיוחד אם היא לוקחת משהו ששווה יותר ממזונותיה. **"כותבין עליה בבית דין מה שתפשה"**, כותבים בבית דין את השווי של מה שתפסה. **"ופוסקין לה מזונות"**, נותנים הלכה שמגיע לה מזונות, **"ומחשבין עמה"**,

ר' יצחק: מתחשבים איתה.

שיחה: החילוק בין תפיסה למזונות ותפיסה לכתובה

ר' יואל אשר: מהמ. מה זה אומר? "מחשבין" פירושו מחשבים כמה זה יותר או פחות. היא לא תפסה לכתובתה, אלא למזונות. אם הייתה תופסת לכתובה, הייתה נחשבת כמו כשהיא לוקחת את הכתובה הם נעשים פטורים. היא תפסה למזונותיה. כן. היא תופסת ל...

ר' יצחק: כתובה לוקחים את זה כן, מה שלא יהיה. זה נושא אחר.

ר' יואל אשר: לא, כשהיא תופסת לכתובה,

תרגום לעברית

ר' יצחק: הרי הם פטורים ממזונות. לא, לא, לא. אין לה זכות לתפוס עבור הכתובה. עבור הכתובה היא צריכה לעשות שבועה. אם צריכים לעשות שבועה, נכון, אין לה זכות, יוציאו זאת ממנה. אבל המזונות, מובן מאליו, הבעל חייב לתת לה מזונות,

ר' יואל אשר: או שהיורשים חייבים. כאילו, מחשבים כמה מזונות, אבל לא לוקחים זאת בחזרה, כי יש לה שעבוד מסוים על נכסיו למזונות. אני לא יודע בדיוק.

מה שנשאר עובר ליורשי הבעל

ר' יואל אשר: "ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה", עושים חשבון. **"והיא ניזונית ממה שבידה עד שתמות"** היא תוכל להתפרנס, לאכול מהדבר שתפסה עד שתמות, **"או עד שלא יהיו לה מזונות"**, כל עוד יש לה מזונות.

ר' יצחק: מ'הם. כלומר, "לא יהיו לה" פירושו שהיא תתבע את הכתובה, או לפי ההלכה.

ר' יואל אשר: לא, שוב, כשנגמרים המיטלטלין, היא תוכל לבקש חדשים, לא? בזה זה נגמר. כן, כן. לא,

ר' יצחק: הוא אומר רק אם יש יותר. בדרך כלל תופסים יותר. אם יש יותר כאשר היא... איזה חידוש?

ר' יואל אשר: בדרך כלל אנשים תופסים יותר ממה שהם צריכים, לא פחות ממה שהם צריכים.

ר' יצחק: כן.

ר' יואל אשר: לא יודעים כמה זמן הולכים לחיות. אוקיי, אז כשהיא כבר מתה ועדיין נשאר מהמיטלטלין שתפסה, זה לא עובר ליורשיה. או שאין עוד חיוב מזונות, זה לא עובר ליורשיה, זה עובר ליורשיהם, ליורשי הבעל, כי זה בעצם שלהם. היא רק תפסה משם אפותיקי משלה, ומשם התפרנסה. **"ויקחו היורשים את השאר"**. יפה מאוד.

שיחה: הכלל של תפיסה בחושן משפט

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה: **"וכן..."** מה זה?

ר' יצחק: זה דין כללי שכל מי שיש לו חיוב כסף רשאי לתפוס? או שלא היה רשאי, לא מוציאים ממנו אם תפס. זה סוג של דבר. אהא, מהדינים הפרטיים, איך בדיוק היא תופסת, עומד בגמרא מעשה.

ר' יואל אשר: כאן מתחשבים בה מאוד, כן. הם יכולים לטעון: למה לקחת עכשיו עשרת אלפים דולר, כמה תצטרכי לעשר השנים הבאות למזונות? לא, אני אתן לך כל חודש.

ר' יצחק: נכון.

ר' יואל אשר: אבל זה כמו...

ר' יצחק: הלכה מהלכות תפיסה. אני חושב שבאופן כללי החכמים, כידוע שבחושן משפט, מוציאים מעט מאוד דברים ממוחזקים אם יש להם איזו טענה. יש לה איזו טענה, היא צודקת. לכתחילה אסור לה, כביכול, אבל אין כוח להוציא. וכן?

הלכה י"א: תפיסת מיטלטלין עבור הכתובה (מחיים לעומת לאחר מותו)

ר' יואל אשר: "וכן, אם תפשה מיטלטלין בכתובתה", לא למזונות, נכון, אלא לכתובתה, למאתיים שהיא שווה, תפסה

מיטלטלין ששווים **"מחיי בעלה ומת"**, הבעל מת, **"גובה מהן"**, רשאית לקחת את הכתובה מהמיטלטלין שתפסה.

ר' יצחק: מה הפשט של זה? מיטלטלין דיברנו קודם שכתובה אי אפשר. אז זה אומר כאילו הלכת הרמב"ם היא כך: לגבי תפסה למזונות, אין חילוק מתי תפסה, היא גובה מזה. אבל לגבי כתובה, תלוי מתי תפסה. אם תפסה אחר כך, כמו שהרמב"ם אומר:

ר' יואל אשר: **"אבל אם תפשה אחר מותו לכתובתה"**, תפסה מיטלטלין אחרי שהיורשים כבר ירשו אותם, אין לה זכות לתפוס מהיורשים, **"אינה גובה מהן"**.

אז נראה שדין הכתובה שהיורשים צריכים לתת לה עם דין הכתובה שהבעל צריך לתת אינו אותו דבר. כלומר, מהבעל היא עדיין יכולה לקחת מיטלטלין, לפחות היא יכולה לתפוס ואחר כך לגבות מזה, ואצל היורשים לא.

שיחה: למה יש חילוק בין מחיים ולאחר מותו בכתובה?

ר' יצחק: הוא לא מסביר למה.

ר' יואל אשר: כאילו כי אנחנו מתחשבים ביורשים?

ר' יצחק: אולי יש לה זכות מסוימת לתפוס דברים מחיים, אבל לא לאחר מותו עבור הכתובה?

ר' יואל אשר: נכון, למה? זו השאלה. אני לא יודע.

ר' יצחק: אני לא יודע. אם יש חילוק? הוא מביא מהתוספות תורה כזו, תורה מעניינת: שכתובה האישה יכולה לגבות אפילו מלקוחות, אפילו היורשים מכרו את הקרקע שמשועבדת לכתובתה, היא יכולה לגבות מאוחר יותר. אז יש לה תמיד זכות, ממילא החכמים לא היו צריכים לדאוג כל כך לכתובה לאחר מות בעלה, כי היא תמיד מקבלת את הכתובה. מה שאין כן מזונות, אם הם מכרו את כל הקרקע — אלמנה למדנו שהם לא יכולים למכור — אבל היא תישאר בלי כלום, כי זה לא שעבוד כל כך חזק. ממילא הם כאילו הבינו את האישה שהיא תופסת.

ר' יואל אשר: משהו כזה. לא, מדברים כאן על מה שתפסה עבור הכתובה, החילוק בין בחיי בעלה...

ר' יצחק: או לא בחיי בעלה. נכון, למה בחיי בעלה מותר כן? לא, כי להיפך, תפיסה לא עובדת בעצם, אי אפשר לתפוס עבור הכתובה. אפילו למזונות לא היה מותר לתפוס. למזונות החכמים היקלו שהתפיסה תעבוד בגלל החשש שיש דרך שהיא תישאר בלי כלום. כאילו זו הסברא. זה לא עוזר למה זה נכון?

ר' יואל אשר: אני שומע מה שאתה אומר במזונות, אבל אני לא שומע מה שאתה אומר לגבי כתובה.

ר' יצחק: שוב, לגבי כתובה זה מה?

ר' יואל אשר: בחיי בעלה היא יכולה לגבות, ואחר חיי בעלה, אם תפשה אחר מותו...

ר' יצחק: אז אינה גובה מהן. למה בחיי בעלה התפיסה עוזרת יותר? אני לא יודע. בכלל, מה החילוק חיי בעלה ואחר חיי בעלה שהתפיסה עוזרת יותר?

ר' יואל אשר: יכול להיות שאצל הבעל היא לא חייבת בשבועה. יש את "אין אדם מעיז פניו". אבל מה שאין כן אחר חיי בעלה היא לא יכולה לקחת בלי שבועה, אז התפיסה אינה תפיסה טובה.

ר' יצחק: אני שומע, לא ברור לי. אני רואה שיש במחלוקת על זה, ולא כולם מסכימים להלכת הרמב"ם על זה. אז אני לא יודע.

ר' יואל אשר: אבל מבין מה שאני אומר? מה שאני אומר אינו טעם רע: שבחייו היא יכולה לקחת, אם הוא הולך לגרש אותה, היא יכולה לקחת בלי שבועה עם...

ר' יצחק: אין אדם מעיז פניו.

ר' יואל אשר: ממילא יש לה זכות לתפוס. אבל מה שאין כן מהיתומים, היא יכולה לקחת רק על ידי הליכה לבית דין עם שבועה. אין שום חלק בתפיסה. אדם שאולי הוא הולך לתת גט, במקרה שהוא הולך לסיים את הנישואין בגט, היא תפסה בצדק, כי היא יכולה לקחת מיד את הכסף בלי שבועה.

ר' יצחק: הוא אומר שבכל ההלוואות יש אותה הלכה בהלכות מלווה ולווה, שאם תופסים מיטלטלין בחיי הלווה,

ר' יואל אשר: לדעתי, זה נשאר. אבל למה עשית דווקא למלווה עצמו? היורשים נוטלים את חיוב ההלוואה.

ר' יצחק: נכון, אבל נראה כמו שאתה אומר, אולי כמו שאתה אומר, כי אצל היורשים תמיד יותר קשה לתפוס, כי יורשים צריכים כבר... אני לא יודע, אני לא יודע.

הלכה י"ב—י"ג: גביית מזונות ממיטלטלין וקרקע אחרי תקנת הגאונים

ר' יואל אשר: אז, אומר הרמב"ם כך: למדנו בפרק הקודם, שהרמב"ם סיפר לנו שיש חידוש גדול שהגאונים עשו, שאפשר גם לקחת כתובה ממיטלטלין ולא רק מקרקעות. נכון. הרמב"ם לא היה כל כך... הוא הביא את זה, אבל הוא אמר שאחרת צריך לכתוב בכתובה. נכון, זה לא כל כך פשוט.

אומר הרמב"ם כך: **"אף על פי שתיקנו הגאונים"**, הגאונים תיקנו **"שתגבה הכתובה"**, היא כן יכולה לגבות הן את הכתובה, המאתיים, והן את **"ותנאי הכתובה"**, כל שאר החיובים, היא יכולה לתבוע **"מן המיטלטלין. ולפיכך"** הם גם גזרו, **"תיזון האלמנה מן המיטלטלין אף על פי שלא תפשה"**. שאם לבעל יש רק מיטלטלין, אפילו אם היא לא תפסה, היא יכולה לדרוש שיפרנסו אותה מהמיטלטלין. נכון, כי הגאונים שיעבדו גם את המיטלטלין לכתובתה.

מה קורה? **"אם הניח בעלה מיטלטלין ולא תפשה אותן"**, זה אומר כשהוא חי, היא יכולה לדרוש... הוא לא יכול לומר אין לי. אוקיי, כשאין לו, אין לי, הוא יצטרך לגרש, יכפו אותו להוציא. צריך לדעת בדיוק על מה הוא מדבר. אז מה זה אומר כן?

ר' יצחק: תסתכל כאן.

ר' יואל אשר: אפילו כשהוא חי, היא יכלה לקחת מיטלטלין. היא יכלה לדרוש את הירושה מהמיטלטלין. אבל כשהוא מת...

ר' יצחק: המזונות מתכוונים.

ר' יואל אשר: מזונות ממיטלטלין, כן. **"אם הניח בעלה מיטלטלין ולא תפשה אותן"**, אם היא לא תפסה.

ר' יצחק: דיברנו עכשיו שתפיסה עובדת, אפילו לפי הגאונים תפיסה עובדת,

ר' יואל אשר: נכון? כן. אז במקרה כזה, אבל כאן אין תפיסה. **"היורשין נוטלין אותן"**, היורשים יכולים לקחת את המיטלטלין,

ר' יצחק: שהיא תפסה.

ר' יואל אשר: היא לא תפסה! אה, אם היא לא תפסה. אה, ש**"היורשין נוטלין אותן"**, היורשים לוקחים את המיטלטלין, **"והם מעלין לה מזונות"**, הם צריכים לתת לה מזונות ממקום אחר. **"ואינה יכולה לעכב עליהן"**, היא לא יכולה לעכב **"ולומר"** לומר להם **"יהיו..."**

דין מיטלטלין שהאלמנה לא תפסה

ר' יואל אשר: המזונות ממיטלטלין. כן, **"אם הניח בעלה מיטלטלין ולא תפשה אותן"**.

ר' יצחק: דיברנו עכשיו שתפיסה עובדת. אפילו לפי הגאונים תפיסה עובדת, נכון?

ר' יואל אשר: כן. נו, אז במקרה כזה, אבל כאן אין תפיסה. **"היורשין נוטלין אותן"**. היורשים יכולים לקחת את המיטלטלין שהיא לא תפסה. אז **"היורשין נוטלין אותן"**, היורשים לוקחים את המיטלטלין, **"והם מעלין לה מזונות"**, הם צריכים לתת לה מזונות ממקום אחר. **"ואינה יכולה לעכב עליהן"**, היא לא יכולה לעכב, **"ולומר"**, ולומר, **"יהיו המיטלטלין מונחין בבית דין עד שאזון מהן"**, שהמיטלטלין יונחו בבית דין כמשכון עד שיהיה לי מספיק פרנסה.

ר' יצחק: שייקחו את ה...

ר' יואל אשר: למה? מה הטענה שלה? **"שמא יאבדו"**, אולי המיטלטלין יאבדו, הם ימכרו את המיטלטלין. **"ולא יהיו לי מזונות"**, הם יטענו, אין להם כסף.

ר' יצחק: היא לא יכולה. כלומר, בקרקע כן יש אופנים שהיא יכולה. כלומר,

ר' יואל אשר: הוא לא יכול אולי למכור או שיש בגלל...

ר' יצחק: כן, היא יכולה למנוע ממכירה, נראה מאוחר יותר. והרמב"ם הולך לומר את ההלכה הבאה. כן, נכון.

ר' יואל אשר: אבל מה שאין כן,

ר' יצחק: *זה חידוש, ההלכה הפוכה. בקרקע היא יכולה לומר: "אל תמכור, כי יש לי זכות למזונות. אל תמכור את קרקע הבעל, כל עוד, כדי לוודא שיש לי מזונות". אבל היית חושב שעכשיו שהגאונים עשו תקנה שמיטלטלין גם משועבדים לכתובה, היא יכולה לעכב ממיטלטלין? לא.*

השאלה על תנאי מפורש והגדר של תקנת הגאונים

ר' יואל אשר: היא לא יכולה. כן? אומר הרמב"ם: **"ואפילו התנה עליו בפירוש שתיזון מן המיטלטלין"**, אפילו עשו תנאי ברור שהיא תוכל לקחת מהמיטלטלין, כמו שהרמב"ם אמר לעשות, שצריך לכתוב בכתובה. **"אינה מעכבת"**, היא לא יכולה לעכב את המיטלטלין. *כאן אני רוצה להבין למה, אם התנו, היה צריך להיות אפשר. אני לא יודע.* אוקיי, אומר הרמב"ם: **"ובזה דנין תמיד בכל בתי דינין"**, כך פוסקים כל בתי הדין שהיא לא יכולה לתפוס מיטלטלין לאחר מיתה.

ר' יצחק: *אולי זה פשוט המשך של מערכת הרמב"ם שתקנת הגאונים לא עובדת כל כך.*

ר' יואל אשר: לא, אבל הוא אומר אבל: **"ובזה דנין תמיד בכל בתי דינין"**, רואים ששם הוא התווכח עם בתי הדין,

ר' יצחק: הוא אמר: **"מנהג בכל ישראל"**.

ר' יואל אשר: לא, כאן נראה שאפילו אלה שנוהגים כמו הגאונים ידעו את ההלכה. נכון.

ר' יצחק: נראה שהגאונים לא רצו עד כדי כך ש

ר' יואל אשר: לא יוכלו למכור מיטלטלין.

ר' יצחק: אהא, למה? אני לא יודע, זה שלהם בעצם.

ר' יואל אשר: *נכון, יכול להיות, הגאונים עשו חיוב על הבעל, אבל הם לא לקחו מהיורשים את זכות הירושה.*

ר' יצחק: קצת כן, יודע, כי היא יכולה לגבות ממיטלטלין שהוא השאיר, אבל לא עד כדי כך שהם לא יוכלו למכור, כי אולי היא צריכה את זה למזונות.

ר' יואל אשר: אה, עומד, הם השאירו את זה כשהיא רוצה לגבות כתובה, אבל לא כשהיא רוצה לגבות מזונות.

ר' יצחק: לגבות היא יכולה. לא, היא יכולה לגבות מזונות גם ממיטלטלין. מה שהיא רק לא יכולה זה רק השלב הבא. לתפוס היא יכולה גם, בחיי בעלה. כן, אחר כך היא לא יכולה. אבל כאן מדברים לא על לתפוס, אי אפשר ללכת לבית דין ולעשות עיקול: אל תמכור את המיטלטלין כי אני צריכה פרנסה. את זה היא לא יכולה.

דין קרקע: יכולה לעכב אבל אינה מוציאה מיד הלקוחות

ר' יואל אשר: זה הכל עם מיטלטלין. **"אבל אם הניח קרקע"**, וזו הדרך הרגילה שחז"ל תיקנו מאיפה צריך לגבות כתובה, הוא השאיר קרקע, אז **"יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו"**, היא כן יכולה לעכב על היורשים שהם לא ימכרו את הקרקע, כי הקרקע משועבדת לחובה.

ר' יצחק: למזונותיה, למזונותיה.

ר' יואל אשר: כן. **"ואם מכרו"**, אם הם כן מכרו קרקע, אז **"אינה מוציאה מיד הלקוחות"**, היא לא יכולה להוציא זאת מהלקוחות, בניגוד לכתובה שהיא כן יכולה להוציא מיד הלקוחות. אבל למזונותיה של אישה, **"שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין"**, יש הלכה שזה שהאישה והבנות ניזונות

מנכסיו שונה מכתובה שאפשר גם לקחת מנכסים שנמכרו, אבל האישה והבנות יכולות להתפרנס רק מנכסים בני חורין.

ר' יצחק: כן.

ר' יואל אשר: אומר הרב הלאה, **"הניח נשים רבות"**.

ר' יצחק: הוא מסביר שעומד בהלכות מלווה ולווה שהסיבה היא שצריך לעמוד לקצבה. כלומר, כששעבוד על נכסים

ר' יואל אשר: עובד עם זה שכולם יודעים שיש לו מאתיים,

ר' יצחק: אבל הוא לא יודע כמה כסף יעלה לה האוכל. מזונות נמשך 50-60... כן. אוקיי.

הלכה י"ד: אין דין קדימה במזונות

ר' יצחק: מה עושים אם ליהודי היו הרבה נשים, וכולן רוצות מזונות?

ר' יואל אשר: **"הניח נשים רבות"**, הוא השאיר כמה נשים, אז עכשיו השאלה: למדנו קודם, מה קורה אם לאדם היו כמה נשים, והוא צריך לשלם לכל אחת את המנה או את המאתיים? למדנו הלכות איך עושים את זה, שיש בזה דין קדימה. האישה שאיתה היה לו החתונה הראשונה, היא הראשונה שהניחה שעבוד על נכסיו, הראשונה ששיעבדה נכסים. אבל זה רק לגבי כתובה. מה קורה לגבי מזונות?

אומר הרמב"ם כך: **"הניח נשים רבות, אף על פי שנשאן זו אחר זו"**, הוא התחתן עם אחת אחרי השנייה, לא אומרים שהראשונה מקבלת את זכות המזונות הראשונה והאחרות אחר כך. לא אומרים כך, אלא **"ניזונות בשוה"**. לכולן יש דין מזונות, צריך לתת לכולן. **"שאין דין קדימה במזונות"**, אין שם דין קדימה. כלומר, אם ליורשים יש מעט מאוד כסף, הם יתנו לכל אחת קצת. הם לא צריכים לתת לאחת יותר,

ר' יצחק: לאחת פחות.

שקלא וטריא בסברא של "אין דין קדימה" והשגת הראב"ד

ר' יואל אשר: כן, שווה בשווה, כמו שלמדנו קודם. *כאן הדין, אני חושב שהמילים "שאין דין קדימה במזונות" תלויות גם בזה שרק הנכסים בני חורין משועבדים. כשהשעבוד עולה על כל הנכסים ואסור למכור, פשוט: על אילו נכסים היה השעבוד קודם? קודם היה השעבוד אצל האישה הראשונה שהוא קנה. אבל כשהחיוב הוא רק על הבעל, הבעל יש לו מצווה, חיוב שהוא חייב,*

ר' יצחק: והחיוב לא עולה ש

ר' יואל אשר: הוא לא משעבד את נכסיו. הוא כן משעבד את נכסיו בני חורין. כלומר, משעבד את נכסיו בני חורין כמו שיש לו מצווה, שכל עוד יש לו את הכסף הוא חייב לעשות את זה.

ר' יצחק: אני לא יודע מי הכניס שיש מושג כזה של מצווה.

תרגום לעברית

ר' יואל אשר: אני לא יודע מאיפה לקחת את זה בכלל, אז אין דבר כזה מצווה. הכסף הזה בכלל לא משועבד שהוא לא רשאי למכור, הוא כן רשאי למכור. זה רק מנכסים בני חורין, כלומר הוא רשאי למכור הכל.

ר' יצחק: הוא רשאי למכור? **"יכולה לעכב עליהן"**, זה לא נכון שהוא רשאי, **"יכולה לעכב עליהן שלא ימכרו"**.

ר' יואל אשר: קרקע. נו עכשיו אם קרקע, כי על קרקע עולה החיוב, לא עומד רק מטלטלין. אה, גם לגבי מזונות, אם קרקע גם לגבי מזונות, אז כאן יש סיפור מעניין.

ר' יצחק: *הראב"ד היה גורס כמו שאתה אומר, שכאן כתוב **"שאין דין קדימה במטלטלין"**. והראב"ד עשה השגה על זה, והוא אמר: לא, אפילו בקרקע. והראב"ד מסביר את הלימוד, למה? כי חיוב המזונות לא נוצר בשעה שהוא התחתן על הנכסים, לא,*

ר' יואל אשר: זה לא הולך על המזונות.

ר' יצחק: *הוא אומר רק שהחיוב של לאחר מיתה נולד כשהוא מת, לא כשהוא התחתן, או כשהוא קנה את הקרקע. ממילא הכל נעשה באותו זמן, כי היו לו שלוש נשים אבל הוא מת בבת אחת.*

ר' יואל אשר: *מה זה אומר חיוב המזונות? חיוב המזונות הוא כשהבעל חי, היורשים ממשיכים הלאה.*

ר' יצחק: לא, זה חיוב חדש, זה חיוב חדש. כלומר, זה לא המשך.

ר' יואל אשר: אפשר לקרוא לזה שזה עדיין תנאי, תנאי בית דין.

חקירה: האם יש דין קדימה במזונות בחיי הבעל?

ר' יצחק: אני מסכים שאפשר לחשוב אחרת, אבל הראב"ד חשב שזה אותו דבר, ממילא אין דין קדימה בגלל זה, כי זה חיוב חדש, כי כולן נעשו עכשיו, **"אף על פי שנשאן זו אחר זו"**.

טוב, תן לי לשאול שאלה: כשהן חיות כן, כן? תשכח מהאדם שמת. תדמיין סתם אישה באה לגבות את מזונותיה, יורד לנכסיו למדנו, כן? ויש שלוש נשים, אז כן יש דין קדימה? מבין מה אני שואל?

ר' יואל אשר: לא, הוא צריך לתת לכל אחת כמה שהוא יכול. שוב, אם אין לו מספיק כסף הוא צריך לגרש אותן. אין דין שרק לאישה הראשונה

ר' יצחק: הוא צריך לתת. הוא לא כאן, הוא לא כאן, הוא לא כאן, זוכר?

ר' יואל אשר: יורדים לנכסיו. נראה שאין דין קדימה במזונות.

ר' יצחק: *למה לא? אולי לפי הראב"ד צריך להיות כן? לפי הסברא של הראב"ד שזה דין*

ר' יואל אשר: אין דין

ר' יצחק: *קדימה במזונות שלאחר מיתה, כי זה היה חיוב חדש. אבל החיוב הקודם אולי כן. אבל אתה תאמר לא, שמזונות זה*

ר' יואל אשר: *חיוב שקורה כל שבוע מזונות. כל פעם שהוא התחתן איתה הוא צריך לתת לה כל יום מזונות. כך אפשר ללמוד את זה.*

ר' יצחק: אפשר, אבל הראב"ד לא אומר את זה. הראב"ד אומר שזה לאחר מותו כבר הגיע. אני לא יודע, אולי אפשר ללמוד את הראב"ד כך. אבל מעניין שזה לא כתוב. אתה צודק באמת, כי בדרך כלל אם הוא צריך לתת גט אין לו מזונות בכלל. אבל, כן, נו נו. הראב"ד עושה כן כמו כלל: אין דין קדימה במזונות.

ויכוח על גדר "יכולה לעכב" ומכירת הקרקע

ר' יואל אשר: *אני רוצה עדיין להבין: **"יכולה היא לעכב"**, אבל הנכסים לא משועבדים, זה אומר **"אינה מוציאה מיד הלקוחות"**. אז מה זה אומר בכלל **"יכולה היא לעכב"**? היא יכולה לבכות, היא יכולה לצעוק, אבל אין לה חיוב ממוני לעכב.*

ר' יצחק: בוודאי יש חיוב ממוני!

ר' יואל אשר: אם כן, היה צריך להיות מוציאה מיד הלקוחות.

ר' יצחק: *לא. לא כך. יש רמה של חיוב, יש רמה של שעבוד שהיא כשזה שייך לך. יש עוד רמה שלמה כשזה כבר נמכר.*

ר' יואל אשר: מה הקשר? שוב, כשהבעל חי, והאישה חושבת שאם הוא הולך למכור את הקרקע הוא לא הולך... מה קורה כשהבעל חי? האם היא יכולה לעכב שלא ימכור כי היא צריכה לקבל מזונות?

ר' יצחק: מה הקשר?

ר' יואל אשר: אתה צריך לתת לי מזונות, יש לי זכות למכור. מה השוני?

ר' יצחק: מה זאת אומרת? כי כשבעל חי יש לה מזונות ממנו.

ר' יואל אשר: נכון. וכשהיורשים לוקחים יש לה מהם.

ר' יצחק: *לא, לא מהם. אין לה מהם. מהירושה. טוב מאוד: אל תפגע בירושה שלי,*

ר' יואל אשר: לא יהיו לי מזונות. אבל אם הם מוכרים את הקרקע עדיין יש להם חיוב מזונות. לא? אין להם?

ר' יצחק: לא, זה נופל.

ר' יואל אשר: *יש להם חיוב מזונות מצד הירושה. זה שהם החליפו קרקע בכסף, זה עדיין ירושה. אין הבדל מה הירושה, אם הירושה היא מזומן או קרקע. את זה לא אפשר. מזה אני שואל: למה תאמר סברא כזו? מה הפשט בזה? למה אתה אומר את זה, שאם הם מוכרים את כל הקרקעות שלהם הם נפטרים ממנה, למה? כן?*

ר' יצחק: *כי אין חיוב מהם. זה הכסף האישי שלהם עכשיו.*

ר' יואל אשר: זה לא איזה כסף, זה כסף ירושה שהם החליפו. ואם הם החליפו ממאה לחמישים הם גם נפטרים? מה זה?

ר' יצחק: *מה זאת אומרת? היא רק מחויבת מן הקרקע. מעיקר הדין בכלל לא מחויבים ממטלטלין, מה אתה אומר, רק דרך הגאונים. אנחנו מדברים לפני תקנת הגאונים ואחרי תקנת הגאונים. מעיקר הדין, מטלטלין לא משתעבדים. אם יש להם כסף הם לא צריכים לתת לאלמנה מזונות, רק מקרקע. מדברים עכשיו מעיקר הדין, רק קרקע משתעבדת.*

ר' יואל אשר: הרמב"ם לא אמר כך, הרמב"ם אמר:

ר' יצחק: מזונות מנכסי יורשים. בוודאי! לא, לא, בוודאי, גובים רק... בוודאי, כל השעבודים הם רק בקרקע.

ר' יואל אשר: בוודאי. אבל זה כשהיא גובה כתובה, אבל האוכל היומיומי גם תלוי רק בקרקע? הרמב"ם, לא ראינו את זה עדיין.

ר' יצחק: לא, המזונות בוודאי, בוודאי. בוודאי ראו עכשיו, כל הזמן לומדים כך, כל החיובים הם רק בקרקע מעיקר הדין. רק הגאונים התירו...

ר' יואל אשר: אבל רואה את החלק הבא שהרמב"ם אומר, כן? **"אם הניח קרקע"** היא יכולה לעכב, אבל היא לא יכולה להוציא מיד הלקוחות.

ר' יצחק: כי זו בעיה אחרת.

ר' יואל אשר: אבל הוא אז יפסיד... הרמב"ם אומר, אם הם מכרו את הקרקע אין לו יותר

ר' יצחק: אין חיוב לתת מזונות? *בוודאי לא, בוודאי לא, בוודאי לא! זו כל הסיבה הגדולה למה היא יכולה לעכב.*

ר' יואל אשר: כי ממטלטלין לא גובה.

ר' יצחק: לא גובים ממטלטלין.

ר' יואל אשר: כך? משמע שהיא כן תמשיך לקבל עדיין. מה? היא כן יכולה להמשיך לגבות מזונות אפילו אחרי שהם מכרו קרקע.

ר' יצחק: לא, אם אין קרקע, אין, מה אפשר לעשות

ר' יואל אשר: אם אין. אבל יש לך כסף ירושה,

ר' יצחק: תן לי את כסף הירושה.

גביית מזונות אלמנה מקרקע ומטלטלין (המשך הלכה י"ד)

ר' יואל אשר: אם הניח קרקע, היא יכולה לעכב, אבל היא לא יכולה להוציא מיד הלקוחות. כי זו בעיה אחרת. אבל הרמב"ם אומר שאם...

ר' יצחק: מכרו את הקרקע, אין יותר חיוב לתת מזונות.

ר' יואל אשר: בוודאי לא! בוודאי לא! זו כל הסיבה הגדולה למה היא יכולה לעכב. כי היא לא גובה ממטלטלין. מה? היא כן יכולה להמשיך לגבות מזונות, אפילו אחרי שהם מכרו קרקע? לא. אם אין קרקע, אין.

מה זאת אומרת אין? יש להם כסף ירושה!

ר' יצחק: "תן לי מהירושה!" לא גובים מכסף! היא יכולה לתפוס את הכסף אם היא רוצה.

ר' יואל אשר: היא יכולה לתפוס, אבל היא לא יכולה לקחת. אבל עם תקנת הגאונים, כן, תנאי הכתובה מן המטלטלין.

ר' יצחק: כן, אחרי תקנת הגאונים היא כן יכולה לבקש, אבל לפני זה לא. אבל היא יכולה לתפוס; לפני התקנות היא גם יכלה לתפוס, אבל לקחת היא לא יכולה.

כי אין בעיה, יש שעבודים, לא כל שעבוד בעולם הולך לטרוף מן הלקוחות. למדנו, יש סיבה, צריך לחשב את הלקוחות גם, נכון? לא כל סוג חוב יכול...

ר' יואל אשר: לטרוף מלקוחות.

הלכה ט"ו: מזונות של שומרת יבם

שלושת החודשים הראשונים וכשהיא מעוברת

ר' יואל אשר: בסדר. סעיף ט"ו נלמד כך. אומר הרמב"ם הלכה כזו: אלמנה שהבעל מת בלי ילדים, ועכשיו היא זקוקה ליבם, שומרת יבם. **אלמנה שנפלה לפני יבם**, היא מחכה שיבם יבוא לייבם אותה או לחלוץ לה. אז כך: **בשלושה חודשים הראשונים**, שלושת החודשים הראשונים — למדנו שהיבם לא יכול להתחתן איתה לפני שלושה חודשים. כן, צריך לדעת אם היא הייתה מעוברת מהבעל הקודם. **בשלושה חודשים הראשונים, ניזונית משל בעל**, היא עדיין ניזונת מה...

ר' יצחק: נכסים של הבעל.

ר' יואל אשר: שלושת החודשים הראשונים היא ניזונת מנכסי הבעל. כלומר, יורשי הבעל צריכים לתת לה מאותם נכסים.

ועכשיו צריך לראות כך: **אם הוכר העובר**, אם בשלושת החודשים מתברר שהיא מעוברת והיא הולכת...

ר' יצחק: לא תהיה יבום.

ר' יואל אשר: כלומר, אם היא תלד ולד של קיימא היא לא תצטרך יבום. או, אומר הרמב"ם, לא דווקא במקרה הזה, גם כשיודעים שהיא מעוברת: **וכן אם הניחה מעוברת ניזונית והולכת עד שתלד**, עד שהיא יולדת את הילד, היא צריכה לקחת המשך מנכסי הבעל.

ילדה בן של קיימה, אם היא יולדת ילד, ילד חי, מתברר שהיא לא זקוקה ליבום, היא אלמנה רגילה, אלמנה אמיתית, יש לה דין מזונות כמו כל האלמנות: **ניזונית והולכת כל ימי אלמנותה כשאר הנשים**, כל עוד היא אלמנה בבית הבעל, היא יכולה לשבת שם ולאכול מנכסיו.

כשהיא לא מעוברת: גדר הזיקה ותביעת היבם

ר' יואל אשר: לא נמצאת מעוברת אחר השלושה חדשים או שהפילה, היא ילדה נפל, ואז היא כן מחויבת לקבל יבום, **אינה ניזונית לא משל בעל ולא משל יבם**. אז היא לא מקבלת את המזונות לא מהבעל, גם לא מהיבם. כי אפילו ליבם יש לה איזה חיוב, יש לו לה איזו זיקה, זה לא אומר כאילו הוא כבר התחתן איתה. זה אומר לכל היותר כמו שעשו שידוך; עשו שידוך עדיין לא מחויבים במזונות.

אלא תובעת יבמה, היא יכולה לתבוע מהיבם לא לחכות הרבה, אלא **לכנוס**, לקנות אותה, לעשות נישואין, ואז הוא יהיה מחויב לפרנס אותה, **או לחלוץ**, או לתת חליצה שתהיה מותרת לשוק.

ר' יצחק: זה אומר כמו שנים עשר החודש של הנערה, כן? עכשיו הגיע הזמן... בוא נלמד את ההלכה הבאה. התביעה, זה אומר כמו תביעה, הם יכולים לקרוא לו לבית דין: "תחליט מה אתה עושה".

ר' יואל אשר: כן, כן. מה קורה, **תבעה יבמה**, היא תבעה מיבמה **לכנוס או לחלוץ ועמד בדין**, והביאו אותו לבית דין, אמרו: "רבי יהודי, צריך לקנות כי צריך לפרנס את היבמה", ואחר כך הוא ברח — **וברח** —

ר' יצחק: הוא לא יכול היה...

ר' יואל אשר: לקחת את העול, או הירק על הנעליים. **או שחלה**, לא בפניו, הוא נהיה חולה, **או שהיה היבם במדינת הים**, או בכלל כשהוא כל הזמן לא היה כאן, היבם במדינת הים ומחפשים איך הוא בא לכאן.

ר' יצחק: אבל היא כן...

ר' יואל אשר: קראה אותו לדין תורה איכשהו? היא תבעה, כן, היא הלכה לבית דין ותבעה. אז במקרה כזה זה אומר כמו תמיד כשכבר תבעו את הבעל והוא מתמהמה, אז **הרי זו ניזונית משל יבם בלא שבועה כלל**. במקרה כזה היא ניזונת מהיבם, והיא לא צריכה אפילו שבועה.

שיחה: למה היא לא צריכה להישבע ליבם?

ר' יצחק: מה קשור שבועה? כי הוא מסביר...

ר' יואל אשר: בדרך כלל היו צריכים שבועה שהיבם לא השאיר מזונות, ובמקרה הזה לא. למה?

ר' יצחק: בעל, אלמנה, יש כאן שני סוגי שבועות כאן, נכון? אלמנה צריכה להישבע שהיא לא לקחה מהבעל כלום. בכלל כשהיא תובעת מזונות, אישה, היא צריכה להישבע שהבעל לא השאיר לה מזונות. אבל יבם לא משאיר! הוא בכלל לא חבר שלה, הוא סתם גיס. אז ממילא אין את הצד שסתם הוא השאיר לה או סתם היא תפסה. ממילא אין שבועה.

נפלה לפני יבם קטן

ר' יואל אשר: טוב. **נפלה לפני יבם קטן**. מה קורה אם היבם שהולך בסופו של דבר לייבם אותה הוא עדיין קטן, והיא צריכה עכשיו לחכות עד שהוא יגדל? אז ההלכה היא שהיא צריכה לחכות עד שהוא יגדל ולקחת ממנו יבום או חליצה. אבל אפשר היה לחשוב שאוטומטית היא גם תאכל ממזונותיו: **אין לה מזונות עד שיגדיל**, לא מגיעים לה מזונות עד...

ר' יצחק: שיגדיל ויהיה כשאר היבמין.

שיחה: למה היא לא מקבלת מזונות מהיורשים בזמן שהיא מחכה לקטן?

ר' יואל אשר: זו צרה. **ויהיה כשאר היבמין**. אבל רגע, למה היא לא תקבל מהיורשים? מה קשור לא עד שיגדיל?

ר' יצחק: כי היא כבר שומרת יבם.

ר' יואל אשר: הממ.

ר' יצחק: כמו בקובץ סיבות יש לך מצב, כל פעם שהיא כבר לא אלמנה. היא לא אלמנה.

ר' יואל אשר: ויהיה כשאר היבמין. זה מעניין, כי אפשר לומר שלהיפך, שביבמה היא נשארת תמיד כמו בחיי הבעל היית אומר, **יקום על שם אחיו.** היא נשארת עדיין ברשותו, אפילו לענין ירושה היבם יורש את מה שמתחתן איתה.

ר' יצחק: כן, היבם לוקח את זה, זו הבעיה. היבם לוקח את זה. הבעיה היא שהיבם לא ביכולת. כשהוא ביכולת ואני יכול לקחת את הרגע שהוא צריך...

ר' יואל אשר: צריך.

ר' יצחק: אבל כאן הוא לא צריך, כי הוא קטן. אז זה סתם צרה, האישה היא סתם בצרה, נו.

ר' יואל אשר: מה שהוא רוצה לומר כאן זה שלהיות שומרת יבם לא אומר כמו ארוסה. יש לה אליו זיקה, אבל זה עדיין לא אומר כמו... זה אומר לכל היותר כמו משודכת, או מישהו שמדברים על להתחתן, כן.

ר' יצחק: לגבי זה זה כלום. זה משהו כן אם היא תתבע. נכון.

ר' יואל אשר: בסדר. אומר הרמב"ם הלאה...

ר' יצחק: זה מאוד עצוב, צריך לוודא לא להיות במצב הזה. אוקיי.

הלכה ט"ז: ייחד קרקע לאשתו בשעת מיתה למזונותיה

"למזונות" — ריבוי מזונות

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה: **מי שייחד קרקע לאשתו בשעת מיתה למזונותיה.** במקרה שהבעל החזיק בשעת מיתה הוא ייחד קרקע שמשם תיקח את המזונות, **ואמר יהיה מקום פלוני למזונות,** מהמקום הזה תיקח מזונות. אז איך לומדים את המילים? אפשר ללמוד שרק מאותו מקום פלוני תיקח מזונות, ואם קרה משהו למקום, הוא נשרף, הוא פטור. אומרים לא: **הרי ריבה לה מזונות,** שהבעל עשה בזה דבר טוב. זה מחווה של יותר, הוא הרבה לה מזונות.

ממילא יוצא: **ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויים לה,** המקום פלוני מביא יותר שכר — נניח בית שמביא שכר, השכר מאותו מקום הוא יותר מכמה מזונות הראויים לה... סליחה. **ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויים לה,** המקום פלוני שהבעל הקדיש לא מכסה את כל המזונות, לא אומרים שהבעל הגביל בזה ואמר רק אותו מקום פלוני יהיה למזונות, זה לא עובד כך. בעצם, הוא לא יכול לומר את זה, כלומר, אין הבדל מה הוא התכוון לומר. ותגיד רק הפוך...

ר' יצחק: היא יכולה להסכים בחצי הבא.

ר' יואל אשר: אם היא מחלה. לא, אני אומר, אם משהו עם דין מחילה. בעל לעולם לא יכול לומר "אני הולך לתת רק מקום פלוני", צריך לתת לה מזונות מלאים, כמה שיש. יכול להיות.

אבל **אם היה שכרו פחות ממזונות הראויים לה נוטלת השאר משאר נכסים,** היא יכולה לקחת את השאר, כי המקום פלוני הוא לא הגבלה.

תרגום לעברית

ר' יצחק: להיפך, זה יתור.

ר' יואל אשר: אבל **אם היה שכרו יתר מן הראוי לה,** אם המקום פלוני מכניס לה יותר כסף ממה שהיא צריכה למזונות, אז **נוטלת הכל,** כי הבעל הרבה לה מזונות.

ר' יצחק: ריבה לה, היא מקבלת פעמיים, היא מקבלת יותר.

שיחה: הגדר של "ריבה לה מזונות" — מתנת שכיב מרע או ריבוי מזונות?

ר' יואל אשר: כלומר, **וריבה לה,** זה אומר גם לכאורה שהוא נתן לה מתנה, זו לא ירושה, היורשים לא מקבלים את זה, כי היא קיבלה את זה מתנה בחייו.

ר' יצחק: אני לא יודע מה זה בדיוק. זה ריבוי מזונות.

ר' יואל אשר: אה, כנראה בגלל זה גם הלשון **בשעת מיתה.** אני מתכוון בשעת מיתה, כשאדם אומר בשעת מיתה זה נקרא מתנה, אפילו אם הוא לא קנה.

ר' יצחק: קיימא לן. כן, אבל אני לא יודע אם זו מתנה. כתוב כאן **ריבה לה מזונות,** אני לא יודע דבר שני.

ר' יואל אשר: ריבה לה מזונות, אבל אם באים היורשים ויורשים את זה, זה יהיה יותר מסתם מצווה לקיים דברי המת, זה יהיה מוכרח שהיא קנתה את זה.

ר' יצחק: כן, אני מסכים, אבל אני לא יודע.

"במזונות ושתקה" — קצבה ומחילה

ר' יואל אשר: זה כשהוא אמר **יהיה מקום פלוני למזונות,** אז פשוט שהוא עשה ריבוי. אבל יש גם מקרה שאומרים שאנחנו רואים את זה כמיעוט: **אבל אם אמר לה,** אם הוא אמר, **יהיה מקום פלוני במזונות,** לא למזונות — הב' הוא העניין, להיות במזונות — **ושתקה,** והיא שתקה, אז פשוט שבלשון הזה אנחנו לומדים שזה אומר רק משם תיקח מזונות. אז **אין לה אלא פירות אותו מקום בלבד,** אז במקרה כזה היא מקבלת רק את הפירות מהמקום שהוא הקדיש, **שהרי קצץ לה מזונות,** הוא קצב שרק...

ר' יצחק: משם תוכל לקחת מזונות. והיא הסכימה. השתיקה היא...

ר' יואל אשר: היא הסכימה, אז היא מחלה. כלומר היא מחלה לתמיד עכשיו, לעתיד...

ר' יצחק: את חיוב המזונות שלה. כן? כלומר, היא אמרה שהיא לוקחת את השדה במקום זה. זה הפירוש **במזונות,** רואים, זה נעשה שלה לגמרי. כמו "טלי כתובתיך ב...". אבל יש חידוש: היא מקבלת את השדה, נכון? זה לא רק שהיא לוקחת מזונות ממנו, זה נעשה שלה. אז עכשיו יש לה עסק, מה שלא יהיה, שתתעצה עם העסק.

הלכה י"ז: שבועת אלמנה שבאה לתבוע מזונות

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות,** אלמנה באה לבית דין, ותובעת שצריכים לתת לה את

הזכות לאכול מנכסי הבעל אחרי המוות. **יש מי שהורה**, היו שפסקו, **שפוסקין לה מזונות ואין משביעין אותה**, שבמקרה הזה, שונה מכשהיא באה לבקש את הכתובה צריכה היא לשבע ליורשים, אבל כשהיא באה לבקש מזונות אינה צריכה לשבע. כן. כלומר, היא לא צריכה לשבע שהבעל כבר נתן לה, שיש לה נכסים מהבעל שמהם היא יכולה להתפרנס, או כל שבועות שיכולות להיות ליורשים — לא עושים את השבועה. נכון. למה? למה הם למדו? כי הם למדו שעל זה חז"ל לא ייחדו שבועה.

ר' יצחק: הרמב"ם הולך לומר מה הם למדו, איך הם למדו את זה.

ר' יואל אשר: אבל אומר הרמב"ם: **ואין ראוי לסמוך על הוראה זו**, לא צריך להיסמך על ההוראה הזו, צריך כן לשבע. למה? כי החכם — מי הוא יש מי שהורה? הרי"ף? אני לא יודע — כי **מפני שנתחלף לו**, הסיבה שההוא פסק היא הייתה טעות, **מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים**. באשה שהלך בעלה למדינת הים, על זה למדנו שהיא לא צריכה לשבע, היא יכולה לקחת את מזונותיה בלי שבועה.

ר' יצחק: ואם יש לו טענות...

ר' יואל אשר: שיבוא אחר כך עם טענותיו. נכון. אבל מה שאין כן כשהבעל מת. אה, טוב מאוד, אתה אומר כשהוא יחזור צריכים אנחנו לא... אה, המילה היא כך: בדרך כלל בית דין הוא "פתח פיך לאלם", טוענים בשביל היורשים כל דבר שהבעל היה אולי...

החילוק בין הלך בעלה למדינת הים ובין אלמנה

ר' יואל אשר: באשה שהלך בעלה למדינת הים, על זה למדנו שהיא לא צריכה לשבע, היא יכולה לקחת את מזונותיה בלי שבועה. ואם יש לו טענות,

ר' יצחק: שיבוא אחר כך עם טענותיו.

ר' יואל אשר: נכון. אבל מה שאין כן כשהבעל מת. טוב מאוד, אתה אומר כשהוא יחזור, צריכים אנחנו לא. המילה היא כך: בדרך כלל בית דין הוא **פתח פיך לאלם**, טוענים בשביל היורשים כל דבר שהבעל היה אולי עונה. זה רק כשיש יורשים, אבל כשיש הלך בעלה למדינת הים, לא מחשיבים אותו: תוכל לחזור ולטעון, אז יראו.

שיטת הרבותי ופסק הרמב"ם

ר' יצחק: נכון, אז הרמב"ם טוען שזו טעות. **"ורבותי הורו"**,

ר' יואל אשר: רבותיי טענו, **"שאין לה מזונות מבית דין עד שתישבע"**, שהיא לא מקבלת מזונות עד שתשבע. למה? **"שהרי זו באה להיפרע מנכסי יתומים"**, היא באה לקחת את הכסף למזונותיה, רוצה היא לקחת ולהיפרע, להיפרע מנכסי יתומים, כהמשך לכתובתה. הדין הוא ש**"כל הנפרע מנכסי יתומים"**, כל מי שמקבל תשלום מנכסי יתומים, **"לא ייפרע אלא בשבועה"**, יכול רק לקחת את כספו עם שבועה.

אומר הרמב"ם, **"ולזה דעתי נוטה"**, אני סובר כמו רבותיי, **"ובו ראוי לדון"**, כשמגיע לדין תורה, כשמגיע לדיון כזה לפני בית הדין, שיפסקו כמו ההלכה, כמו שאני אומר כאן, כמו רבותיי.

המבנה של שיטת הרמב"ם לטובת המוחזק

ר' יצחק: טוב מאוד. מעניין, כלומר יש לרמב"ם כאן שלושה דברים:

1. יש את **היש מי שהורה**, הוא אומר שזה הרי"ף. **אין ראוי לסמוך**. הרמב"ם חולק על זה, ויש לו אפילו סברא למה.

2. ושנית יש את **הרבותי**, אנחנו יודעים, הוא לא אומר מי, אולי הר"י מיגאש, אנחנו לא יודעים מי בדיוק. אולי זה משהו אחר. הוא לא אומר.

3. ואחר כך שלישית שהרמב"ם סובר שצריך לנהוג כמו הרבותי.

מעניין... הרבה מאוד סיבות למה הרמב"ם רוצה שנלך לפי שיטתו.

ר' יואל אשר: כבר היה כאן כמה פעמים שהרמב"ם לא בהכרח מצדד באלמנה, הוא מצדד הרבה פעמים דווקא ביורשים, גם לגבי כשנופלים.

ר' יצחק: הרמב"ם מצדד מאוד במוחזק בכל ההלכות האלה. הוא לא כל כך שמח להוציא כסף מאנשים מחמת תקנות, מסיבות. עוד דבר, אבל אני אומר, תמיד יוצא שהוא מחמיר כאילו על חזקת ממון בינתיים מה שיש לנו, שני הדברים שלמדנו.

ר' יואל אשר: כן. על זה אומר הראב"ד — מה אומר הראב"ד? הראב"ד חולק על ההלכה?

ר' יצחק: אני לא יודע. הוא אומר משהו, הוא יכול לומר. אני לא יודע, צריך לדעת את הגמרא כדי להבין את הראב"ד.

ר' יואל אשר: הראב"ד חולק.

ר' יצחק: הוא אומר משהו אחר פשט בגמרא. הראב"ד אומר שצריך כן לשבע — לא, שלא צריך. מה אומר הראב"ד? הוא שואל קושיה. בסדר, אני לא יודע. אני יודע שנצטרך לסיים בקרוב את הפרק.

ר' יואל אשר: אז בואו נזוז. כן, אומר הרמב"ם,

ר' יצחק: בקיצור, שיטת הרמב"ם שצריך לשבע, שיטת הרבותי שלא צריך לשבע. בשולחן ערוך כתוב גם המחלוקת.

הלכה י"ח–כ"ג: הסדר של מכירת נכסים למזונות אלמנה

מכירה בבית דין או דרך שלושה נאמנים בלא הכרזה

ר' יואל אשר: כן. אז, **"אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות"**, אומר הרמב"ם — למדתי זה עכשיו — **"משביעין אותה"**, שמשביעים אותה כן. אז עכשיו הולך הרמב"ם עם הפסק, והוא אומר הלאה: **"משביעין אותה בתחילה"**, לפני שנותנים מזונות, משביעים אותה, אומרים שהיא חייבת לשבע. **"ומוכרין בלא הכרזה"**, ואפשר למכור בלא הכרזה. כמו שלמדנו בפרק הקודם שיש מקרים שבית הדין צריך לעשות הכרזה, כמו למשל כשהלך למדינת הים עושים הכרזה — הלך למדינת הים היה גם בלא הכרזה, מתי עושים כן הכרזה?

ר' יצחק: לפדיונה, לדברים מסוימים.

ר' יואל אשר: בסדר,

ר' יצחק: יש מקרים שבית הדין מוכר בלא הכרזה בכלל.

ר' יואל אשר: אז מזונות בלא הכרזה. הכרזה היא תמיד, מצדדים בבעל או ביורשים שיקבלו את הכסף הרב ביותר על הקרקע שלהם. אבל במקרה כזה אפשר: **"מוכרין בלא הכרזה ונותנין לה מזונות. וכן יש לה למכור למזונות"**, יש לה הזכות למכור מהקרקעות של הבעל למזונות.

אז למדנו גם שיש מקרים שאפשר למכור רק לפני בית דין מומחין, כלומר, הבעל יכול לטעון: רק בית דין ששמים את הערך שלא תיקח יותר מהערך. אבל מזון לאלמנה שהיא לוקחת למזונותיה יכולה כן למכור לכל שלושה אנשים: **"שלא בבית דין מומחין אלא בשלושה נאמנין"**, וגם **"בלא הכרזה"**. שלושה אנשים שיכולים, כמו שהרמב"ם אמר אתמול נאמנים, שיכולים להעריך ושהם נאמנים.

ר' יצחק: לא צריך להיות בית דין מומחין. שומא, זה נקרא בלשון שומא. נכון.

מכירה בינה לבין עצמה והשבועה אחר כך

ר' יואל אשר: "וכן", אומר הרמב"ם, **"אם מכרה למזונות בינה לבין עצמה"**, היא בכלל לא הלכה לבית דין, היא עשתה חוצפה, היא מכרה בדיוק כמה שזה שווה, בדיוק כמה שהיא צריכה, **"שוה בשוה"**, אז גם **"מכרה קיים"**. לא אומרים שהיורשים באים, לא אומרים שזה מתבטל. **שוה בשוה** אומר שזה לא,

ר' יצחק: שהיא מכרה בפחות או ביותר ממה שזה שווה, נכון? נכון, במחיר.

ר' יואל אשר: שוה בשוה כמה שהערך של הקרקע הוא בפועל, אז **"כשיבואו היורשים להשביע אותה"**, כשהיורשים באים להשביעה, אז היא תצטרך לשבע, אבל לא יכולים להוציא ולומר עד ש

ר' יצחק: תשבעי לא תוכלי למכור.

ר' יואל אשר: ממ-הם. כלומר, למרות שהרמב"ם אמר שאפשר כן לדרוש ממנה שבועה, נכון, אז זה בכל זאת לא מעכב אותה ממכירה.

ר' יצחק: מעניין, שהשבועה הייתה צריכה להיות קודם באמת, אבל אם היא מכרה, היא תשבע אחר כך, משהו כזה. כן, כן, כן.

ר' יואל אשר: *זה מאוד מעניין, כי היא יכולה למנוע מהיורשים למכור קרקע, כלומר שהחיוב הוא על הקרקע, היא יכולה גם למכור, ממ-הם, והם לא יכולים למנוע ממנה. אבל את השבועה הם כן יכולים לדרוש.* אהה. כן.

ר' יצחק: הם לא יכולים למנוע ממנה, הם יכולים לעשות לה שבועה, אבל הם יכולים,

ר' יואל אשר: כן, כן, הם יכולים לעשות לה, אבל בדיעבד המכר קיים.

ר' יצחק: נכון, נכון.

ר' יואל אשר: כלומר, כבר,

ר' יצחק: נגמר עם מה שיש לה זכות.

השיעור של מכירה על שישה חודשים ותשלום כל שלושים יום

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, שואל הרמב"ם שאלה טובה: כמה אפשר למכור למזונות? היא יכולה לומר: למכור קרקע ששווה, כי אולי אני עוד אחיה שלושים שנה? אומר הרמב"ם לא, **"וכמה מוכרין למזונות כדי לזון מהן ששה חדשים"**. שישה חודשים רשאי אדם לדאוג מה אני אוכל בששת החודשים הבאים, יוצא, על כך היא רשאית למכור. מובן לגמרי, כן. על כך היא רשאית למכור,

ר' יצחק: אבל **"אין יתר על זה"**.

ר' יואל אשר: ממ-הם. אני חושב שהסיבה היא אולי סיבה טובה, כי אם היא הולכת למצוא בעל חדש, זה יימשך... אממ, לא, לאו דווקא.

ר' יצחק: כי ברגע שהיא... פגירה. אבל בערך, כן, זו כמות זמן שאפשר...

ר' יואל אשר: כן. **"אין יתר על זה"**. אומר הרמב"ם הלאה: **"ומוכרין על מנת שיהיה הלוקח נותן לה מזון שלשים יום מזון שלשים יום"**.

ר' יצחק: מעניין. כלומר, הדרך איך הוא משלם היא שהוא נותן את זה כל שלושים יום.

ר' יואל אשר: כל שלושים יום מה...

ר' יצחק: למכור היא יכולה על שישה חודשים בבת אחת, אבל לשלם הוא עושה שישה תשלומים.

ר' יואל אשר: מה הנקודה של זה? היא לא יכולה לדרוש שישה חודשים?

ר' יצחק: *היא מתכוונת עוד, היא לא יכולה בפועל לקבל את הכסף של יותר מחודש בבת אחת. למה? כי יכול להיות שהיא תתחתן בעוד רגע, ואין לה זכות, הזכות שלה נגמרה.*

ר' יואל אשר: *אה, ואז הקונה של הקרקע ייתן את זה — את שני החודשים האחרונים הוא כבר ייתן ליורשים, במילים אחרות, אהה.* כלומר,

ר' יצחק: למכור אולי זה לא דבר, אממ זה לא הולך, לא מוכרים על חודש זמן,

ר' יואל אשר: אבל, לא.

דיון: עד שיישאר מן הנכסים כדי כתובתה

ר' יואל אשר: "וחוזרת ומוכרת", אז היא עוברת שישה חודשים, היא יכולה לקחת עוד חלקת קרקע, ולמכור **"פעם שניה לששה חדשים. וכן מוכרת והולכת לעולם"**, היא יכולה תמיד למכור קרקע, **"עד שיישאר מן הנכסים כדי כתובתה"**. היא לא יכולה למכור את כל הנכסים, היא יכולה. כי אם נשאר כדי כתובתה, היורשים יכולים לומר קחי,

ר' יצחק: טלי כתובתיך. אה, זה לא קיים, זה מה שהיא רוצה לעשות, זה לא שהיא לא יכולה.

ר' יואל אשר: זה מעניין, אז כאן יש לנו כן תאריך תפוגה למזונות.

ר' יצחק: ובכן, כמה כסף יש? אין יותר, מה היא רוצה לקחת?

ר' יואל אשר: החיוב לא הולך עליהם, החיוב הולך על נכסי הבעל. קרקע.

ר' יצחק: אז, עולה עד הסכום שעולה הכתובה. לא,

ר' יואל אשר: אני מתכוון שכאן יש חידוש,

ר' יצחק: *שכשמגיע לכתובה היא כבר לא צריכה לבקש מזונות, כי היא יכולה לקחת יותר. מזונות זה רק נניח חמישים שקל לחודש, והכתובה היא מאתיים זוז; היא יכולה עכשיו לקחת את כל המאתיים זוז בבת אחת, כי זו הכתובה, אין יותר מה לקחת בכל מקרה.*

ר' יואל אשר: כן, רגיל אבל זה פשוט. *אני מתכוון להיפך, המילה היא שהיא לא יכולה למכור כל הזמן עוד והיתומים צריכים לשלם עם אחרים*

ר' יצחק: הם לא צריכים אף פעם

ר' יואל אשר: לא לשלם עם כלום. שוב, נניח היתומים

ר' יצחק: צריכים רק לשלם מה, לפי

ר' יואל אשר: פסק הגאונים שמשלמים גם ממטלטלין.

ר' יצחק: אין הבדל, זה יהיה אותו דבר לגבי מטלטלין, אותו דבר. שמים את המטלטלין בסיר. אבל בסוף, מה החידוש? שהיא יכולה לקבל יותר משישה חודשים, כי היא לוקחת את כל הכתובה בבת אחת. ואז, היא לא מפסידה כלום, כי אין יותר מה לקחת. להיפך, היא יכולה לגבות יותר ממה שהיה לפי הסדר. כן, הוא אומר שהיא רשאית, הוא מבהיר שהיא רשאית, אם היא רוצה לקחת לא כתובה אלא מזונות, אין הבדל, זה ייקח יותר זמן לקחת.

ר' יואל אשר: זהו.

הלכה כ"ד: חשבון של מעשה ידיה אצל יורשים גדולים וקטנים

הדין אצל יורשים גדולים

ר' יואל אשר: כן, אומר הרמב"ם, **"אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות"**, כן,

ר' יצחק: קודם למדנו שמעשה ידיה הולך ליורשים,

ר' יואל אשר: שהיורשים יכולים לקחת את מעשה ידיה. אומר הרמב"ם כך: **"אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות"**, שבית הדין פסק על כמה מזונות צריכים לתת לה, מ. **"אין מחשבין עמה על מעשה ידיה"**, לא אומר בית הדין: לא תוכלי לקבל את כל הסכום כי את צריכה להוריד את מעשה ידיה, **"עד שיבואו היורשים ויתבעוה"**. זה שמעשה ידיה הולך ליורשים הוא רק משהו שאם היורשים טוענים הם יכולים לקבל את זה, אבל זה לא משהו שבית הדין צריך לפני כן להכניס בחישוב.

ר' יצחק: מה הפשט בעצם? אני לא יודע.

ר' יואל אשר: **"ואם"** כך כתוב,

ר' יצחק: בהלכה.

ר' יואל אשר: **"אם מצאו לה מעשה ידיה"**, אם היורשים באים לטעון, מוצאים שהיא הרוויחה באמת כסף ממעשה ידיה, **"נוטלין אותו"**, הם יכולים לקחת את זה. ממילא, אם לא מוצאים שהיתה לה מעשה ידיה, **"הולכין לדרכם"**, הם לא יכולים להיות להם טענה שהיית צריכה לעשות מעשה ידיה או משהו. אומר הרמב"ם,

ר' יצחק: זה פסק ההלכה מאחרים.

חידוש הרמב"ם אצל יורשים קטנים

ר' יואל אשר: **"ואני אומר"** שלא תמיד כך הטענה. זה באמת כשיורשים גדולים לא צריך בית הדין לטעון בשבילם, הם יכולים בעצמם לבוא לטעון. אבל **"שאם היו היורשין קטנים"**, במקרה כזה **"בית דין מחשבין עמה"**, צריכים כן בית הדין לעשות את החשבון כמה מעשה ידיה היא, **"ופוסקין לה מעשה ידיה כדרך"** — אה, **"פוסקין להן"**, ליורשים, **"מעשה ידיה כדרך שפוסקין לה מזונות"**.

ר' יצחק: *אולי **"פוסקין לה"** אומר לומר לה כמה היא צריכה לעשות.*

ר' יואל אשר: אה,

המשך: החשבון של מעשה ידיה אצל יתומים קטנים

ר' יצחק: אז היא צריכה לעשות משהו. יש חיוב, אנחנו נלמד מאוחר יותר כמה נשים צריכות לעשות מעשה ידיהן, שם מה שנראה שם, הרי בית הדין - כלומר, **מחשבין** יכול להיות שני דברים, כמו שחשבנו עכשיו:

1. יכול להיות שמחשבים כלפי מטה, כלומר את עושה חמישים דולר בשנה, בשבוע, את צריכה רק פחות מזה.

2. או יכול להיות אחרת, יכול להיות את צריכה לתת את הכסף והם משלמים בנוסף, תלוי במציאות.

כלומר, סאו, וואטאבר, העניין הוא שהרמב"ם סובר שאצל קטנים יש

ר' יואל אשר: דין כזה של קטנים בשבילם. **פתח פיך לאלם.** אז, אומר הרמב"ם הלאה, **"אלמנה"**, כל ההלכות שלמדנו עכשיו זה...

ר' יצחק: כשיש לה שטר כתובה.

ר' יואל אשר: אבל **אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה,** אין לה את שטר הכתובה שתתבע את מזונותיה, **אין לה מזונות.** למה? **שמא מחלה כתובתה,** אולי מחלה את כתובתה והחזירה לבעל, **או מכרה אותה,** או מכרה אותה, **או משכנה אותה,** או שמשכנו אותה.

ר' יצחק: וכבר למדנו קודם בפרק שבמקרים האלה אין לה כתובה, אין לה מזונות.

ר' יואל אשר: **"מכרה"** זה מאוד מוזר, כי היא מכרה, היא קיבלה כסף, ועם זה היא לא... הלה לא ישלם לה, האדם לא... יש חילוק.

ר' יצחק: אין כתובה, אין מזונות. בפעם הבאה שיחשבו לפני שמוכרים מה רוצים לעשות.

טוענין ליורש כשחסר שטר הכתובה

ר' יואל אשר: אף על פי שלא טען יורש - הנה, זה החידוש. עד עכשיו כבר למדנו, אבל עכשיו אומר הרמב"ם חידוש: אפילו היורש לא טוען - היא באה עם כתובה, והיורש לא אומר שהיא מחלה לאבי, למנוח, לבעלה, או שמכרה; היורש לא טוען, הוא לא יודע - אבל **אנו טוענין לו**, בית הדין צריך לטעון בשבילו שהואיל ואין לה שטר כתובה, **ואומרין לה**, אומרים לה: **הביאי כתובתיך**, קחי הביאי את כתובתך, **והישבעי**, עשי שבועה, ואז תיקחי מזונות, **וטלי מזונות**.

אומר הרמב"ם שלא תמיד זה כך: **ואם אין דרכן לכתוב כתובה, יש לה מזונות**. זה מקומות שהסדר הוא תמיד לכתוב כתובה; זה שאין לך כתובה זו ראיה שמשהו לא בסדר. אבל אם **אין דרכן לכתוב כתובה**, רק חייבים לתת מן הדין כי החכמים אמרו כך...

ר' יצחק: ואז לא משנה כתובה.

הלכה כ"ו: אישה שבאה ממדינת הים וספק גירושין

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה: **האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים**, אישה שנסעה יחד עם בעלה למקום רחוק, **ובאה**, היא באה, **ואמרה**, היא אומרת: **מת בעלי**, בעלי מת. היא באה הביתה, היא חזרה ממדינת הים, אומרת: בעלי מת שם, והיא צריכה עכשיו מזונות. אז כך, נותנים לה את האפשרויות: **רצת**, אם היא רוצה, **ניזונית כדין כל האלמנות**, יכולה לקחת מזונות; **רצת**, אם היא רוצה, **נוטלת כתובתה**, יכולה מיד לקחת את כתובתה, ולהנות בעצמה...

ר' יצחק: ממה שיש בכתובה.

ר' יואל אשר: נכון. זה מצוייר... אומר הוא, כל אישה, כמו כל אלמנה, יש לה זכות לבקש מזונות.

אבל **אמרה**, אם היא אומרת: **גירשני בעלי**, בעלי נתן לי גט, **אינה נאמנת**, היא לא נאמנת לקבל את כל הכתובה בבת אחת. **וניזונית מנכסיו**, היא יכולה להישאר על נכסי בעלה ולקבל נכסים, **עד כדי כתובתה מכל פנים**, עד כמה ששווה כתובתה.

ר' יצחק: ממה נפשך, **שאם**...

ר' יואל אשר: מה אומר הרמב"ם? **מכל פנים**, איך שלא תהפוך את זה, מגיע לה. למה? **שאם עדיין היא אשתו**, אם לא מאמינים לה, אומרים שהבעל מעולם לא נתן לה גט, הרי **יש לה מזונות. ואם גירשה כשאמרה**, ואם אכן אמת שהוא נתן לה גט כמו שהיא אומרת, הרי **יש לה כתובה שהרי כתובתה בידה, לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתובתה והולכת לה**. טוב מאוד.

דין מזונות בספק גירושין

ר' יואל אשר: האשה שהיה לה ספק גירושין, היה ספק. למשל, עשו גירושין, ספק קרוב לו ספק קרוב לה. כן? **ומת בעלה**, ואחר כך מת הבעל. הרי עכשיו השאלה האם היא גרושה או אלמנה. גרושה לא מקבלת מזונות. **אינה ניזונית מנכסיו**. למה? כי היא רוצה עכשיו להוציא מהיורש בספק: **שאין מוציאין מיד היורש מספק**.

ר' יצחק: כן, אי אפשר להוציא.

שיחה: למה הבעל חייב במזונות בספק גירושין בחייו?

ר' יואל אשר: אבל בחיי בעלה, אבל הבעל עדיין חי...

ר' יצחק: כי הנכסים לא של היורש, אלא כי זה הבעל שלה.

ר' יואל אשר: הרי אף על פי שהיה ספק גט, אבל הבעל חייב לתת גט חדש. במקרה של ספק גירושין אמר הרמב"ם שצריך לתת גט חדש.

ר' יצחק: אם רוצה לגרש. מה אם הוא רוצה להישאר עם הספק?

ר' יואל אשר: מעניין. או יכול להיות שמקרה כי הבעל כבר משועבד לה, סאו היא לא מוציאה מספק. להפך, הבעל אומר: אני רוצה...

ר' יצחק: לא לתת לה מספק. הוא אומר שזה רש"י. הוא מביא מרש"י בכתובות, ש- בואו נסיים את ההלכה קודם.

ר' יואל אשר: שיש לה מזונות עד שתתגרש גירושין גמורין, עד שתעשה גט חדש טוב כשר.

ר' יצחק: הוא אומר שרש"י אומר בכתובות שהשכל כאן הוא שלמעשה היא לא יכולה להתחתן, סאו היא תקועה עם הבעל. אף על פי שהוא טוען: המוציא מחבירו עליו הראיה - הוא אומר: אולי היא מגורשת ואני פטור - אומרים לו: אבל למעשה אתה לא נותן לה להתחתן, יש לך אחריות! תן לה גט חדש, אין בעיה. מה אתה רוצה מספק? הוא צריך לתת. מעניין, כמו... מעניין.

ר' יואל אשר: כי עכשיו צריך לחשוב למשל על דין יבם... למה שם לא אומרים את זה? לא אומרים שכל עוד תקועים - אני לא יכול לעשות חליצה שוב - אתה חייב.

ר' יצחק: מתי? בגלל הקטן? הוא קטן. מה לעשות? קטן הוא קטן, אי אפשר להיות לו טענות עליו. גם, זה לא הוא שעושה אותה תקועה, זו התורה שעושה אותה תקועה.

היי יאסלה, יאסלה בוא פנימה. צריך לדבר איתך. אה, סתם צופרי.

הלכה כ"ז: אלמנה ששהתה בלא תביעת מזונות וטענת "נתנו"

ר' יואל אשר: אוקיי. אומרת ההלכה כך: מה קורה במקרה כזה, **אלמנה עניה**, אלמנה שהיא עניה, **ששהתה שתי שנים**, והיא חיכתה שנתיים והיא מעולם לא ביקשה מזונות, **ולא תבעה מזונות**, או **או עשירה**, אלמנה שהיא עשירה, שיש לה כסף, **ששהתה שלש שנים**, והיא חיכתה לא שנתיים, אלא שלוש שנים, **ולא תבעה מזונות**, והיא לא תבעה מזונות - **ויתרה**. בשני המקרים האלה האישה ויתרה על מזונות, **ואין לה מזונות בשנים שעברו**. היא לא יכולה לומר: שלם לי עכשיו על השנתיים שרעבתי, **אלא משעה שתבעה**, מאז שתבעה, מאז צריך לתת לה.

ר' יצחק: מעניין. היא אומרת...

שיחה: מתי אפשר לתבוע מזונות למפרע?

ר' יואל אשר: חיכיתי שתבין בעצמך, שתיתן לי בעצמך, ממילא נעשית חייב? לא, לא נעשית חייב. אבל בעצם, כבר למדנו שאם אישה מרעיבה את עצמה היא גם לא יכולה לבקש למפרע, נכון? אפילו מהבעל.

ר' יצחק: אלא אם כן היא... לא, בדרך כלל כן. כלומר, בהלך בעלה למדינת הים היא יכולה כן, אלא אם כן היא למעשה היה לה מה לאכול...

ר' יואל אשר: דחקה עצמה, משהו כזה למדנו.

ר' יצחק: נכון? צמה יום ולילה. סאו למה כאן שונה?

ר' יואל אשר: לא, שוב, יכול להיות גם אותו דין.

ר' יצחק: שוב, רואה שאפשר כן לבקש משנים שעברו.

ר' יואל אשר: ואין לה מזונות בשנים שעברו אלא משעה שתבעה.

ר' יצחק: כן, אבל אם היא לא ויתרה אז כן.

ר' יואל אשר: ואם שהתה פחות מזה אפילו ביום אחד לא ויתרה, אלא תובעת ונוטלת מזון השנים שעברו.

ר' יצחק: סאו אני לא יודע.

ר' יואל אשר: שהיא אומרת: הוצאתי מכסף שהיה לי.

ר' יצחק: אה, אולי זה הדיבור, נכון. נכון, נכון, שם למדנו שלא... למדנו שם ברור, נכון? אם נשאר חוב הוא צריך לשלם את החוב, היא לוותה; אם היא נתנה לעצמה עצה, אז נתת לעצמך עצה, נכון?

ר' יואל אשר: נו, למה לא אומרים כאן שהיא נתנה לעצמה עצה?

ר' יצחק: היא לא נתנה לעצמה, יש לה חובות, היא לוותה. היא לוותה. וואטאבר, סאמטינג לייק דאט, כן.

טענת "נתנו" מהיורשים: החילוק בין לפני ואחרי נישואיה

ר' יואל אשר: אז. **אלמנה שתבעה מזונות מן היורשין,**

ר' יצחק: מחלוקת אם נתנו...

ר' יואל אשר: אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים, **הם אומרים נתנו**, כבר נתנו, **והיא אומרת לא נטלתי**, מעולם לא קיבלתי. הרי עכשיו יש דין תורה ביניהם. אז כך: **כל זמן שלא נישאת** - כל עוד היא עדיין לא התחתנה, היא זכאית למזונות.

ר' יצחק: כאילו היא המוחזקת.

ר' יואל אשר: היא המוחזקת, כן. כי הנכסים של הבעל משועבדים למזונותיה, אז **על היתומים להביא ראיה** - היתומים צריכים להביא ראיה שהם נתנו לה כן, או אם הם לא יכולים, **או תשבע שבועת היסת ותטול**, היא יכולה להישבע שלא קיבלה **ותטול**.

אבל **ומשנישאת** - אם היא כבר התחתנה שוב, והיא אומרת עכשיו שמעולם לא נתנו לה מזונות לתקופות עד שהתחתנה, עכשיו הרי היא אישה שהם לא חייבים במזונותיה, אז **עליה להביא ראיה.** למה? היא מבקשת על תקופה שהם כן היו משועבדים לה? לא יודע. או **או ישבעו היורשין שבועת היסת שנתנו לה** - יש להם זכות לעשות שבועה...

ר' יצחק: השבועה...

שיחה: למה היורשים נעשים מוחזקים "משנישאת" והגדר של שבועת היסת כאן

ר' יואל אשר: שהם נתנו לה כן. אבל למה **משנישאת**? היא באה לבקש על תקופה שהם כן היו משועבדים לה?

ר' יצחק: צריך לחשוב. אה כן, זה קשור, השאלה לנכסים: היא תובעת עכשיו את הקרקע, סאו ברשות מי הקרקע? עד שלא נישאת, הקרקע ברשותה, היא המוחזקת, והם המוציא מחבירו, אז נהיית ההלכה שהם עליו להביא ראיה. אבל אחרי שהתחתנה, זה כבר לא ברשותה. היא טוענת שאתמול - אין בעיה, כל פעם שמישהו טוען יש לו טענה, אבל השאלה היא תמיד מי המוחזק; זה תלוי למעשה מי המוחזק. למעשה, אחרי משנישאת היא כבר לא בחזקה, החזקה אצלם, ממילא הדין הולך עליהם.

למה הרמב"ם אומר שצריך להישבע שבועת היסת? אני רואה שהמגיד משנה מתקשה, זה מעניין.

ר' יואל אשר: כל כופר הכל...

ר' יצחק: בדרך כלל צריך להישבע שבועת היסת, אבל מה? ולוקח הכל? אני לא יודע בבירור.

ר' יואל אשר: לכאורה. כמה השיעור, כמה היא יכולה לבקש בבת אחת, **"ותטול"** פירושו מעכשיו הם יצטרכו לשלם לה.

ר' יצחק: וואטאבר המזונות, כמה שיעור המזונות לתביעה. אני שומע. עוד הלכה אחת בפרק.

הלכה כ"ח: דין תוספת כתובה כדין העיקר

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **דין תוספת כתובה כדין העיקר.** מלבד עיקר הכתובה שהוא המנה ומאתיים, יש גם דין שאם הבעל כותב סכומים גדולים יותר הוא מתחייב. ועל תוספת הכתובה יש גם אותו דין שהיורשים נעשים חייבים. **לפיכך אלמנה שתבעה או מכרה או מחלה או משכנה תוספת כתובתה עם העיקר אין לה מזונות.** שוב, **שתבעה**, היא תבעה, שהיא כבר...

ר' יצחק: כבר למדנו קודם שכל הדברים האלה שעושים לכתובה מפסידים מזונות, נכון? אומר הרמב"ם ש- אני לא מבין - שצריך גם למכור את כל תוספת הכתובה, כך אני מבין.

ר' יואל אשר: אהה. אם יש לה כתובה גדולה יותר, נהיית ההלכה שאם נתנו לה את הכתובה נעשים פטורים ממזונות - זה על הסכום הגדול יותר, זה על הכתובה שיש לה.

ר' יצחק: כתובה פלוס תוספת.

ר' יואל אשר: כתובה עם תוספת. **ואם תבעה מקצת והניחה מקצת...**

ר' יצחק: הרי זו כמי...

ר' יואל אשר: שתבעה מקצת העיקר והניחה מקצתו.

ר' יצחק: שלמדנו שאז יש לה עדיין מזונות. היא צריכה למכור או לתבוע את כל הכתובה. ממילא תוספת כדין העיקר.

ולמעשה עוד דבר שבנוי על הכלל הזה שדין התוספת כדין העיקר:

ר' יואל אשר: וכל המוכרת או המוחלת סתם, אם היא מוכרת או מוחלת סתם - היא אומרת "הכתובה", היא לא אמרה האם היא מתכוונת רק לעיקר הכתובה או לתוספת - אומרים אנחנו: **מכרה ומחלה התוספת עם העיקר**. זה נעשה כמו חבילה גדולה אחת. אני מתכוון, מה שהוא מתכוון לומר הוא שתוספת כתובה אנחנו לא רואים כאילו יש שני דברים: יש עיקר...

ר' יצחק: כתובה ויש...

ר' יואל אשר: דבר נוסף שנקרא תוספת כתובה.

ר' יצחק: יש דברים שעושים איזה חילוק. יש לגבי דברים, למשל במקרים מסוימים שהיא לוקחת רק את העיקר ולא את התוספת.

ר' יואל אשר: אבל כאן אומר הרמב"ם: **ששניהם כתובה שמם בכל מקום**. כשאומרים את המילה "כתובה", מתכוונים לעיקר הכתובה...

סגנון הכתיבה של הראב"ד בהשוואה לרמב"ם

ההשגה של הראב"ד על הרי"ף

ר' יצחק: הראב"ד אומר שהרי"ף אומר אחרת, ו**תמהני עליו**. תבין את הראב"ד, לפעמים הוא אומר דברים שאני לא מבין. כלומר, הראב"ד מסכים לרמב"ם? הוא רק אומר שהרי"ף לא מסכים. אוקיי.

שיחה: למה הראב"ד לא כותב ברור כמו הרמב"ם

ר' יואל אשר: מעניין, הראב"ד לא חייב להיות ברור כמו הרמב"ם, כי הרמב"ם לא ביקש שמישהו יעשה עליו הערות. אני אומר הכל. אבל הראב"ד יכול היה להניח, תעשה עלי הערות כמו שאני עושה על זה. אני חושב שזה לא נכון, משהו כתוב בנוסף.

ר' יצחק: כן, גם הראב"ד הניח שכל הלומדים יודעים את הגמרות שהוא מדבר. הרמב"ם בדרך כלל כותב ברור,

ר' יואל אשר: שידעו. אבל הראב"ד לא ידע שהולכים להדפיס את ספרו בתוך הרמב"ם. הוא עשה ספר לתלמידי חכמים שמחזיקים כבר מזמן אחרי רמב"ם, הם מחזיקים כבר עכשיו בהשגות הראב"ד. שפה פנימית לתלמידי חכמים.

ר' יצחק: אוקיי. נפלא.